

T.C.
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI HUKUKTA SİLAHSIZLANMA VE NÜKLEER
SİLAHLAR

TUĞBA DOĞANALP

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP
EYLÜL 2015

T.C.
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI HUKUKTA SİLAHSIZLANMA VE NÜKLEER
SİLAHLAR

TUĞBA DOĞANALP

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ABDULLAH DEMİR
GAZİANTEP
EYLÜL 2015

T.C.
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
GAZİANTEP

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Tuğba Doğanalp tarafından hazırlanan "Uluslararası Hukukta Silahsızlanma ve Nükleer Silahlar" başlıklı tez, 03/09/2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

İMZA

Prof. Dr. Recep Gülşen
Anabilim Dalı Başkanı

Jüri Üyeleri:

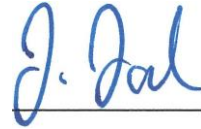
Prof. Dr. Recep Gülşen
Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Abdullah Demir (Danışman)
Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Lider Bal
Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Abdullah DEMİR
Enstitü Müdürü

T.C.
ZİRVE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
GAZİANTEP

Bu tezdeki blitiin bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, materyal ve sonuçların tam olarak kaynagını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (Tarih: 03./09./2015)

Adı Soyadı: Tugba Doganalp

İmzası: _____

ÖZET
ULUSLARARASI HUKUKTA SİLAHSIZLANMA VE NÜKLEER
SİLAHLAR

Tuğba Doğanalp

Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, 89 sayfa, Eylül 2015

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdullah Demir

Bu araştırmada Soğuk Savaş döneminin SSCB ve ABD arasında büyük çatışmalara yol açacağı düşünülen III. Dünya Savaşı'nın yaşanmadan bitmesini sağlayan başarılı bir denge ve caydırma unsuru olan nükleer silahlar incelenecektir. II. Dünya Savaşında sadece ABD'nin tekelinde olan bu silahlar giderek birçok ülkeye yayılmıştır. Bu yayılmadan dolayı dünya büyük bir tehdit altındadır. Nükleer silahların yok olması adına önemli bir adımda silahsızlanmadır.

Son yıllarda gerek ulusal, gerekse küresel boyutta güvenliği tehdit eden unsurların başında nükleer silahlar gelmektedir. İki süper güç olan ABD ve SSCB'de nükleer silahların yaratacağı tehlikenin farkına varmış ve bunu önlemek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore ve İran gibi denetlenmesi zor olarak görülen devletlerin nükleer silahları elde etme istekleri çeşitli silahsızlanma çalışmalarıyla önlenmeye çalışılmıştır. ABD ve SSCB, bu durumu önleyebilmek adına antlaşmalar imzalayarak nükleer silah sayılarına sınırlamalar getirmişler ve karşılıklı olarak indirimler uygulamışlardır.

Günümüzde nükleer silahların kullanımını yasaklayan bir antlaşma mevcut değildir. Uluslararası antlaşmalarda nükleer silahların sadece sayısının azaltılması birçok tartışmaya konu olmuştur. Çalışmada bu konular detaylı olarak araştırılmış ve uluslararası hukukta silahsızlanma ve nükleer silahlar adına yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir ve bu konudaki Türkçe literatür ve internet kaynakları taranmıştır.

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde silahsızlanmanın tanımı yapılmış ve uluslararası hukukta silahsızlanma adına yapılan çalışmalar

incelenmiştir. İkinci bölümde ise nükleer silahlar ve nükleer silahların azaltılmasına yönelik yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Nükleer Silahlar, Silahsızlanma, Uluslararası Hukuk

ABSTRACT
IN INTERNATIONAL LAW DISARMAMENT AND
NUCLEAR WEAPONS

Tuğba Doğanalp

Zirve University, Graduate School of Social Science

Department of Public Law

Master Thesis, 89 pages, July 2015,

Supervisor: Doç. Dr. Abdullah Demir

In this study, Cold War period's lead up to major conflicts between Union Of Soviet Socialist Republics and US, World War III 's end before it began that successful a balance and deterrence element which is nuclear weapons will be examined. In the Second World War, only US's monopoly which these weapons have gradually spread to many countries. Because of this spread, the world is under great threat. An important step in the destruction of nuclear weapons is disarmament. In recent years, nuclear weapons has becomes important elements which threaten in both the national and global security. The two superpowers, the United States and in the USSR was aware of the dangers of nuclear weapons and launched various initiatives to prevent it. India, Pakistan, North Korea and Iran to obtain nuclear weapons states that are seen as difficult, such as controlling a variety of requests to prevent disarmament efforts has been studied. The USA and the USSR, in order to avoid this situation by signing the treaties have implemented limitations to the number of nuclear weapons and mutually brought discounts.

It is not a treaty banning the use of nuclear weapons existing today. Only the reduction of the number of nuclear weapons in international treaty has been the subject of many controversies. Work on these issues have been investigated in detail and made on behalf of disarmament and nuclear weapons in international law it has been reviewed and Turkish literature and Internet sources were searched.

The study consists of two main parts. In the first part, while the definition of disarmament, in international law disarmament on behalf of the studies examined. In

the second part, studies have been assessed for the reduction of nuclear weapons and nuclear weapons.

Key Words: Nuclear Weapons, Disarmament, International Law

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA SİLAHSIZLANMA

I.SİLAHSIZLANMA KAVRAMI	4
A.Silahların kontrolü ve silahsızlanma	10
B.Nükleer Silahsızlanma.....	11
II.SİLAHSIZLANMAYA YÖNELİK GİRİŞİMLER	13
A.I.ve II.Lahey Barış Konferansı	13
B.17 Haziran 1925 Cenevre Protokolü	14
C.Locarno Antlaşması ve Briand Kellog Paktı	15
D.Londra Deniz Silahlarının Sınırlandırılması Konferansı.....	17
E.Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş Sonrası Silahsızlanma.	18

İKİNCİ BÖLÜM
NÜKLEER SİLAHLAR VE NÜKLEER SİLAHLARIN AZALTILMASINA
YÖNELİK YAPILMIŞ OLAN ÇALIŞMALAR

I.KİTLE İMHA SİLAHLARININ İÇERİĞİ	19
A.Nükleer Silahların Tanımı	21
1.Nükleer Silahların Yapımı ve Etkisi	22
2.Manhattan Projesi.	24
B.Nükleer Silahlanma.	28
C.Ülkelerin Nükleer Silahlanma Çabalarının Nedenleri	30
1.Nükleer Silahlanma ve Güvenlik.	32
2.Nükleer Silahlanma ve Caydırıcılık.	35
D.Nükleer Silahlara Sahip Olma Açısından Öne Çıkan Devletler	37
1.Nükleer Güce Resmen Sahip Olan Ülkeler.	38
a.ABD.....	38
b.Rusya	39
c.İngiltere.....	40
d.Fransa.....	41
e.Çin.....	42
2.Nükleer Güç Olma Yolunda İlerleyen Devletler.	43
a.Hindistan.	43
b.Pakistan.	44
c.İsrail.....	45
d.Kuzey Kore	47
3.Nükleer Güç Olma Amacındaki Ülkeler.	48
a.İran.....	48
b.Libya	52

II. Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması(NPT).....ve İçeriği	53
A. Nükleer Silahların Yayılmasına İmza Atmayan Ülkeler.....	57
1.İsrail.....	57
2.Hindistan ve Pakistan.	58
B. Nükleer Denemeleri Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması(CTBT)	59
C.Atmosferde,Dış Uzayda ve Su Altında Nükleer Silah Denemelerini Yasaklayan Antlaşma.	61
D.Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri(Stratejik Arms Limitation Talks).....	62
1.SALT-I	62
2.SALT-II	65
E. Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Görüşmeleri(Stratejik Arms Reduction START I,START II,Yeni START Süreci).	67
1.START -I	67
2.START-II	69
3.Yeni START Antlaşması.	70
F. Uluslararası Atom Enerji Kurumu (IAEA-International Atomic Energy Agency) ve IAEA Denetlemelerinde Yaşanan Sorunlar.....	71
G. Uluslararası Hukuk Açısından Nükleer Silahların Kullanımı.	74
H. Nükleer Silahsızlanma ve Birleşmiş Milletler.....	76
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	81

KISALTMALAR

ABM	: Anti Ballistic Missile (Anti Balistik Füze)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMD	: Ballistic Missile Defense (Balistik Füze Savunması)
CTBT	:Comprehensive Test Ban Treaty (Nükleer Denemeleri Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması)
DDPR	:Deterrence and Defense Posture Review (Caydırıcılık ve Savunma Yapısının Gözden Geçirilmesi)
ICBM	: Intercontinental Ballistic Missiles (Kıtalararası Balistik Füze)
INF	: Intermediate Nuclear Forces (Orta Menzilli Nükleer Birlikler Sözleşmesi)
NPT	: Nonproliferation Treaty (Nükleer Silahların Yayılımının Önlenmesi Sözleşmesi)
NTG	: Nükleer Tedarikçiler Grubu
SALT	: Strategic Arms Limitations Treaty (Stratejik Nükleer Silahların Sınırlandırılması Sözleşmesi)
SDI	: Strategic Defence Initiative (Stratejik Savunma İnisiyatifi)

SLBM : Submarines Launched Ballistic Missiles (Denizden Fırlatılan Balistik Füze)

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

START : Strategic Arms Reduction Treaty (Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Görüşmeleri)

UAEK : Uluslararası Atom Enerji Kurumu

GİRİŞ

Geçmişten günümüze gelindiğinde teknoloji alanında bir çok gelişim ve değişim yaşanmış ve bu durum silah üretimini artırmıştır. Günümüzdeki kadar gelişmiş olmasa da bu silahlar içerdiği kimyasal maddelerden ötürü, tarihte yaşanan savaşlarda düşmanı etkisiz hale getirmek için farklı yöntemler yardımıyla kullanılmıştır. Bu yöntemler, kimi zaman korku verme amacını taşıırken kimi zamanda düşmanı yok etme isteği taşımaktaydı. Her ne şekilde olursa olsun başarısını etkili bir şekilde göstermiş olan bu silahlar zamanla yerini daha güçlü ve toplu yok etme özelliğine sahip nükleer silahlara bırakmıştır. "Nükleer silahlar ilk defa Amerika tarafından üretilmiştir."¹ "Dünya nükleer silahlarla ilk kez bu dönemde tanışmıştır."² Savaşta Japonya'yı mağlup etme uğruna bir çok insanın ölümüne sebep olan nükleer silahlar uluslararası düzende köklü bir dönüşüme sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası silahların geliştirilmesi, bu dönemde devletlerin güvenlik politikalarının şekillenmesinde etkili olmuştur.

Nükleer silahlara ABD'den sonra sahip olan diğer bir ülke SSCB olmuştur. Özellikle iki kutuplu dünya düzeninde "süper güç" ABD ve SSCB'nin ellinde fazlasıyla nükleer silah bulunmakta ve bu nükleer silahların kullanılma ihtimali özellikle Soğuk Savaş döneminde artmaktaydı. Bunun en önemli sebebi ise "Küba Füze Krizi'dir". "Bu Kriz'in önemi Dünya gerçekten nükleer silahlarla yapılabilecek olan bir III. Dünya Savaşı'nın eşiğinden dönmüştür. Ayrıca bu olay Soğuk Savaş'ın dönüm noktalarından biri olmuştur. İki devletin savaşı göze almamaları caydırıcılık unsurunu öne çıkarmıştır ve daha sonra ise bu ülkeler yumuşama dönemine girmiştir."³ Nükleer silahların kullanımından sonra "savaş ve silah kavramlarında" bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşümün sebebi atom bombası gibi kitle imha silahlarının diğer konvansiyonel silahlara oranla daha büyük bir etkiye sahip olduğu gerçeğidir. "Nükleer silahların meydana getirdiği asıl değişiklik

¹ Salih Özgür, **Geleceğe Yönelen Tehdit ? Kitle İmha Silahları**, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.22.

² Evren İşbilen, **Nükleer Satranç**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.7.

³ İşbilen, s.49.

nükleer silahların savaşı daha şiddetli yapmasından ziyade şiddeti zaman açısından daha yoğun hale getirmiş olmasıdır." Yıllarca süren savaşlar artık daha kısa bir zamanda sona ermektedir.⁴ Bu kısa zamanda daha etkili sonuçlar meydana gelmekte ve istenen sonuç başarılı bir şekilde gerçekleşmektedir. " Nükleer Silahlarla ilgili çalışma yapan ve "Kitle İmha Silahları"başlıklı eserin yazarı olan Salih Özgür kitabında değindiği gibi "Tahrip gücü bu kadar yüksek olan silahlar, tarih boyunca dünya egemenliğine ya da en azından başatlığına yönelen devletlerin ,bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için güçlerini sürekli şekilde artırma ve diğerleri üzerinde caydırıcı hale getirme çabasında bulundukları bilinmektedir."⁵

Caydırıcılık unsurunu varsayan devletler sürekli olarak silahlanır hale gelmişlerdir.Bu yarış devam ederken bazı devletler ve uluslararası örgütler bu silahların giderek daha büyük bir tehdit olduğunu görmüş ve silahsızlanma adına dünyada çalışmalar başlatmışlardır. Uluslararası hukukta nükleer silah tehdidi veya kullanımıyla ilgili bir boşluk olduğu düşünülmektedir ve nükleer silahsızlanmayı tam gerçekleştirmek için özel bir antlaşma gerekmektedir.Böyle bir antlaşma gerçekleşmediği sürece tam bir yasaklama olduğu varsayımı doğrulanmamaktadır.Birleşmiş Milletler nükleer silahsızlanma adına 1540 sayılı aldığı kararda da nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların devlet dışı aktörlerin eline geçmemesi adına bir an önce tedbirler alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu araştırma, uluslararası sistemde nükleer silahların neden yaygınlaştığını gözler önüne sermek açısından önem taşıırken silahsızlanma adına gerçekleştirilen uluslararası belgeleri gözler önüne sermektedir. Fakat "nükleer silahların kullanımıyla ilgili mutlak bir yasaklama getiren uluslararası bir belge mevcut değildir. Yani devletleri nükleer silah üretiminden caydıracak hukuki anlamda mutlak bir mekanizma bulunmamaktadır." ⁶ Silahsızlanma çalışmalarında bazı

⁴ Şafak Oğuz," Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO'nun Nükleer Silah Politikasının Uluslararası Güvenliğe Etkileri Ve Türkiye ", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Ankara , 2014 ,s.5.

⁵ Özgür,s.13.

⁶ Şenay Doğan,"İran'ın Nükleer Programı Ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi",Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi ,Trabzon,2012,s.102.

antlaşmalar uygulamaya koyulmakta ve nükleer silah sayıları azaltılmaktadır fakat sayı olarak az ama daha güçlü silahlar üreilmeye devam etmektedir.⁷

Çalışmanın birinci bölümünde silahsızlanma kavramının genel analizi üzerinde durulmuştur. Uluslararası alanda silahsızlanma konusunda farklı görüşler belirtilmiştir. İkinci bölümde Aynı zamanda da nükleer silahlarının ortaya çıkışı, tarihsel gelişimi ve Soğuk Savaş dönemi boyunca nükleer silahlar bağlamında yaşanmış olan önemli olaylara kısaca değinilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın asıl konusu olan, ikinci bölümde nükleer silahların sınırlandırılmasında faaliyet gösteren önemli kuruluşlar ve bu konuda yapılan önemli uluslararası antlaşmalar incelenmiştir.

Araştırma, uluslararası hukuk çerçevesi açısından silahsızlanmaya yönelik tüm adımları incelemekte ve bu incelemeyi yaparken dünyayı etkisi altına alabilecek kapasitedeki güçlü, tehlikeli ve tehdit unsuru olarak üretilen nükleer silahların neden bu kadar yayıldığına değinilmektedir.

⁷ Süleyman Elik, "Nükleer Teknoloji ve Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu Ekseninde Türkiye-İran İlişkilerine Sistemik Bir Yaklaşım 1945-2013" **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi** / **Journal of Turkish World Studies**, XIII/2, 2013, s.9.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA SİLAHSIZLANMA

I.Silahsızlanma Kavramı

Silahlanma insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Silahlanma çalışmaları bireylerin, toplumların ve devletlerin güvenliklerini sağlamak amacıyla başvurdukları ana yöntemlerin başında gelmiş ve günümüze kadar da artarak devam etmiştir. Barış istiyorsan savaşa hazır olmalısın düşüncesi günümüz dahil tarih boyunca tüm devletlerin güvenlik politikasını oluşturduğu için silahlanma faaliyetlerinden vazgeçilememiştir.⁸

Ülkeler yok olmamak adına uluslararası çıkarlarını gerçekleştirmek için silahlanma faaliyetlerini yürütürler. Devletlerin karşılıklı düşmanlıkları olmasa dahi bir devletin silahlanması diğer devlet açısından güvensizlik yaratabilir. Silahlanma savaşın meydana gelmesinde yalnız başına etkili olmasa da nükleer silaha sahip olan taraf, sorunları şiddet yoluyla çözmeye daha eğilimli olabilmektedir. Bundan dolayıdır ki barışı devam ettirmenin tek yolu silahsızlanma unsurudur.⁹ “Müşterek emniyet” problemi ile sıkı ve yakın alakası bulunan “silahsızlanma”, veya “silahların tehdidi” meselesi askeri tekniğinin gelişmesinden ve bilhassa yok edici silahların keşfinden sonra devletler için önemli bir husus kazanmıştır. Dünyanın ve bütün insanlığın kaderi büyük bir nispette bu meselenin haline bağlı bulunmaktadır.

Ülkeler, uluslararası ilişkilerde nükleer silahları bir uzlaştırıcı bir güç olarak görürken silahsızlanma faktörünü de bazı zamanlar böyle nitelendirmektedirler. Silahsızlanmanın belli bölgeleri veya tüm ülkeleri içermesi durumu ,geniş kapsamlı silahsızlanmayı “genel ve tam silahsızlanma”; yalnız bir veya birden fazla türü kapsayan silahsızlanmayı ise “kısmı silahsızlanma” olarak belirtmiştir.¹⁰

⁸ Oğuz, s.9.

⁹ mebk12.meb.gov.tr/meb.../24082047_uluslararasılikilerdersnotu.pdf (15.05.2015)

¹⁰ Valentina Reshetnikova, "1960'lardan Bu Yana Nükleer Silahsızlanma Alanında Yaşanan Gelişmeler", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s.3-4.

Silahsızlanma,uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla devletlerin sahip olduğu silah stoklarında indirimle gidilmesini veya tam olarak yok edilmesini ifade eder. ¹¹ Başka bir deyişle silahsızlanma,nükleer silahların sınırlandırılması, azaltılmasını ya da tamamen yok edilmesini ifade etmektedir. Silahsızlanmanın barışı gerçekleştirmede temel bir araç olarak görüldüğü dikkati çekmektedir. Silahsızlanmayı barışı gerçekleştirmede bir araç olarak görenler ,devletleri savaşa başvuracak araçlardan yoksun bırakarak, uluslararası barışın kolektif güvenlik gibi başka yöntemlerle sağlanmasını öneriyorlar. Silahsızlanma teorisiyle barış ve güvenliği açıklamaya çalışanlar sadece silahların savaşa yol açtığını söylemiyorlar ;aynı zamanda silahlanmanın devlet tarafından askeri güç kullanımını ve şiddet unsurunu her zaman olarak bir siyasi tercih olarak görülmesine de yol açtığını iddia ediyorlar. Öldürme gücü yüksek olan silahlara sahip olan devletlerde bunu kullanma isteği ortaya çıkabilir. ve çok fazla silah stokları bulunduğu için ise dış politikaya daha çok askeri anlamda yön verebilirler.¹²

Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için silahsızlanma yoluna gidilmelidir.Fakat barışı sağlamak için tek unsur bu değildir. "O, sadece dünya toplumunun örgütlü bir şekilde barışı sağlama girişiminin bir parçasıdır."¹³

Devletler arasındaki çatışma durumları silahlanmaya sebep olur.Silahlanma da karşı silahlanmayı getirir. Devletler arasındaki kaos ortamını daha çok geren bir durum ortaya çıkar ve böylece karşılıklı silahlanma devletleri savaşa doğru sürükler. Savaş ihtimali düşünüldüğünde bir ülkenin diğer ülkeye karşı üstünlüğü ele geçireceğini düşünmesinden ya da kendisini yok edeceği korkusundan dolayı ülkeler askeri açıdan daha güçlü olmak adına karşılıklı silahlanmayı tercih ederler.

Silahsızlanmanın üzerinde duranlar silah sayılarının belli bir seviyenin üstüne çıktığında bunun kullanım ihtimalinin daha yüksek olduğunu vurguluyorlar.

¹¹ Mesut Hakkı, "**Çağdaş Dünya Uluslararası Güvenlik Stratejileri ve Silahsızlanma** ", Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü ,İstanbul,1993,s.73.

¹² Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Marmara Kitap Merkezi Yayıncılık, 7.baskı, Bursa,2008,s.584.

¹³ Assel Ismakhanbetova, "**Orta Asya Bölgesinde Nükleer Silahsızlanma: Kazakistan Örneği**", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Ankara,2013, s.18.

Çünkü belli bir seviyenin üstündeki silahlanma insan kontrolünü zorlaştırmaktadır. Ayrıca fazla silahlanma, savaşın dışında başka bir kullanım alanı olmadığı için sonuçta bunun kullanımı bir savaşı getirecektir ve bu yönüyle de silahlama,devletleri savaşa teşvik edici bir unsur olarak görülmektedir. Dolayısıyla silahsızlanma teorisine göre, devlet adamları ister akla uygun isterse de akla uygun olmayan bir şekilde davrandıkları kabul edilsin ,geçmişten günümüze savaş silahlanmanın kaçınılmaz bir sonucudur. Buradan yola çıkarak silahsızlanma ile barış arasında ilişki kuranlar devletlerin ellerindeki silahların imha edilmesi ya da rekabetçi politikalara yol açmayacak ölçüde düşük bir düzeye indirilmesi halinde dünyanın daha güvenli ve barışçıl bir dünya olacağını ileri sürmektedirler .¹⁴

Silahlanma ve savaş arasında bağlantı kuranları eleştirenler devletlerin silahlarını yok etmesi ya da silah stoklarını azaltması durumunda dünyanın daha yaşanabilir bir dünya olabileceğini ileri sürmektedirler. Silahsızlanma ile savaş arasında ilişki kurulmasını eleştirenler ise silahlanmanın savaşın temel unsurları olan korku ve düşmanlığa yol açan bir unsur olmadığını, tam tersine silahlanma yarışı savaş korkusunun bir sonucu olduğunu ve bu nedenle barışı bunlardan ayrı, siyasi bir sorun olarak ele almak gerektiğini ve bu bağlamda silahsızlanmanın barışa yol açacak temel bir yapı olarak görmek yerine barış sürecinin sonucunda istenilen bir amaç olarak görmenin daha yerinde olacağını savunmaktadırlar.¹⁵

Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için devletlerin askeri güç araçlarının karşılıklı azaltılması silahsızlanmanın en önemli unsuru olarak görülmektedir. ¹⁶ Silahsızlanma görüşmelerinin çıkış noktası da budur. "Milletler Cemiyeti bünyesinde 1921'den 1934'e kadar aralıklarla yürütülen silahsızlanma görüşmeleri ve BM çerçevesinde 1946'dan itibaren yürütülen görüşmelerde temel amaç uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için silahlanma seviyelerinde genel bir indirime gitmek olmuştur. Ayrıca silahsızlanma görüşmelerinde genellikle sayıdan ziyade nitelik üzerinde durulmaktadır". ¹⁷

¹⁴ Arı,s.Uluslararası Dış Politika,s.585.

¹⁵ Arı, Uluslararası, s. 585.

¹⁶ Gamze Alper, "**Dünyadaki Silahsızlanma Çalışmaları Ve Türk Dış Politikasına Yansımaları**", Yüksek Lisans Tezi ,Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2011, s.5.

¹⁷ Arı,Uluslararası,s.586-587.

Silahsızlanmada mevcut silahlar azaltılır ya da yok edilir ve böylece dünya daha yaşanabilir bir hal alabilir. Dünyanın bu duruma gelebilmesi için ise daha az silahlanma gerekmektedir. Silahsızlanma ise maksimum seviyede olmalıdır. Bu durumun gerçekleşmesine karar vermek ise oldukça zor bir süreçtir. Çünkü uluslararası alandaki güvenliklerini kesin olarak sağlayacak bir merkezi otorite yoktur.

Devletler silahsızlanmaya her zaman daha temkinli yaklaşırken, silahlanmaya daha sıcak bakmaktadır. "Silahların ortadan kaldırıldığı zaman güvenliğin sağlanacağı üzerinde duranlar devletlerin silaha sahip olmaması halinde savaşın olmayacağı durumundan yola çıkıyorlar. Çünkü silahları ortadan kaldırdığınızda savaş da imkansız hale getirmiş oluyorsunuz bu görüşe göre.

Silahsızlanmanın uluslararası güvenliği sağlaması için tam silahsızlanma üzerinde durulmaktadır. Buna göre bütün silahlar tahrip edilecek .Böyle bir dünyada devletler istese de savaşmayacaklar. Çünkü savaşın fiziksel koşulları ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bu politika 1920'li yıllardan itibaren Sovyetler Birliği'nin temel silahsızlanma politikası olmuştur.Sovyetler Birliğinde, tüm silahlı kuvvetler dağıtılacak ,tüm silahlar tahrip edilecek, askeri harcamalara son verilecek,tüm askeri birimler kaldırılacak ve askeri propaganda yapılmayacaktı. Sovyetler Birliği bu politikayı savunmakla birlikte kendisi hep bunun tersini yaparak silahlanma yarışına hız verirken silahsızlanma görüşmelerinde ise en indirim yanlısı kendisi olmuştur.Kaldı ki böyle bir şey gerçekleştirilse bile hangi silahlar ortadan kaldırılacak ,hangi devletlerden başlayacak,ayrıca bu ne kadar sürecek ve nasıl garanti edilecek soruları cevaplandırılması gereken sorular haline gelmektedir.Kaldı ki hiç bir silahsızlanma sistemi savaşa başvurmak isteyen devletin fiziksel kapasitesini tamamen ortadan kaldırmayacaktır. Bu gerçekleştirilse bile devletlerin gerektiğinde güvenliğini kim sağlayacak? Tüm yetkiler bir merkezi otoriteye bırakılsa bile merkezi otoritenin bütün devletler için güvenlik sağlayıp sağlamayacağı kuşkuludur. Ayrıca bu merkezi otoritenin de bir süre sonra devletler üzerinde otoriter ve baskı aracı haline dönüşmemesinin garantisi bulunmamaktadır."¹⁸

¹⁸ Arı, Uluslararası ,s.586-587.

Silahsızlanma teorisi,bütün bu argümanlara rağmen silahsızlanmanın barış ve güvenliği sağlayıcı bir unsurdur. Siyasi otoritelerin gerçekçi davranması ve kamu oyu tepkisi dolayısıyla bu tür etkili silahların kullanımından kaçınılırlar. Fakat askeri liderlerin siyasi liderleri etkileyebilecekleri ve bu durumun ülkeyi savaşa yöneltebileceği üzerinde durulmaktadır. "Aşırı bir silah stokuna sahip olma devletleri bunu kullanmaya yönelttiği gibi da düşük silah kapasitesine sahip olma devletleri sorunlarını daha barışçıl yöntemlerle çözmeye teşvik etmektedir."

Silahsızlanmanın ülkelerin ekonomik gelişmelerini ve refah seviyelerini arttıracak için de barışı sağlayacağı üzerinde duruluyordu.Bu argümana göre ,silahlanmaya ayrılan kaynakların barış ortamında ekonomik kalkınma amacıyla kullanılması ülkenin refah düzeyini arttıracığından barışı sağlayıcı bir unsur olacaktır.Çünkü silahlanma savaşa yol açtığından hem ülke içi kaynakları tüketerek ekonomik gelişmeyi ve toplumsal refahı engellemekte hem de dünya ekonomisinin istikrarını bozmaktadır.Savaşın bozduğu istikrarsız yapıda uluslararası ticaretin ve yatırımların gelişmesi oldukça zordur.

Devletler bir silahsızlanmanın mevcut statükoda yapacağı etkiye de bakarlar.Bir silahsızlanma anlaşmasıyla bazı devletler durumunu güçlendirirken diğerlerinin dezavantajlı durumunun sürmesi sağlanmaktaysa böyle bir silahsızlanmanın barış ve düzeni sağlama olasılığı oldukça düşüktür. Örneğin NPT antlaşması imzalanırken bazı ülkeler üstün durumlarını ve konsolide imkanını sürdürürken kendileri dışındaki devletlerin bu tür silahlara sahip olmaması öngörülmekteydi.

Bir silahsızlanmanın mutlaka güç dengesini dikkate alması gerekir.Aşırı bir silahlanma olduğu takdirde devletler arasındaki sorunları çözmek zorlaşabilir.Çıkabilecek bir savaş ihtimali taraflar arasında korku ve güvensizliği artırır. Bu durum tehdit unsurunu ortaya çıkarır.Silahlanma tehdit unsurunu artırsa da silahsızlanmanın da barış ve güvenliği tek başına sağlamada yeterli olmadığı düşünülmektedir.Silahsızlanmayı güvenli bir dünya için bir adım olarak görmek daha yerinde olacaktır.Çünkü silahsızlanma devletlerin mevcut durumunu korumasında ve barışı sağlamada etkili olabilir.

II.Dünya savaşından bu yana devletler silahlanma yarışını sürdürmüş ve konvansiyonel silahlar, kitle imha silahlarının sayıları kontrolsüz bir şekilde artış

göstermiştir. Bu da dünyanın her geçen gün daha da güvensiz hale gelmesine neden olmaktadır.¹⁹ Ayrıca bu silahların maliyeti oldukça yüksektir. "II. Dünya Savaşı'ndan 2000 yılının başına kadar global askeri harcamaların toplamının 30-35 trilyon dolar olduğu tahmin edilmektedir. Bu miktarla insanların temel sorunlarına çözüm bulunabilir, bu parayla dünyadaki okul, hastane, ilaç ve konut sorunu kökten çözülebilirdi."²⁰

20. yüzyıl kitle imha silahlarının kullanımına tanıklık ederken milyonlarca insanın ölmesi ve çevrenin bu denli zarar görmesi üzerine uluslararası kamuoyunun ve sivil toplum örgütlerinin silahsızlanma adına çalışma başlatmasına neden olmuştur. Yaşanan toplu ölümler sonucu, silahsızlanmanın artık tek başına bir veya birkaç devlet tarafından çözülemeyeceğinin farkına varmalarını sağlamıştır. İnsanlar elbette geri gelemeyecektir fakat bu aşamadan sonra devletler, kamuoylarının ve sivil toplum örgütlerinin de baskısıyla, kendi elleriyle oluşturdukları tehdit ve güvensizlik ortamından kurtulmak amacıyla bu kez silahlanmayı kontrol altına alma amaçlı girişimlerde bulunmaları sağlanabilecektir.

Uluslararası barışı, istikrarı, güvenliği sağlamak adına silahlanma yerini silahsızlanmaya ya da diğerlerine göre daha kolay yol olan sınırlama veya azaltmaya gidilmesi süreci, uluslararası basında sık sık gündeme gelmiştir. Silahsızlanma konusunun uluslararası arenada bu kadar yer alması dünyada güvenliğin sağlanması adına atılan adımları artırmıştır. Silahsızlanmanın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için atılan adımlar devletlere ve toplumlara verilen "hukuki ve fiili" güvencelerin verilmesine dayandırılmaktadır. Ancak bu güvencelerin eşit bir şekilde sağlanması halinde silahlanma gibi çözümü imkânsız gibi görünen pek çok uluslararası meselenin çözümü mümkün hale gelecektir. "Uluslararası hukuk, kuvvete dayalı bir dengeyi korumakla yetindiği sürece getireceği düzen dünya barışını sağlamakta zorlanacaktır."²¹

Hukukla savaşı bir araya getirmek kolay değildir ancak savaş hukukunu da kapsayan bir uluslararası hukukun varlığı yadsınamaz. Bu durum ise bir bakımdan

¹⁹ Karataş, s.2-3.

²⁰ Arı, Uluslararası, s.590.

²¹ Salih Karataş, s.2-3.

insanlığın içine düştüğü çaresizlikten kaynaklanmıştır. İnsanoğlu, savaşı ve savaş tehdidini ortadan kaldıramayınca hiç olmazsa savaşın kurallarını daha insancıl hale getirebilmek için bir dizi çaba içerisine girmiştir. Özellikle nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların keşfi ve savaşlarda sıklıkla kullanılmasının ardından korkunç boyutlara ulaşan insan kaybındaki artışa paralel olarak bu çabalar 20. yüzyılın sonlarında “insancıl hukuk” adı altında yoğunlaşmıştır. İnsancıl hukuk, insanlık tarihine yön veren savaş durumlarında “askeri gereklilik” ile bağdaşmayan aşırı şiddet kullanımının engellenmesini amaçlar. Bu yönüyle insancıl hukuk “savaş hukuku” ve “silahlı çatışma hukuku” ile birlikte uluslararası hukukun en çok kodifiye edilmiş alanlarından birini oluşturur.

A.Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma

Silahların kontrolü kavramı,silahların azaltılması veya sınırlandırılmasının ötesinde daha geniş anlamları ifade eder. "Buna göre, ulusal askeri kuruluşların sahip oldukları silahların nitelik ve tasarımları, üretim sayıları, konuşlandırılmaları, denetimleri ve transferleriyle, bunların siyasi-stratejik amaçlarla planlanan, tehdit olarak öne sürülen veya fiilen kullanımlarını bir şekilde sınırlamak veya düzenlemek amacıyla öngörülen önlemler bu çerçevede mütalaa edilebilir." Barış ve güvenliğin sağlanması adına, silahların kontrolü ve silahsızlanma hem askeri ilişkilere hem de siyasi ilişkilere yön veren bir konumdadır.²²

Silahların kontrolü ve silahsızlanma çalışmalarının başarıya ulaşması için devletlerin ortak noktada buluşması gerekmektedir. Silahsızlanma için öncelikle olması gereken şey, atılması düşünülen adımların gözle görülür bir şekilde var olmasını sağlamaktır. Şöyle söylenecek olursa yalnız söze dayanan fakat somut hiç bir adımın atılmadığı bir silahsızlanma gerçekleşmeyecek,yalnızca yüzeysel bir şekilde kalacaktır. Silahların tam olarak kontrol edilebilmesi kolay gibi gözükse de zorlu bir süreçtir. Devletler gizli bir şekilde silahlanmaya gidebilirler ve bu görüldüğü kadar zor olmaz ,zor olan gerçek bir adım atmaktır. Konvansiyonel

²² Reshetnikova,s.5-6.

silahların kontrolü ve silahsızlanma çabalarında ilk başlarda kaydedilen başarıların son derece sınırlı olmasının nedenlerini niyet eksikliğine ve sonuca ulaşmasında ortak çıkarın görülmemesine bağlamak yanlış olmayacaktır. Buna karşılık silahsızlanma, “genel olarak özel kategorideki silahların azaltılması veya yok edilmesi işlemidir. Amaç olarak ise, uluslararası arenadaki çatışmanın tek başvuru seçeneğini teşkil eden silah ve savaşın tümüyle ortadan kaldırılmalarını içerir.”²³

I.Nükleer Silahsızlanma

Nükleer silahsızlanma, nükleer bir savaşın kullanımının bütün taraflara zarar vereceğinden yolla çıkılarak ortaya atılmış bir kavramdır. II. Dünya Savaşının ardından uluslararası arenada nükleer silahlar diğer silahlara oranla daha etkili bir role sahip olmuştur. Bunun sebebi yalnız devletlerin değil devlet dışı aktörlerinde faaliyetlerini gerçekleştirmek için nükleer silah elde etmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Uluslararası örgütler ve devletler, nükleer silahların varlığını devletlerin barış ve güvenliğiyle iç içe geçirmişlerdir ve bu noktada nükleer silahsızlanma güvenlik için atılan en önemli neden olarak görülmüştür.

"Soğuk Savaş dönemine ait bloklar dengesinin, bu dengenin sağladığı müttefik, dost ya da destekçi devletler üzerinde kurulu" kontrolün yok olmasıyla sınırlı tutulabilen silahlanma olgusu, nükleer silahları da kapsayacak bir şekilde tüm dünya çapında yayılmıştır.²⁴

Soğuk savaş sonrası bir çok devletin nükleer silahları elde etmek istemesinden dolayı ülkeler silahların azaltılması, kontrolü veya sınırlandırılmasına dair görüşmeler gerçekleştirmiştir. ve silah sayıları azaltılmıştır. "1991'den beri ise, çok miktarda nükleer savaş başlığı, güdümlü füze ve bunlara dair silolar, bombalar ve denizaltı fırlatma füzeleri ve nükleer deneme tünelleri imha edilmiş veya faaliyetleri sona erdirilmiştir." Devletler arasındaki güven problemi, devletlerin daha üstün olma çabasından ve stratejik fayda sağlama isteğinden kaynaklanmakta ve bu

²³ Reshetnikova, s.5-6.

²⁴ İbrahim Erdoğan, " Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı", **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 6 ,Sayı 12,2013, s. 277-278.

durum da silahsızlanmanın tam olarak gerçekleşmemesine neden olmaktadır. "Bu durum, Soğuk Savaşın ideolojik mücadelesine rastlayan nükleer dönemin başlangıcından beri özellikle aşikâr olmuştur."²⁵

Uluslararası ilişkilerde nükleer silahsızlanmayı tam olarak gerçekleştirebilmek adına bir çok çalışma yapılmıştır. Ve yapılan çalışmalar bir çok önemli antlaşmanın imzalanmasına neden olmuş ve silahsızlanmaya da sınırlı da olsa katkı sağlamıştır. İmzalanan antlaşmaların içerisinde diğer antlaşmalara nazaran "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması" ve "Nükleer Silahların Kapsamlı Olarak Denenmesini Yasaklayan Anlaşma" en mühim olanları olarak görülmüştür. "Nükleer silahsızlanmayı hedefleyen bu yasal ve siyasi çerçevenin dışında, uluslararası sistemin iki büyük gücü, ABD ve Rusya Federasyonu arasında süren nükleer konvansiyonel güç dengesi de dikkate alınmalıdır. Bu denge, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin lehine değişmiş ve bu nedenle de ABD lider ülke ya da tek süper güç olarak anılmaya başlanmıştır."²⁶

Devletlerin güvenlikleri yalnızca kendi siyasetlerine değil diğer devletlerin silahsızlanma çalışmalarına uyup uymadığına da bağlıdır. Bir takım yöntemlerle bunlar denetlenebilir hale gelmiştir. "Bunlar havadan denetim, uydular aracılığıyla denetim, tesisleri yerinde denetim ve gözleme araçlarıyla denetimdir. II. Dünya Savaşından sonraki süreçte silahsızlanma çalışmaları farklı bir boyut kazanmıştır."

II. Dünya Savaşından sonraki süreçte iki süper güç, silahsızlanma çalışmalarına öncelik vermiş ve silahsızlanmayı dış politikalarında etkili olarak kullanmaya başlamışlardır. Dahası silahların geliştirilmesi, bu silahların yok etme gücünün etkisi ülkeler arasında silahsızlanma konularında daha fazla çalışma başlatılmasına neden olmuştur.²⁷

²⁵ Ayşe Nur Tütüncü, "Nükleer Silahların Kullanımının Yasaklanması Sorunu, **Sosyal Bilimler Dergisi** 2004/2, sayfa 10-11.

²⁶ Nurşin Ateşoğlu, " Güney Nükleer Silahsızlanma : Engeller Ve Yeni Nükleer Pazarlık Üzerine Kısa Bir Analiz " ,**Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 2010 39-68 ,sayfa 41.

²⁷ Reshetnikova,s.8.

II.Silahsızlanmaya Yönelik Girişimler

A.I.ve II. Lahey Barış Konferansı

Silahsızlanmanın gerçekleşmesi için uluslararası ilk çalışmalar 1899 I. Lahey Konferansı, ikincisi ise 1907 yıllarında toplanan II. Lahey Konferansları'dır. Uluslararası hukukta silahlı savaşın yasaklanması adına atılan en önem adım Lahey Konferansıdır. Lahey Konferansı dünyanın barış ve güvenliğini gerçekleştirmek adına yapılmıştır.²⁸

Silahsızlanma çalışmaları 1899 yılındaki Birinci Lahey Barış Konferansında genel bir uluslararası görüşmeye konu olmuştur. Fakat bu görüşmelerde, herhangi bir sonuç alınamamıştır. İkinci Lahey Barış Konferansında silahlı savaşın yasaklanması görüşülmüş ve Birinci Lahey Konferansında kabul edilen metinlere benzeyen belgeler kabul edilmiştir.²⁹

Görüşmelerin birincisine otuz bir, ikincisine ise otuz beş devlet katılmıştır. Lahey Konferanslarına Osmanlı Devleti de katılmıştır. Birinci konferansta boğucu, zehirleyici ve benzer gazların kullanımı yasaklanmış ikinci konferansta ise zehir ve zehirli gazların kullanımı yasaklanmıştır. Fakat konferansta alınan kararlar sonuçsuz kalmıştır ve boğucu gazlar I.Dünya Savaşı'nda kullanılmıştır.³⁰

Savaşın sona ermesi silahlı savaşın konusu birçok uluslararası toplantı ve antlaşmalarda gündeme gelmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası dünyayı böyle bir savaştan korumak için oluşturulan Milletler Cemiyeti bünyesinde, bu konuyla ilgili bir çok konferans gerçekleştirilmiş ve farklı antlaşmalar imzalanmıştır.

Tüm bunlara rağmen Lahey Barış Konferansları kitle imha silahlarının azaltılması konusunda önemli bir dönemeci oluşturmuştur. Nitekim Lahey Barış

²⁸ Salih Karataş, s.3.

²⁹ Nilüfer Karabulut, "İki Genel Savaş Arası Dönemde Silahlı Savaş Konferansları Ve Türkiye (1923-1939) ", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi , Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2007, s.83.

³⁰ Alper Kılıçkaya, "Silahlı Savaşın Uzaya Etkisi Ve Uzay Güvenliği", Yüksek Lisans Tezi, Havacılık Ve Uzay Teknolojileri Enstitüsü, İstanbul, 2010, s.1.

Konferanslarıyla başlayan bu süreç daha sonra 1925 tarihinde imzalanan Cenevre Protokolü, 1972 tarihinde imzalanan Biyolojik Silahlar Sözleşmesi ve 1993 tarihinde imzalanan Kimyasal Silahlar Sözleşmesi ile devam etmiştir.³¹

B.17 Haziran 1925 Cenevre Protokolü

Milletler Cemiyeti, kurulduğu günden itibaren uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için bir çok girişimde bulunmuştur. Bu girişimlerden en önemlisi, ulusal silahlarda indirime gidilmesi çalışmaları olmuştur. Fakat silahların indirimi meselesinde etkili bir sonuç vermesi 1924 yılına kadar mümkün olmamıştır. 1924'te silahsızlanma meselesini ele almak üzere bir konferans toplanmış ve bu toplantıda silahsızlanma adına gerekli çalışmaların yapılması talebinde bulunulmuştur. Bunun üzerine 1925'te "Silahsızlanma Konferansı Hazırlık Komisyonu"nun oluşturulması kabul edilmiştir.³² Bu konferans 1925'de Cenevre'de imzalanmış ve üç yıl sonra 1928'de yürürlüğe girmiştir.³³ Cenevre Protokolü'ne taraf devlet sayısı 135'tir.

Konferans, biyolojik veya zehirli silâhların yasaklanmasına ilişkin bir anlaşmayı kabul etmiş. Ayrıca kimyasal silâhların geliştirilmesi, yapımı ve stoklanmasını da yasaklayacak etkili tedbirler üzerinde bir anlaşmanın gerçekleşmesi yolunda mümkün olan ilk adımı teşkil etmiştir.³⁴

Protokolün öngördüğü yasaklar, hem uluslararası hem de ulusal nitelikli silahlı çatışmalarda uyulması gereken silahlı çatışmalara ilişkin oluşan evrensel örf ve adet hukuku kurallarının temelini oluşturmuştur. Örneğin Cenevre Protokolü'nde yer alan yasaklardan biri olan "savaşta boğucu ve zehirleyici madde kullanımı

³¹ Karataş, 3-4.

³² Alper, s.36.

³³ Cenevre Protokolü, [http://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_Protokol%C3%BC\(18.05.2015\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_Protokol%C3%BC(18.05.2015))

³⁴ Uluslararası Antlaşmalar,

http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararası_Antlaşmalar/Silahlı_Catısma_Hukuku/SCH14.html (09.06.2015)

yasağı” 1998 yılında imzalanan Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne ilişkin Roma Statüsünün 8. maddesinde, “uluslararası silahlı çatışmalarda boğucu, zehirleyici veya diğer gazlar ile benzer sıvılar, malzemeler veya aletlerin kullanılmasının savaş suçunu oluşturacağı ve bu yasağa aykırı davranışların ise uluslararası sorumluluğu gerektireceği şeklinde düzenlenmiştir.³⁵

C.Locarno Antlaşmaları ve Briand–Kellogg Paktı

Milletler Cemiyeti'nin silahsızlanma çalışmaları devam ederken, Avrupa devletlerini meşgul eden diğer bir konu Versailles Antlaşması'yla oluşturulan savaş sonrası statükonun korunması olmuştur. Özellikle Fransa'nın, Almanya'nın sınır bölgeleriyle ilgili yükümlülükleri hakkında talep ettiği güvenceler, antlaşma metinlerinin temelini oluşturmuştur. ³⁶ Almanya, 1925 yılında Fransa'ya bir güvenlik paktı kurulması için teklifte bulundu.Bunun üzerine aynı yıl İngiltere, İtalya,Belçika,Çekoslovakya,Almanya ve Fransa'nın da katılımıyla antlaşma imzalandı.³⁷

Konferansa katılan ülkeleri "savaştan korumak ve bu devletler arasında çıkacak her türlü anlaşmazlığı barış yoluyla çözümlemek amacıyla yapılan bu antlaşmalara göre Almanya, batı sınırlarının, yani Fransa ve Belçika sınırlarının kesin ve sürekli olduğunu kabul etmiştir. Bu konuda bir anlaşmazlık çıkarsa kuvvete başvurulmayacak, sorun Milletler Cemiyeti'ne götürülecektir."Ayrıca antlaşmazlıkların tamamının barış yoluyla çözümlenmesine karar verilmiştir. Antlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için Almanya'nın üye olması şartı getirilmiştir.³⁸

Aynı dönemde, Fransa ve ABD Dışişleri Bakanları Aristide Briand ile Frank B. Kellogg arasında, 1928 yılında sona erecek olan 1908 tarihli Fransa–ABD Hakemlik Antlaşması'nın yenilenmesi amacıyla başlayan görüşmeler Briand–

³⁵ Karataş,s.30-31.

³⁶ Alper, s.33.

³⁷ [http://www.turkcebilgi.com/locarno_antla%C5%9Fmas%C4%B1\(18,05,2015\)](http://www.turkcebilgi.com/locarno_antla%C5%9Fmas%C4%B1(18,05,2015))

³⁸ Karabulut,s.30.

Kellogg Paktı'nın temelini atmıştır. Fransız Dışişleri Bakanı Briand'ın iki devlet arasındaki ilişkilerde savaşın kanun dışı ilan edilmesi talebine karşılık; ABD'nin, böyle bir taahhüdün çok taraflı bir antlaşma ile kabul edilmesi yönündeki ısrarı sonuç vermiştir. Locarno Antlaşmalarının imzacılarına gönderilen antlaşma tasarısı ilgili devletler tarafından kabul edilmiştir.³⁹

Briand Kellogg Paktı adı verilen antlaşma 27 Ağustos 1928'de büyük devletler ile Belçika, Polonya ve Çekoslovakya Paris'te toplanarak imzalanmıştır. Antlaşma imzalandıktan sonra SSCB'de antlaşmayı imzalayan devletler arasında yer almıştır. Briand Kellogg Paktı esasen "hukuki olmaktan çok ahlaki" bir içeriği barındırmakla birlikte "savaşın lanetlenmesi" olarak da özetlenebilir. Antlaşmaya "barışın korunmasıyla samimiyetle ilgilenen" Türkiye de, 1929 yılında katılmıştır.⁴⁰

Briand Kellogg Paktı, devletler arasında çıkan uyuşmazlıklarda savaşa başvurma ve "kuvvet kullanma" yasağı getirilmiştir. "Briand Kellogg Paktı hala yürürlükte ve BM Antlaşması'nın yanında kuvvet kullanma yasağını içeren ikinci ana belge olma özelliğine sahiptir."⁴¹

Briand Kellogg Paktı, devletlerin barışçıl ilişkilerini sürdürmek için savaştan vazgeçilmesine inandıklarını belirtmiştir. Paktın birinci maddesiyle, uyuşmazlıkların çözümü için savaşa başvurma yolu kınanmış, sonra da savaşın ulusal siyaset için bir araç olarak kullanılmaması yükümlülüğü getirilmiştir. Fakat bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlayacak bir yaptırımdan bahsedilmemiştir.⁴² 2.maddesinde ise uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözmek için devletlere yükümlülükler getirmiştir. Briand Kellogg Paktına göre savaş, ancak meşru müdafaa söz konusu olursa, "uluslararası bir zorlama tedbiri" olarak uygulanabilir. Savaş, bu Pakta taraf olmayan devletlere veya pakta taraf olmayan devletlere karşı yasaklanmamış olmaktadır.⁴³

³⁹ Alper, s.34.

⁴⁰ Mustafa Bıyıklı, "Türkiye'nin İttifak Politikası Ve Katıldığı Uluslararası Güvenlik İttifakları (1928-1938)", **Yeni Fikir Dergisi**, Sayı 9, 2012, s.154.

⁴¹ Sümeyra Altiner, "**Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı**", Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s.4.

⁴² Karabulut, s.34.

⁴³ Altiner, s.5.

Savaşı ulusal politikanın bir aracı olarak kullanmayı yasaklayan bu çok taraflı antlaşma, iki savaş arası dönemde savaşı yasaklayan tek belgedir.⁴⁴

D. Londra Deniz Silahlarının Sınırlandırılması Konferansı

Londra Deniz Silahlarının Sınırlandırılması Antlaşması” Amerika, İngiltere ve Japonya arasında 22 Nisan 1930'da imzalandı. ⁴⁵ Antlaşmaya göre Birleşik Amerika'nın beheri 10.000 tonluk on sekiz kruvazörü ve 134.000 tonluk da hafif hacimde kruvazörleri bulunacaktı .İngiltere'nin, beheri on bin tonluk on üç ve beheri 8.400 tonluk iki kruvazörü ve 192.000 ton da daha hafif savaş gemileri ,Japonya'nın dördü 7.100 ton olmak üzere on iki kruvazörü, 100.450 ton da küçük savaş gemileri olacaktı. Amerika ve İngiltere'ye ayrılan destroyer tonajı 150.000, Japonya'nın 105.000 tondur. Her üç devletin de 52.700 ton denizaltı gemisi olacaktı. Antlaşma 1936 yılına kadar yeni zırhlı yapılmasını yasak etmiştir. Uçak gemilerinin oranı, Washington'da varılan antlaşmaya uygun olarak kalmıştır. Buna göre, Birleşik Amerika ile İngiltere de 135.000 ton, Japonya'ya ise 81.000 ton uçak gemisi olacağı kararlaştırılmıştır.⁴⁶

Washington Antlaşması'nda olduğu gibi, Londra Deniz Silahlarının Sınırlandırılması ve Azaltılması Antlaşması'nın getirdiği yükümlülükler de, silahlanmanın belirli bir düzen içerisinde yapılması sonucunu doğurmuştur.⁴⁷

⁴⁴ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası-Kurtuluş Savaşından Bugüne Bulgular, Belgeler(1919-1980) Yorumlar**, İletişim Yayınları, Cilt 1, 6.Baskı, 2002, s.308.

⁴⁵ Sinan Levet, " **Cumhuriyet Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı Öncesi Türk basınında Japonya (1933 – 1939)** "Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara,2009,s.40.

⁴⁶ Karabulut ,s.46.

⁴⁷ Alper,s.36.

E. Soğuk Savaş Dönemi ve Sonrası Silahsızlanma

II. Dünya Savaşının sona erdiği 1946 yılında başlayan ve Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1991 yılına kadar devam eden Soğuk Savaş Dönemi boyunca başta ABD ve Sovyet Rusya olmak üzere kitle imha silahlarına sahip birçok devlet, kimyasal silah üretmeye ve stoklamaya devam etmiştir. Daha sonra yapılan resmi açıklamalara göre Soğuk Savaş Dönemi sonrasında bu ülkelerin elinde bulunan kimyasal silah stoku miktarının 29.000 metrik ton ile 40.000 metrik ton aralığında olduğu belirtilmiştir.⁴⁸

Soğuk Savaşın başında nükleer silahlar konusunda ABD'nin gerisinde kalan SSCB, güvenlik endişelerinden dolayı nükleer silah elde etme konusunda çalışmalara başlamıştır.⁴⁹

Soğuk savaşın sona ermesinin ardından, Sovyetler Birliği dağılmış ve "Doğu-Batı cepheleşmesi şeklinde kendisini gösteren eski dünya düzeni , yerine yeni bir dünya düzenine bırakmıştır." ⁵⁰ 1990'a gelindiğinde dünyadaki toplam nükleer silahların yüzde 97'sine sahip olan ABD ve SSCB'nin ellerindeki toplam nükleer patlayıcıların miktarı 18,000 megatona ulaşmıştı.Oysa II.Dünya Savaşı'nda kullanılan tüm silahlar ,Kore ve Vietnam savaşlarındaki silahlarda katıldığına ancak 11 megatonu bulaktaydı ve bu kadarı bile 44 milyon insanın yaşamına mal olmuştu.⁵¹

Küba Füze Krizi'nden süper güçlerin karşılıklı mahvolma teorisini açıkça kabul etmesinden sonra süper güçler bir "yumuşama "dönemine girmişlerdir. ki süper güç de 'eğer savunma sistemleri sınırlanırsa daha yeni teknoloji ürünü saldırı amaçlı silah sistemleri sınırlanırsa daha yeni teknoloji ürünü saldırı amaçlı silah üretmeye gerek duyulmaz ve karşılıklı caydırıcılık işlemeye devam eder' mantığıyla hareket etmişlerdir.⁵²

⁴⁸ Karataş ,s.37.

⁴⁹ Reshetnikova,s.16.

⁵⁰ Naci Doğan, Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Uluslararası Sistem NATO'nun Rolü Ve Türkiye'nin Stratejik Konumu, **Sosyal Bilimler Dergisi**,s.32.

⁵¹ Arı,Uluslararası,s.603.

⁵² İşbilen,s.52.

İKİNCİ BÖLÜM

NÜKLEER SİLAHLAR VE NÜKLEER SİLAHLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK YAPILMIŞ OLAN ÇALIŞMALAR

I. Kitle İmha Silahlarının İçeriği

Nükleer silahları açıklamadan önce ,kitle imha silahlarının içeriğine ve etkilerine değinmek yerinde olacaktır. Buna göre, "ilk olarak 1937'de İngiltere Başpiskoposu tarafından kullanılan ve daha sonra ABD Başkanı Truman'ın 1945'te ortaya atıldığı kavram, BM Genel Kurulu'nun 1946'da atom enerjisi konusunda aldığı 1 sayılı kararında da geçmiştir." ⁵³ "Kitle İmha Silahları ,konvansiyonel silahların defalarca kullanılması sonucunda ortaya çıkabilen silahlardır." Bir defa kullanılması bile milyonlarca insanın ölümüne sebep olurken aynı zamanda olumsuz olan etkilerini de uzun yıllar gösterebilen bir etkiye de sahiptir.⁵⁴

Kitle İmha Silahları , kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlardır. Kitle imha silahlarının yok etme gücü konvansiyonel silahlara göre oldukça fazladır. Kitle imha silahları yüksek patlama gücüne ve kalıcı bir etkiye sahiptir.⁵⁵

Günümüzdeki kadar gelişmiş olmasa da tarih sahnesinde bir çok kez kullanımı bulunmaktadır. Nükleer olmayan bu Kitle İmha Silahları Asurlular tarafından kullanılmıştır. Çavdarmahmuzu olarak bilinen bu bitkiyi Asurlular düşmanın su kuyularına atarak düşmanı zehirlemek maksadıyla kullanmışlardır. Çavdarmahmuzu insanların el ve ayaklarında şiddetli yanma meydana getirdiği gibi deliliğe hatta ölüme kadar götüren zehirli bir bitkidir. Çinliler, düşmanlarını zehirlemek için arsenik dumanı kullanmışlardır. Günümüze kadar gelen bu silahlar

⁵³ Erdem Denk, "Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar" ,**Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 66, Sayı 3, 2011, s.95.

⁵⁴ Özgür,s.17.

⁵⁵ Özgür,s.18

aslından geçmiş yıllarda bitkiler yardımıyla kullanılmıştır.⁵⁶Uluslararası toplumun genel kaygısı bu silahların her geçen gün daha da yayılmasıdır.⁵⁷ Her ne kadar Kitle imha silahlarının kullanılması uluslararası arenada yadırganmış olsa da ve bunun için bir çok önlem alınmaya çalışılsa da bu silahların varlığı günden güne daha belirgin hale gelmiştir.

Kitle imha silahlarının etkileri zaman ve yer ile sınırlandırılmamakta, savaş bittikten sonra dahi etkileri devam edebilmektedir. Sadece kendisine karşı kullanılan tarafı etkilemekle kalmaz, aynı zamanda kullanan tarafa karşı da gücün gösterebilir. Hedef ayırımının tam olarak yapılabilmesi imkânsız görünmektedir. Bu silahlar kullanıldığı takdirde ,yalnızca bölgedeki askerleri değil sivilleri de etkilemesi mümkündür. Bu nedenle savaş hukukuna da aykırılık oluşturmaktadırlar.⁵⁸

Devletlerin aynı anda, hem biyolojik hem kimyasal hem de nükleer silahlara sahip olması kolay değildir. Ancak Soğuk Savaşın etkisiyle, bazı devletler bu silahlara sahip olmuştur. Bu durumda da uluslararası alanda gruplaşma oluşmuştur. Bu gruplaşmanın sebebi ise bazı devletler bu silahlara sahip olurken bazılarının ise sahip olamamasından kaynaklanmaktadır.

Devletlerin kitle imha silahlarına sahip olma nedenleri arasında en başat rolü güvelik endişeleri almaktadır. Ancak bu etkili silahlar, "güvenlik endişelerini gidermek bir yana, var olanlara da yenilerini eklemektedir." Kitle imha silahları kullanıldığı zaman etkisini anlayabilmek için Birleşmiş Milletlerin yaptığı çalışmaya değinmek yerinde olacaktır. Araştırmaya göre, stratejik bir bombardıman uçağı ile atılan kitle imha silahlarının etkisi bir megatonluk bir nükleer bomba kullanıldığı takdirde üç yüz kilometrelik bir mesafe içerisindeki halkın %90 oranında ölümüne sebep olabilir. "15 tonluk bir kimyasal silah ise 60 km. bir alandaki halkın yüzde

⁵⁶ İdris Fındık, **"Kitle İmha Silahları Terörizmi ve Caydırıcılık Stratejisinin Kitle İmha Silahları Terörizmine Uygulanabilirliği"**, Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2012, s.11.

⁵⁷ Dr. Kenan Dağcı,Atilla Sandıklı(Ed.), **Satranç Tahtasında İran 'Nükleer Program**, Tasam yayınları, 1.Baskı , İstanbul, 2007, s.12.

⁵⁸ Fındık, s.11.

ellisini öldürebilir. 10 tonluk bir biyolojik silah kullanılması 100.000 km. bir alandaki halkın % 25 'ini öldürür ve %50'sinin" ise hasta olmasına neden olur.⁵⁹

A. Nükleer Silahların Tanımı

Nükleer Silahlar Enerjisini atom çekirdeğinin fisyon ve füzyon gibi nükleer reaksiyonlarından alır. Patlama özelliğinin dışında çok kısa bir sürede büyük bir yeryüzü parçasını etkileyen ısı, radyasyon ve basınç gibi etkileri olan ve etkilerinin bir kısmının yıllarca devam ettiği her türlü silaha genel olarak “nükleer silah” adı verilmektedir. Bu silahların amacı, nükleer santrallerdeki gibi her aşamada kontrol altında olmayan bir zincirleme meydana getirerek ortaya çıkan enerjinin salınmasıyla kısa bir zamanda hedefe büyük zararlar vermektir. Fisyon neticesinde enerji açığa çıkaran nükleer bombalar genellikle atom bombası adı verilir. Füzyon neticesinde enerji açığa çıkaran bombalara ise hidrojen bombası ve nötron bombası adı verilmektedir.⁶⁰

Nükleer silah, "atomların parçalanması ve birleşmesi sonucunda meydana gelen çok yüksek miktardaki nükleer enerjiden faydalanılarak üretilmiş" silahlara denilmektedir. Tehlikeli olan bu silahlar bir kez kullanıldığında patlama etkisinden dolayı sakatlığa, ısı ve ışık etkisinden dolayı yanık ve körlüğe, radyasyon yayarak ise toplu ölümlere neden olacak kadar güçlü silahlardır. Radyasyon ,etkisini uzun yıllar göstermekte ve kalıcı hastalıklara sebep olmaktadır. Bu hastalıklar arasında en çok yaygın olanları ise kanser, lösemi, kısırlık ve doğum kusurlarıdır.⁶¹

Nükleer silahlar II. Dünya savaşı sonrasında silahsızlanma kavramıyla birlikte kullanılan en önemli kavram olmuştur. Nükleer silahların insanlık için bir tehlike olduğu, Japonya'ya 1945'te atılan ve yüz binlerce insanın ölümüne ve

⁵⁹ Özgür, s.20.

⁶⁰ Atasay Özdemir, "Uluslararası Sistemdeki Etkin Aktörlerin İran'ın Nükleer Programına Yaklaşımları" Doktora Tezi Harp Akademileri Strateji ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2013, s.49.

⁶¹ Hulusi Ekber Kaya, "Kitle İmha Silahları Bağlamında Ortadoğu: Sorunlar Ve Beklentiler " Yüksek Lisans Tezi Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012, s.10.

milyonlarca insanın sakat kalmasına yol açan atom bombalarıyla ortaya çıkmıştır. Nükleer silahların bugün kullanıldığı varsayılırsa etkisi Japonya'ya atılan nükleer silahtan çok daha farklı olacaktır. ⁶² Bu farklılığın en büyük sebebi yeni üretilen silahların gücünün ve etkisinin daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır. Geçmişe baktığımızda insanlığa verdiği zarar bu silahlar için en tehlikeli silah kavramını ortaya çıkarmıştır. Tehlikeyi en geniş boyutları ile anlatan bu tür silahlar kısa zamanda canlı ve cansız her şeyi tamamen yok etme gücüne sahiptir ve silahların kullanımının üzerinden uzun yıllar geçse dahi, etkisi olumsuz bir şekilde devam eder. ⁶³

1. Nükleer Silahların Yapımı ve Etkileri

Nükleer silahlar "Atom çekirdeğinin füzyon, fisyon veya her ikisinin karışımıyla oluşan bir kimyasal reaksiyon sonunda enerji açığa çıkartması ile meydana gelen infilakı yaratan her türlü silaha nükleer silah adı" verilmektedir. ⁶⁴

Nükleer silahlar, nükleer enerjinin büyük miktarda ve kısa bir zamanda oluşturulmasıyla elde edilirler. Bu silahlar üretilirken "atom başına düşen enerji miktarı çok büyüktür. Bir bombada yakıt olarak kullanılan nükleer element milyarlarca atom içerir. Silahların yıkıcılıklarını belirleyen etki sürelerine bakılacak olursa; en ağır konvansiyonel silahın etki süresi 1/100sn iken, en küçük atom bombasının etki süresi 7/10 sn kadardır." Hidrojen bombası ise 5sn gibi bir etki süresine sahiptir.

Nükleer silahlar kullanıldığı bölgede yıkıma ve milyonlarca insanın ölümüne neden olur. Aynı zamanda çevreye de yaydığı radyasyondan ötürü uzun soluklu etki

⁶² Dinçer Ay, "Kitle İmha Silahları (Radyoaktif, Biyolojik Ve Kimyasal) Ve Alınacak Tedbirler", Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze, 2006, s.8.

⁶³ Erdem Denk, "Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 66, No. 3, 2011, s. 98

⁶⁴ Valentina Reshetnikova, "1960'lardan Bu Yana Nükleer Silahsızlanma Alanında Yaşanan Gelişmeler", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s.7.

eder. Bölge topraklarının verimliliğini azaltır,ısı ve ışık etkisi körlüğe ,yanıklara sebep olur hatta yıllar sonra radyasyonun yaydığı etki kendini gösterir ve bu da gelecek nesillerde kalıtsal rahatsızlıklara sebep olur.

Nükleer silahların uzun ve kısa süreli etkileri vardır ve bu etkiler gözlemlendiğinde bu silahların kullanılmasıyla "çevreye olan etkisi, toplam etkilerinin %85'i kadar olduğu görülmüştür." Örneğin bu etkiler oransal olarak hesaplandığında nükleer radyasyonun ani olarak yayılması sonucu çevreye olan etkisinin yüzde beş ,ısı ve ışık etkisinin yüzde otuz beş, basınç etkisinin ise yüzde kırk beş dolaylarında olduğu saptanmıştır. Anlık etkilerinin dışında, uzun süreli bölge topraklarında verimsizliğe sebep olan bu silahların ,uzun vadede ortaya çıkardığı zararları ise, nükleer silahların toplam zararının %15'ini oluşturmaktadır.⁶⁵

Nükleer silahların ortaya çıkardığı yıkıcılık, konvansiyonel silahlardan çok daha fazladır ve bunu daha iyi analiz edebilmek için "fısyon ve füzyon" maddelerini daha detaylı incelemek yerinde olacaktır. Büyük patlama esnasında ortaya çıkmış olan hidrojen ve helyumun yıldızların içerisinde füzyon addı verilen bir nükleer süreç yoluyla yanmaları sonucunda, küçük elementlerin çekirdekleri daha büyük elementleri meydana getirmek üzere birbiriyle kaynaşır.⁶⁶

Nükleer bomba yapmak uranyum zenginleştirilmesiyle mümkündür ve üç çeşit zenginleştirme yöntemi vardır. Bu zenginleştirme yöntemlerinden herhangi biri kullanılarak U-235'in oranı, U-238'den daha yüksek hale getirilebilir. Zenginleştirme yöntemlerinden birincisi olarak "gaz difüzyonu" olarak sayılmıştır. Gaz difüzyonunu diğerlerinden ayıran yönü hızlı olmasına rağmen maliyeti çok yüksektir. Uranyum

doğada metal olarak bulunur ve UF₆ gazına dönüştürülür.⁶⁷ "Doğada bulunan uranyumun, sadece %0.71 kadarı U-235'ten, kalanı ise, parçalanmayan bir izotop olan U-238'den oluşur. Bundan dolayı ,doğal uranyumdaki 235 bileşeninin, nükleer bomba yapılmak isteniyorsa, %90'lar düzeyinde zenginleştirilmesi gerekmektedir."⁶⁸

Uranyum, UF₆ gazına dönüşerek "aralarında gözenekli bir zar bulunan kabın iki haznesinden birine yerleştirilir. U-235'in, U-238'den daha hafif olmasından ve

⁶⁵ İlke Ercan,"Nükleer Silah Yapımı",Ankara,2005, www.kimyaokulu.com,s.3.

⁶⁶ Amir D. Aczel, **Uranyum Savaşları**, Alfa yayıncılık, 2012, s.27.

⁶⁷ İlke Ercan,"Nükleer Silah Yapımı", Ankara, 2005, www.kimyaokulu.com,s.4.

⁶⁸ Vural Altın,"Nükleer Silahlar Ve Etkileri", **Bilim Ve Teknik Dergisi**, 2004, s.22.

buna bağı olarak belirli bir sıcaklıkta U-235 moleküllerinin daha hızlı hareket etmesinden yararlanılarak, U-235 molekülleri ikinci hazneden daha yoğun bir şekilde birikir. Diğer bir yöntem ise, uranyum izotoplarının aynı lazer atımları karşısında verdikleri farklı tepkiye dayanır. Bu ise daha zorlu ve daha zaman alıcı bir yöntemdir. Üçüncü olarak ise, uranyum izotopları manyetik alan yardımıyla ayrıştırılmaktadır. Öncelikle uranyum izotopları manyetik alan etkisinden kalabilmeleri için önce iyonlaştırılır ve sonra farklı kütlelerinden dolayı farklı olan sapma açılarından yararlanılarak, sapma yönlerine göre yerleştirilecek levhalar yardımıyla toplanabilir." Son olan uranyumun ayrışması durumu, maliyeti düşük olmasına rağmen zaman açısından uzun sürede gerçekleşmektedir.⁶⁹

Nükleer silah yapımı için en önemli unsur "kritik kütle" olarak nitelenen miktarda fisil maddenin (U-235 ya da Pu-239) sağlanmasıdır. Bahsedilen kritik kütle miktar olarak U-235 için 15kg olarak ifade edilirken Pu-239 için 5 kg148 olarak ifade edilmektedir.⁷⁰

Bir maddenin silaha dönüştürülmesi zor bir süreçtir. Özellikle füze harp başlıkları, yüksek teknoloji nedeniyle maliyetli ve zor bir süreçtir. Nükleer silah başlığını yerleştirme esnasında kaza riski de oldukça yüksektir.

2.Manhattan Projesi

Nükleer araştırmalar, atomun iki ya da daha fazla elemente bölünebilmesiyle ve bu bölünmenin ortaya çıkaracağı sonsuz enerjinin keşfedilmesiyle nükleer patlayıcılara giden yol açılmıştır.⁷¹

Nükleer silahlarla ilgili araştırmalar belli bir süre yarış halini almış ve bu yarışın ilk aktörü Nazi Almanyası olmuştur. Almanya bu etkili silahların bir enerji ve savaş potansiyeli olacağını biliyordu fakat buna karşı olarak ABD, İngiltere ve

⁶⁹ İlke Ercan,"Nükleer Silah Yapımı", Ankara, 2005, s.3, www.kimyaokulu.com.

⁷⁰ Özdemir,s.49.

⁷¹ Denk,s.99.

Kanada, Almanya'ya karşı olarak Manhattan projesi ile bu yarıştaki yerlerini aldılar. Nükleer silah çalışmaları çok zorlu bir süreçte ilerlemekte idi .⁷²

1938 yılında Almanya, nükleer çalışmaları gerçekleştirebilmek adına, gereken her türlü adımı atmıştır. "Almanya'nın ve bütün dünyanın savaşa hazırlandığı bu zaman diliminde, fizik ve kimya Profesörü Otto Hahn, Kayzer Wilhelm Enstitüsü'nde yaptığı deneyler esnasında uranyum atomunu, nötronlarla bombalayarak parçalamayı başarmıştır. Günümüzde 'atom babası' olarak da bilinen Hahnı, elde ettiği buluşun savaş alanlarında bir silah olarak kullanılabileceğini değerlendirerek, çalışmalarını gizli tutmaya çalıştığı bilinmektedir." Hahn'ın çalışma arkadaşları ise bu buluşu gizli tutamamışlardır.⁷³

Albert Einstein'a kadar uzanan nükleer silahların icatları, ABD Başkanı Roosevelt'e, yine Einstein tarafından yazılan bir mektupla bildirilmiş ve bu konuyla ilgili bilim adamlarının çalışmaları için mali yardım istenmiştir. Mektupta yazılan cümleler şunlardır:

“Sayın Başkan, Enrico Fermi ve Leo Szilard'ın çalışmaları uranyumun yakın gelecekte önemli bir enerji kaynağı olabileceğine beni inandırmıştır. Bu buluş çok kudretli bombaların yapımına yol açabilir. Nazilerin bu konuda çalışmaları olduğu hakkında elimde bilgiler var. Amerika onlardan önce davranmak zorundadır. Aksi halde medeniyet yok olacaktır.”

Amerikan Başkanı Roosevelt, nükleer çalışmalar için mali yardımda bulunmuş ve bu projeye başlanması için iki milyon yatırım yapılmıştır. Sonra da bütçeden yeni ek ödemeler senatoya sorulmadan çıkarılmaya başlamıştır. O zamana kadar nükleer silahlar konusunda ayrı ayrı çalışan grupların aynı yerde toplanıp çalışılmasına karar verilmiştir. Nükleer çalışmalar için Chicago Üniversitesi seçilmiştir. Bu projenin başına fizikçi Enrico Fermi geçmiştir. ⁷⁴ Enrico Fermi 1942'de Chicago Üniversitesinde ilk zincirleme tepkimeyi gerçekleştirmiş ve atom bombasının yapımında da önemli roller üstlenmiştir.⁷⁵

⁷² Enes İpek, "Nükleer Gücün Tarihsel Süreçteki Gelişimi", **Deniz Harp Okulu Pusula Dergisi**, 2013, sayı 74.s.2.

⁷³ Reshetnikova, s.8.

⁷⁴ Reshetnikova s.9-10

⁷⁵ Bayram Tekin, "Radyoaktiviteden Atom Bombasına", **ODTÜ Bilim ve Teknik Dergisi**, 2013, s.42.

Manhattan Projesi'ne ABD'nin çeşitli yerlerinden bir çok bilim adamı katılmıştır.Bu projeye dahil olanlardan biri bayan kırk üç kişi katılmıştır. Bu araştırmaya katılanların yaş aralığı ise 21-23'tür. Araştırmanın gerçekleşmesi için özel bir laboratuvar bulundu ve bu laboratuvar çok sıkı bir denetim altına alındı. Projede yer alan bilim adamları sadece kendi aralarında sohbet edebiliyorlardı,bu araştırma en yakınlarından bile saklanmıştı.

Nükleer araştırmalar gerçekleştirilirken, Chicago Üniversitesi'nde farklı bölümlerde çalışan öteki bilim adamlarıyla arkadaşlık kurmaları yasaklanmıştı.Yıllar sonra bu projeye katılan bazı bilim adamlarının söylediklerine göre, projede çalışan 43 kişiden 5 kişi dışında hiç kimse ne için çalıştıklarını, neyi bulmaya uğraştırdıklarını farkında bile değildi.Aylar süren çalışmanın sonunda 2 Aralık 1942'ye gelinmiştir. O tarihte Chicago Üniversitesi Fizik bölümü Başkanı Arthur H. Compton Harvard Üniversitesi Başkanı James B. Conant'a telefonla şifreli bir mesaj "The Italian Navigator has landed in the New World" ulaştırmıştır. Bu mesaj, bir anlamda "yeni bir savaş aracını" müjdelemiştir .Bu yeni savaş aracı atom bombasını ortaya çıkarmış ve böylece Manhattan Projesi asıl hedefine ulaşmış ve tamamlanmış olmuştur.⁷⁶

Avrupa'daki savaş Temmuz 1945 yılına gelindiğinde çoktan sona ermiş olmasına rağmen Uzak Doğu'da savaş tüm şiddetiyle sürmekteydi. ABD yönetimi Oppenheimer'ı ve ekibini bir nükleer deneme yapılması için sıkıştırıyordu. Çünkü savaş sonrası meselelerin görüşüleceği Potsdam'da masaya otururken ellerinin güçlü olmasını istiyorlardı. Bu yüzden deneme, konferansın açılacağı 17 Temmuz 1945'den önce yapılmalıydı. ⁷⁷ 16 Temmuz 1945 tarihinde "Trinity" adı verilen deneme gerçekleştirildi.⁷⁸Bu tarihte trinity (Hristiyan inancında teslis üçlüsüdür;baba,oğul ve kutsal ruhu ifade etmek için kullanılır)adı verilen deneme yapılarak dünyanın ilk nükleer bombası Alamorga kenti yakınlarında patlatıldı.⁷⁹

⁷⁶ Reshetnikova ,s.11.

⁷⁷ İşbilen,s.29.

⁷⁸ Hulusi Ekber Kaya, "**Kitle İmha Silahları Bağlamında Ortadoğu: Sorunlar Ve Beklentiler**" Yüksek Lisans Tezi Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Edirne,2012 s.19

⁷⁹ Doğan,s.8.

Bilim adamları Alamorga yakınlarında patlatılan bombayı, belli uzaklıktan gözlemlediler. Denemeyi seyreden bilim adamları arasında yer alan Fermi, patlama esnasında elindeki küçük kâğıt parçalarını yere doğru bıraktı. Patlamanın şok dalgaları kâğıt parçalarını 40-50 cm kadar öteye savurunca, Fermi patlamanın etkisini yirmi bin ton olarak hesapladı.⁸⁰

Nükleer silahlar iki türde üretildi. Bunlar plütonyumlu ve uranyumlu atom bombasıdır. Daha öncede bahsedildiği gibi bunlardan ilki Alamorgoda denenmiştir. Alamorgoda/Amerkika'da denenilen atom bombası plütonyumlu atom bombasıdır. İkincisi olan uranyumlu atom bombası, denemesi yapılmadan 1945 yılında Hiroshima/Japonya'ya karşı kullanılmıştır.⁸¹ Hiroshima'ya atılan bombadan "üç gün sonra yani 9 Ağustos 1945'te, denemesi yapılmış olan plütonyumlu atom bombası Nagazaki/Japonya'ya karşı" kullanılmıştır.⁸²

Nükleer silahların Japonya'ya kullanımı, insanlığın çok büyük bir felakette tanık olmasına neden olmuştur. Japonya'da bu olayı yaşayan insanların hayatında büyük bir değişim yaşandı. Bu silahı kullananlar için sonuç oldukça başarılı sayıldı ve bu olaydan sonra "bir çok ülke kendi bilim adamları ile Manhattan projesindeki uygulamalar ile kendi Atom bombalarını yaptılar."⁸³

Manhattan Projesinde yer alan bilim adamları bombanın özelliklerine ilişkin çeşitli tahminlerde bulundurlar ve bu tahminlerin çoğu doğru çıktı. Bombanın etkisinin 18.000 ila 20.000 ton TNT'ye denk geldiğini saptadılar ve bugün Hiroşima bombasının etki gücüne ilişkin tahminler ortalama değer 15.000 ton olmak üzere, 10.000 illa 20.000 ton arasında değişkenlik gösteriyor.⁸⁴

II. Dünya Savaşında Japonya'ya karşı kullanılan atom bombasının ardından nükleer alanda hızlı gelişmeler yaşandı ve bu bombaların yok etme gücü artmıştır. Japonya'ya karşı kullanılan atom bombaları artık konvansiyonel silah grubuna dahil edilebilmektedir. Üretilen ilk atom bombalarının 1000 katı gücünde olduğu

⁸⁰ Kaya, s.19

⁸¹ Özgür, s.22.

⁸² Kaya s.19-20.

⁸³ Çetin Bal, Manhattan Projesi, 2005, <http://u2.lege.net/cetinbal/manhattanprojesi.htm>, (29.05.2015)

⁸⁴ Amır D. Aczel, **Uranyum Savaşları**, Nükleer Çağı Başlatan Rekabet, çev. Barış Gönülşen, Alfa Yayınları, İstanbul 2012, s.216.

varsayılırken, günümüzde üretilenlerin 6500 katı gücünde olduğu saptanmaktadır ve önceki üretilen nükleer silahlara oranla daha hafif silahlar hayatımıza dahil olmuştur.⁸⁵

B. Nükleer Silahlanma

İnsanlık tarihi boyunca yaşanan savaşlarda çeşitli araç ve gereçler düşman kuvvetlerini imha etmek maksadıyla kullanılmıştır. Ancak ne var ki hiç bir silah ve gelişme nükleer alanda yaşananlar kadar çarpıcı ve etkili olmamıştır.⁸⁶

Nükleer alanda yaşanan gelişmeler nükleer silahlanmayı ortaya çıkarmıştır. Nükleer silahlanmaya yönelik en büyük tartışma nükleer silahların hızlı bir şekilde yayılması sorunu olmuştur. Nükleer silahlar II. Dünya Savaşından beri uluslararası siyasetin odak noktalarından biri olsa da bu tartışma nükleer silahlara yönelik çalışmalar ile aynı dönemde başlamıştır." Aynı şekilde ABD'de savaşın hemen ardından nükleer silahların uluslararası ilişkilerin niteliğine yönelik etkisinin ne olduğu ve diğer devletlerin nükleer silah ve atma vasıtaları elde etmesi durumunda ne olacağı soruları stratejik seviyede cevabı aranan soruların başında gelmiştir."⁸⁷

Tarihten bugüne teknolojinin gelişmesi üzerine askeri alanda yapılan çalışmalar artmış ve savaş alanında milyonlarca askerin yerini nükleer silahlar almıştır. Asker sayısını minimum seviyeye indirmek ,daha az insan kaybına yol açtığı yönünde düşüncelere sebep olabilir. Fakat öldürme kapasitesi maksimum seviyede olan silahların savaşlarda kullanılması durumunda insan kaybı daha fazla olacaktır. Bu durum da devletleri nükleer silahlanmaya yönlendirmekte ve daha az askerle daha çok işin üstesinden gelmeyi sağlamaktadır. Bu tür yöntemler uluslararası ilişkilerde dünyanın daha büyük bir tehlikeye doğru ilerlediğini göstermektedir. Artarak devam eden bölgesel savaş riskleri ve terör olayları nükleer silahlanmayı tetikler hale gelmiştir. Çünkü klasik savaşlarda, Bir devletin sahip

⁸⁵ Kaya, s.11.

⁸⁶ Durmuş,s.193

⁸⁷ Oğuz,s.42.

olduğu ordunun yenilmesi demek o devletin savaşta mağlup olduğu anlamına gelmektedir. Fakat gelecekteki savaşlarda yalnız savaşan devletin değil tüm dünyayı yok etmesi söz konusudur. Nükleer silahların gücü dünyadaki canlı ve cansız ne varsa yok edebilecek silahlardır.

Dünya 1945 yılından bu yana, tüm insanlığı ilgilendiren ve ülkelerin güvenliklerini tam olarak sağlayamayacağı nükleer silahlar ile yüz yüze kalmıştır. 1945 yılından itibaren bir çok devlet, güçlü bir askeri yapı oluşturabilmek için nükleer silahlanma yarışı içerisine girmişlerdir. Amerika'nın ürettiği nükleer silahlar silahlanma yarışının temellini atarken, bu yarışa ortak olan tüm devletlerin öngöremediği bazı önemli tehditler Soğuk Savaşın hemen ardından ortaya çıkmaya başlamıştır.

ABD ve SSCB tarafından teknolojik ilerlemenin giderek artmasıyla daha güçlü ve öldürme kapasitesi daha yüksek nükleer silahlar üretilmeye başlanmıştır. Ve bundan dolayı İngiliz lider Winston Churchill yeni güç yapısı olan nükleer silahları tarif etmek için "dehşet dengesi" deyimini kullanmıştır. Dehşet dengesi ise nükleer silaha sahip devletler arasında olası bir savaş durumunda karşılıklı mahvolmayı ifade eder. Karşılıklı mahvolma, nükleer silahların etkili bir şekilde kullanılması ihtimalinin azalmasına yol açabilir. "Zira 1962 yılında yaşanan Küba Krizi tarafların ateşle oynadıklarını göstermesi bakımından uyarıcı olmuştur."⁸⁸

Devletlerin nükleer silahlanma sebeplerine değinmeden önce bu sebeplerin oluşmasındaki etkenlerin üzerinde durmak yerinde olacaktır. Bunların başında korku faktörü gelmektedir. Devletlerin nükleer silaha sahip olan ülkeyle bir savaş durumuna gelmesi durumunun yarattığı endişeyle birlikte nükleer silahlanma sürecinin duyulan korkuyu azaltma adına önem taşımaktadır. Diğer önemli unsur ise devletlerin kazanacağı "zafer unsurudur". Zafer unsuru, devletlerin nükleer silahları kullanarak gerçekleşmesini istedikleri en yüksek askeri noktaya ulaşmayı ifade eder.⁸⁹

⁸⁸ Özgür, s.65-66.

⁸⁹ Özgür, s.65-66.

C. Ülkelerin Silahlanma Çabalarının Nedenleri

Devletlerin silahlanma yarışı içerisinde kitle imha silahlarına özellikle nükleer silahlara sahip olma nedenleri ülkeler arasında farklılık gösterebilir. Dünyayı etkisi altına alabilecek bu nitelikteki silahları elde etme arzusu içerisinde giren devletler bu durumu bir çok nedene dayandırarak açıklamaktadırlar. Aslında bu silahların dünyanın geleceğine yönelik bir tehdit oluşturduğunun ve bu silahlanmanın nedenin her ne olursa olsun farklı elerde felakete yol açabileceğini geçmiş zamanda yaşanan tecrübelerle ortaya koymak yerinde olacaktır. Silahsızlanma için atılabilecek en küçük bir adımın daha huzurlu bir geleceğe umutla bakmak için yönelen bir dönemeç olduğudur.

Devletlerin nükleer silah elde etme çabaları bir çok nedene bağlanmaktadır. Örneğin bazı realist temsilcilerin düşüncelerinden yolla çıkılacak olursa devletler, dünya gücünü ellerinde tutmak için nükleer silah elde etmek istemişlerdir. Diğer uluslardan gelebilecek her hangi bir tehditte ,ülkesini korumak adına ve dünya gücüne de sahip olma inancı içerisinde nükleer silahları elde etmek istemişlerdir. Buna verilebilecek en iyi örneğin Hindistan, Fransa ve İngiltere olduğu aşikardır.

Bölgesel olarak tehdit altında olan ,kalabalık nüfusa sahip devletler veya yer altı kaynakları bakımından zengin olan devletlerin "kabul edilmez bir risk yaratma gücüne sahip olduğu imajı vermek ya da ülkelerinin var olma gücüne karşı oluşabilecek tehditlere caydırıcılık sağlamak amacıyla nükleer silah elde etmeye çalışması içine girmektedir. Özellikle nükleer silahlara sahip komşuları olan devletler için geçerli bir durumdur. Realist düşünürlere göre komşuları nükleer silahlara sahip devletlere örnek olarak Pakistan'ı; varlıkları tehdit altında olan devletlere örnek olarak ise İsrail'i vermektedir."⁹⁰

Nükleer silahlar askeri ve stratejik çıkarlar açısından da ülkeler tarafında elde edilmeye çalışılan diğer faktörlerin arasında yer almaktadır. Askeri güç olarak görülen nükleer silahlar, düşman olarak nitelenen ülkelere karşı bir tehdit oluşturmakta ve bu durumda silahların üretimini daha da artırmaktadır. Örneğin

⁹⁰ Oğuz,12-13.

ABD ve SSCB, bu tür tehlikeli silahları askeri bir güç olarak nitelendirmiş ve iki ülke de silahlarını geliştirmek için adeta bir yarış içine girmiştir.

Nükleer silahlar uluslararası güvenliği sarsmaktadır bundan dolayı nükleer silahı elinde bulunduran devletlerin nükleer silahları kullanmaları veya teröristlerin eline geçme ihtimali başlı başına bir risk oluşturmaktadır.⁹¹ Bir devletin nükleer silah üretmek istemesinin sebebi bir devletten duyduğu korkudur. ABD'nin Almanya'dan hızlı davranarak nükleer silah üretmesi, İsrail'in komşularıyla arasında sorunlarının olması, Pakistan ve Hindistan arasındaki Keşmir sorunu bu ülkeleri silahlanmaya yönlendirmiştir.⁹²

Dünyada bir devletin başka bir devlet üzerinde emperyalist bir politika izleyerek güçlü bir ülke yapısı çizmek istemesi, nükleer silahlara sahip olma nedenlerinin en önemlisidir. Ülkeler askeri alanda gücünü gösterebilmek, çıkarlarını devam ettirmek adına ordularına ve silah teknolojisine bir çok yatırım yapmaktadır. Silahlanmaya yapılan yatırımın hız kazanması ve silahlanmanın bir "caydırıcılık" etkisi yarattığı yönündeki varsayımdan dolayı bir çok ülke, askeri alanda gücünü ispatlarcasına silahlanma yarışına dahil olmuştur. Ülkeler ilk olarak olası bir tehdittin nereden geleceği yönünde bir faaliyet yürütür, bu tehdidi saptamanın asıl amacı ise aslında silahlanmanın gereği olan "düşmanı" belirleme olgusuna dayanır. Ülkeleri nükleer silah üretmeye yönlendiren diğer bir neden de jeopolitik konumlarıdır. Bulunduğu bölgede daha güçlü bir devlet olmak adına önemli bir konuma gelirler ve yine aynı bölgede politik ve ekonomik ilişkilere de yön vermek adına çalışmalar yürütürler.⁹³

Devletler politikalarını daha bağımsız yürütebilmek adına nükleer silahlanma yarışına dahil olurlar. Soğuk Savaş sonrası, ABD ve SSCB'nin politik çıkarları doğrultusunda etkisi altında devletler üzerinde gücünü kaybetmesin dolayı güç boşluğu ortaya çıkmıştır. Doğan bu boşlukla birlikte ülkeler ,güvenliklerini korumak ve yayılmacı politikalarını gerçekleştirebilmek için nükleer silahlanmaya yöneltmiştir. Dünya, nükleer silahların kullanımından bu yana silahlanma tehdidiyle

⁹¹ Gözlügöl, s.229.

⁹² Ertan Keskinsoy, Nükleer Santralden Nükleer Silaha,
<http://www.birikimdergisi.com/guncel/nukleer-santralden-nukleer-silaha> ,(05.06.2006)

⁹³ Özgür, s.69-70.

karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenler nükleer silahların yayılmasına yönelik tartışmalar artmış ve bunu önlemek için çalışmalar yoğunlaşmıştır. Teknolojik alanda yaşanan gelişmeler nükleer silah üretimi artırmış ve bu durum nükleer silahların yapımını kolaylaştırmıştır. Böylece devletlerin silahlanmaya giden süreçteki istekleri daha da artış gösterir hele gelmiştir.⁹⁴

Devletlerin bir araya gelerek nükleer silahlanmaya son vermesi gerekmektedir.⁹⁵ Bunun içinde devletler uluslararası ilişkilerdeki sorunlarını daha farklı alternatifler bularak çözmeye çalışabilir. Nükleer silahlanmanın önlenmesi için devletler diplomasi yoluyla çözümler bulmalıdır. "Eğer bu çözümler uluslararası ilişkilerin belirli bir konusunu ele alan bir özelliğe sahipse bu konuya ait bir uluslararası rejimden söz edilebilir. En gelişmiş uluslararası rejimlerden biri nükleer silahların yayılmasının önlenmesi rejimidir."⁹⁶

1.Nükleer Silahlanma ve Güvenlik

Uluslararası sistemin anarşik yapısından dolayı devletlerin en önemli amacı varlığını sürdürmektir. Buda güçlü bir devlet yapısı ile gerçekleşmektedir. Güçlü bir devlet yapısı için askeri, politik ve ekonomik yönden gelişmiş olması gerekir. Bir devletin diğer devletler tarafından egemenlik altına alınma korkusu, devletlerin güvenlik politikasına yön vermektedir. Devletler bu kaygıyı gidermenin yolu olarak nükleer silahlanmaya önem vermişler ve askeri açıdan güçlenme yoluna gitmişlerdir.

Devletler başka bir devlet tarafından işgal edilmemek ya da onların isteği doğrultusunda hareket etmemek adına askeri stoklarını sürekli olarak artırmak zorundadırlar. Böyle bir durumda "güvenlik ikilemi" ortaya çıkar. "Güvenlik ikilemine göre herhangi bir devletin güvenliğini sağlamaya yönelik faaliyetleri mevcut ya da potansiyel düşmanlarının güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. Bir devletin mutlak güvenlik içinde olması diğer devletlerin mutlak güvensizlik anlamına

⁹⁴ Özgür,s.70-72.

⁹⁵ Aczel,s.243.

⁹⁶ Şebnem Udum,Ortadoğu'da Kitle İmha Silahlarından Arındırılmış Bölge Üzerine ,Orta Doğu Analz Dergisi ,Cilt 5,Sayı 54,2013,s.46-47.

gelmekte ve bu durum diğer devletler silahlanmaya veya başka türlü bir davranışlara neden olmaktadır." ⁹⁷ Devletlerin emelleri ne olursa olsun, güvenlikleri için olduğunda silahlanma ortaya çıkar.⁹⁸

1945 yılından sonra "ABD ve SSCB'nin liderliklerindeki Batı ve Doğu Blokları arasında çatışma biçiminde sürdürülen mücadele sırasında güvenlik esas olarak realist yaklaşımın düşünce çizgisinde" tanımlanmıştır. ⁹⁹ Realizme göre ülkeleri nükleer silah elde etmeye yönelten en büyük etken güvenlidir. Bu görüş nükleer silahların yayılımını güvenlik unsuruna bağlamaktadır. ¹⁰⁰

Güvenlik endişesinden yolla çıkarak "uluslararası ortam anarşik bir yapıya" sahiptir ve ülkeler öncelikle sahip oldukları bölgenin güvenliğinden sorumludur. "Güvenliği ağırlıklı olarak askeri unsurlarla ilgili bir konu olarak ele alan realist görüşe göre uluslararası politikanın gündemini ulusal güvenlik konuları oluşturmaktadır. Ulusal güvenlik konuları ise askeri ve siyasi konulardan meydana gelmekte ve realistler tarafından bu konulara 'yüksek politika' adı verilmektedir. Buna ilave olarak devletin ilgi alanında olan ekonomi, sağlık, çevre ve benzeri diğer konular 'alçak politika' olarak adlandırılarak ikinci planda değerlendirilmektedirler."

Uluslararası sistemin anarşik yapısı devletlerde güvensizliğe yol açmaktadır. Devletlerin varlığını devam ettirebilmesi ise güvenliğini sağlayabilmesine bağlı bir unsurdur. Realist görüşe göre güvenliğin sağlanmasının temelinde askeri gücün artırılması yatmaktadır. "Bu durumda bir devletin kendisine tehdit olarak gördüğü diğer devlete karşı savunma amacıyla silahlanma yoluna gitmesi, diğer devletin de bu savunma amaçlı yapılan silahlanmayı tehdit olarak algılayıp silahlanması sonucunu doğurmaktadır."¹⁰¹

⁹⁷ Ramil Mustafin, "**Hindistan'ın Nükleer Politikası**", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.7-8

⁹⁸ Özgür, s. 62.

⁹⁹ İbrahim Erdoğan, "Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı", **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 6, Sayı 12, 2003, s.267.

¹⁰⁰ Oğuz, s.12.

¹⁰¹ Kadir Sancak, "Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar Ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü" Karadeniz Teknik Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 6, Sayı 6, 2013, s.128-129.

Diplomatik yollar sayesinde uluslararası sorunların çoğunluğu silaha başvurulmadan (pazarlıklar, ikna yolları veya çeşitli biçimlerdeki ödüllendirme yöntemleri) çözülür. Fakat ülkeler her ne kadar sorunlarını diplomasiyle çözseler bile ülkelerin nükleer silahlar gibi güçlü silahlara sahip olma arzuları her zaman vardı ve her zaman da olacaktır. Çünkü güvenlik konusu geçmişten günümüze kadar her devletin vazgeçemeyeceği kadar önemli bir durumdur.¹⁰² "Savunmasını sağlayabilmek için her devlet askeri hazırlığını ve diğer güç öğelerini en üst düzeyde tutmaya özen göstermek zorundadır. Bu nedenle önemli bir husus silahların kendisi değil, bu silahların hangi amaçlarla kullanıldıklarıdır."¹⁰³

Devletler güvenlik endişelerini minimum seviyeye indirmek ve dünyada söz sahibi olmak için nükleer silahlara sahip olma girişiminde bulunmuşlardır. "Uluslararası alanda,güvenliği ile ilgili sıkıntıları dile getirmiş olan devletlerin,kitle imha silahları konusunda,ortak bir söylemi de kendiliğinden oluşmuştur,potansiyel düşmana karşı en son çare olarak, bahsedilen silahları kullanmak." Örneğin Hindistan ve Pakistan'ın son çare olarak birbirlerine karşı bu silahları, kullanabilirlik varsayımıdır.¹⁰⁴

Nükleer silahların yayılmasının uluslararası barış ve güvenliği etkilediği kabul edilmektedir. Bu nedenle bir çok ülke, güvenlik kaygısından dolayı nükleer silahlara sahip olmak istemektedir. Özellikle ikili ilişkilerde sorunlar yaşayan ve savaşma olasılığı bulunan devletler ele alındığında nükleer silahların varlığı ikili ilişkilere güvensizlik unsuru getirmektedir. Zira bu silahlara sahip olmak caydırıcı bir güç kazandırmaktadır.¹⁰⁵

Devletler uyuşmazlıklarının çözümünde nükleer silahlara sahip olma durumunu giderek bir avantaja hatta şantaja dönüştürmektedir. Düşmanın ya da komşusunun nükleer silah elde ettiğini gören bir devlet kendini tehdit altında hissedebilir. Buna en iyi örnek Hindistan ve Pakistan'dır.Bu iki ülkenin aralarında

¹⁰³ Kanapiyanova Juldiz "Güvenlik Anlayışları Ve Ülkelerin Nükleer Silahlara Başvurma Nedenleri",14.04.2014,<http://eurasianri.org/main/turkce-guvenlik-anlayisi-ve-ulkelerin-nukleer-silaha-basvurma-nedenleri/>(28.04.2015)

¹⁰⁴ Özgür,s.68.

¹⁰⁵ İşbilen,s.17-18.

toprak sorunu vardır ve bu yüzden eşitliği sağlama adına bu iki ülke nükleerleşme yolunda ilerlemektedir. Böylece silahlanma yarışı döngüsü ortaya çıkmaktadır.

Klasik realistlere göre güç unsuru uluslararası politikanın bir amacıdır neorealistlere göre ise güç "devletin temel amacı olan hayatta kalma ve varlığını sürdürme amacını gerçekleştirmeye yönelik bir araç olarak" görülmektedir. Yapısal realizmin kurucusu Kenneth Waltz'a göre, "devletin nihai amacı güç değil güvenlidir. Güç devletin daha fazla güvenliğe sahip olmasının bir aracıdır." Hindistan'ın ,İsrail'in ve Pakistan'ın nükleer silahlara sahip olma nedenleri "güvenlik kaygısından" kaynaklanmaktadır.¹⁰⁶

Nükleer silahların ve diğer kitle imha silahlarının bu denli yayılması uluslararası güvenlik ve refah açısından ölçülemeyecek kadar vahim sonuçlar doğurma riski taşımaktadır.¹⁰⁷

2. Nükleer Silahlanma ve Caydırıcılık

Caydırıcılık, bir devletin diğer devlete karşı silahla veya kabul edemeyeceği ölçüde karşılık verilebileceği düşüncesiyle, yapılmasını istemediği bir tür durumdan vazgeçirilmesi anlamına gelir. "Caydırıcılıkta amaç, karşı tarafı, siyasi veya ekonomik kazanımlar elde etmek için girişebileceği bir savaşta, bu davranışının sonuçlarının çok ağır olabileceği konusunda ikna etmektir."¹⁰⁸

Caydırıcılığa en büyük dayanak olarak nükleer silahların kullanma olasılığının varlığıdır. "Nükleer caydırıcılığın, nükleer silâhlara sahip olmayı ve bu kozu, yeni bir dünya savaşının başlamasını önlemede kullanmaya dair ilân edilmiş bir hazırlığı haklı kıldığı söylenemez." Ancak, caydırıcılığın barışın sürdürülmesine katkı sağladığı da açık bir durumdur.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Mustafin, s.8-9.

¹⁰⁷ Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Üyelerinin Savunması ve Güvenliği için Stratejik Kavram, 2010, www.nato.int/nato_static/.../20120207_strategic-concept-2010-tur,(04.06.2015).

¹⁰⁸ Reshetnikova,s.28.

¹⁰⁹ Ayşe Nur Tütüncü," Nükleer Silahların Kullanımının Yasaklanması Sorunu", **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2004, sayfa 11.

Nükleer bir savaş durumunda aslında kazanan bir taraf olmayacaktır. Büyük maliyetlerle yapılan bu güçlü silahların varlığının nedeni düşündürmektedir. Çünkü Soğuk Savaş döneminde bile kullanılmamış bu silahların üretilmesinin ve yayılması caydırıcılık olasılığını güçlendirmektedir.¹¹⁰

Caydırıcı yaklaşıma göre ise "nükleer silahların temel amacı büyük devletler arasında geniş çaplı savaş, sadece nükleer savaş değil, nükleer seviyeye götürebilen konvansiyonel savaş başlatmak değil bunu önlemektir."¹¹¹ Bundan yola çıkarak II.Dünya Savaşı ertesinde oluşan iki kutuplu sistemde barışı ve istikrarı nükleer silahlar korumuştur. Bunun sebebi örneğin gerek ABD gerekse SSCB 1960'lı yıllarda nükleer silaha ve bunu kullanma gücüne sahiplerdi, fakat iki tarafında elinde nükleer başlığın bulunması ve iki tarafında süper güç konumunda olması nedeniyle hiçbir şekilde kazanan taraf olmayacaktı. Hatta topyekun bütün dünyanın yok olabileceği gerçeği karşısında bu ülkeler birbirlerine yönelik bir saldırıya girmişken caymışlardır.

Ülkeler birbirlerini caydırmak için silahlanma yarışının içine girmişlerdir. Bunlara verilebilecek en iyi örnek: Hindistan-Çin, Hindistan-Pakistan, İsrail, Kuzey Kore'dir. Bunu daha geniş açıklayacak olursak Hindistan'ın silahlanma sebebi hem Çin'i hem de Pakistan'ı caydırmaktır. Aralarında düşmanlık var olduğundan dolayı silahlanmanın etkili bir caydırıcı güç olduğuna inanmaktadırlar. Pakistan için Hindistan'la yaşadığı Keşmir sorunu, silahlanma için kaçınılmaz bir olgu olmuştur. İsrail'in silahlanma amacı ise bulunduğu bölgedeki bir çok devleti kendisine düşman olarak kabul etmesidir ve güvenliğini sağlamak açısından başvurabilecek en doğal yolun silahlanmanın bir ihtiyaç olduğuna önem verilmesi olmuştur.¹¹²

Nükleer çağda nükleer silahlanmanın bu kadar anlam taşıması şüphesiz ki büyük bir öneme sahiptir. Çünkü karşılıklı yok olma teorisinin varlığı olası bir nükleer savaşta her iki tarafında kaybedecek olması durumunu varsaymakta ve bu durumda devletlerin nükleer silahlara sahip olmayı bir caydırıcılık aracı olarak

¹¹⁰ Özgür, s.155.

¹¹¹ Mustafin, s.9.

¹¹² Özgür, s.96.

görmelerine yol açmaktadır. "Karşılıklı mahvolma, olası bir nükleer saldırıda karşı tarafın misillemeye bulunabilecek yeteneğe sahip olmasına işaret etmektedir."¹¹³

Caydırma, askeri bir politikadır. Caydırıcılığın askeri yönü nükleer bir saldırı durumundan sonra aynı şekilde karşılık verme imkânını temin etmek olmalıdır.¹¹⁴ Devletleri "etkili bir şekilde caydırmak için planlanmış güven, hassasiyet, ikincil saldırma kabiliyetlerin yardımı ile uluslararası stratejik dengeliliği oluşturmak için devamlı ve maliyetli teknolojik yenilikler gerektirmektedir. Caydırmacılık askeri ve teknolojik bir kavram olduğu gibi aynı zamanda psikolojik ve siyasi bir kavramdır. Çünkü gizli kalmış saldırganın karar vericilerinin kafalarındaki algılarına ve değerlendirmelerinin başarısına bağlıdır, olasılık her zaman temel şartıdır."¹¹⁵ Buna verilebilecek en iyi örnek Kuzey Kore'nin 2006 'dan bu yana üç atom bombası denemesi yaptığıdır. Güney Kore, ABD, Rusya ve Japonya bu denemelere sert tepki gösterse de Kuzey Kore başarılı bir nükleer test yapıldığını ve bu testin, ülkenin caydırıcılığını artırma yolunda önemli bir adım olduğunu açıklamış ve bunun da ülkeleri etkileme adına yapılan psikolojik bir açıklama olduğu ortadır.

Sonuç olarak, her ne kadar uluslararası hukukla çeliştiği söylene de gelecekte büyük ülkelerin bu stratejiyi her zaman öncelik vereceklerini düşünülmektedir. Caydırıcılık etkisinin sıcak bir çatışmayı ve savaşı önlediği Soğuk Savaş döneminde gözlemlenen bir durum olmuştur.¹¹⁶

D. Nükleer Silahlara Sahip Olma Açısından Öne Çıkan Devletler

Nükleer güce sahip olan ülkeler açıklanırken ülkelere tek tek değinmek yerinde olacaktır. Öncelikle Manhattan Projesi'nden sonra birçok ülke Atom bombası elde etme yarışına girmiştir. Atom bombası elde etmek yarışında resmi olarak nükleer güce resmen sahip olarak kabul edilen ülkeler vardır. Bu ülkeler: Amerika, Rusya, Çin, Fransa ve İngiltere'dir.

¹¹³ Arı, Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika, s.531.

¹¹⁴ Karaosmanoğlu, "Nükleer Stratejinin İlk On Yıllı", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 51, Sayı :1 ,s.328.

¹¹⁵ Mustafin,s.9-10.

¹¹⁶ Durmuş,s.126.

1. Nükleer Güce Resmen Sahip Olan Ülkeler

a.ABD

ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine göre nükleer silaha sahip olan beş ülkeden birisi olarak görülmektedir. ABD, nükleer silahları ilk üreten ve bu silahları ilk ve son kez kullanan devlet olma özelliğini taşımaktadır. Günümüz itibariyle ABD en fazla ve en güçlü nükleer silaha sahip ülkedir. Soğuk Savaşın başlangıcı itibari ile ABD ile SSCB arasında geçen silahlanma yarışı, nükleer silahların bu kadar yayılmasında en büyük etken olarak görülmektedir.¹¹⁷

ABD, nükleer silah üretiminden bu yana, silah stokunu en yüksek düzeylere ulaştıran ülke olma özelliğindedir. Bu durum ABD'nin savaş bütçesinin 664 milyar dolara çıkmasına neden olmuştur.¹¹⁸

Amerika II. Dünya savaşında gücünü göstermek ve savaşı kısa sürede bitirebilmek ve savaş sonrası uluslararası pazarlığa kuvvetli bir şekilde oturabilmek için nükleer silahını geliştirmiştir. ABD, SSCB'ye karşı nükleer gücü caydırıcı bir unsur olarak görmektedir. Ayrıca ABD'nin ekonomik, kültürel, siyasal, askeri hegemonyasının adeta bir sembolü ve özeti olan nükleer cephaneliği ABD için aynı zamanda bir itibar kaynağı sayılmaktadır.¹¹⁹

Rus-Amerikan mücadelesi nükleer silahların yayılmasına sebep olmuştur. Amerika Japonya'ya karşı kullandığı Atom bombasının ardından belki bir süre, böylesine büyük bir teknolojiye sahip olan tek ülke olarak kendisini görmüştür. "Amerikalıların çoğu ülkelerinin sahip oldukları atom bombası nedeniyle güvende olduklarını düşünmüşlerdir. Zaman içerisinde atom bombası tekelinden uzaklaşılması ve karşı cephenin önemli miktarda silahlanması ile bu düşünce tarzı değişim göstermiştir." ABD'den sonra SSCB nükleer silah denemesini gerçekleştirmiş ve bu durum ABD için adeta bir tehdit unsuru oluşturmuştur. Aslında

¹¹⁷ Özgür,s.74.

¹¹⁸ İlkay Meriç, "Nükleer Silahsızlanma mı?", **Marksist Tutum Dergisi**, no .62,2010.

¹¹⁹ İşbilen.s.61.

ABD'nin nükleer tehdidi en çok hissettiği dönem, SSCB'nin Küba'ya yerleştirdiği füzeler olmuştur. Bu olay, sadece meydana getirdiği diplomatik krizle değil, aynı zamanda ABD'nin güvenlik algılamaları ve savunma anlayışını derinden etkilemesi bakımından da oldukça önemlidir.¹²⁰

ABD, 1968 yılında imzalanan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması hükümlerince 1 Ocak 1967 tarihinden önce nükleer bir düzeneği patlatmış olduğu için resmen “Nükleer Silahlı Devletler” statüsü kazanmıştır ve nükleer silah kapasitesini geliştirmeye devam etmiştir.¹²¹

b. Rusya

SSCB, Amerika'nın nükleer silah sahibi olmasının ardından, dünyadaki ikinci nükleer güce sahip olan ülke olmuştur. Kısa bir zaman sonra bu alandaki üstünlüğü ele geçirmiş ve 1994 yılına kadar da bu üstünlüğü elinde tutan devlet olmuştur. SSCB'nin nükleer silah sayısı günümüzde de hala belirsizliğini korumaktadır. Ayrıca Rusya, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine göre resmi olarak nükleer silaha sahip ülke statüsündedir.¹²²

SSCB, nükleer silah çalışmalarına İkinci Dünya Savaşı yıllarında başladı ve 1949 yılına gelindiğinde ise ilk nükleer denemesini başarıyla gerçekleştirdi. Ardından geçen yıllarda Rusya dünyanın en çok nükleer silaha sahip ülkesi konumuna yükseldi.¹²³

Sovyetler Birliği'nin 1949 yılında gerçekleştirdiği nükleer silah denemesinin ardından SSCB, ABD'yi bu alanda yalnız bırakmadı ve ABD'nin tek nükleer güç olmasını engelledi. Bu dönemde Sovyetler, B-29'ların taklidi olan 4000 mil menzilli TU-4 bombardıman uçaklarını yapımını başarıyla tamamladı. Bu uçaklar Amerika kıtasına ulaşabilecek kabiliyete sahip uçaklar olmuşlardı.¹²⁴

¹²⁰ Durmuş, s. 49-50.

¹²¹ Reshetnikova, s.13.

¹²² Özgür, s.85.

¹²³ Orhan Gazigil ,Rusya'nın Güvenlik Garantisi: Nükleer Üstünlük,
<http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?makaleid=323>, (04,06.2015)

¹²⁴ Karaosmanoğlu, s.334.

Rusya'nın nükleer silah stokunun sayısı tam olarak tespit edilememektedir. Fakat 9.000 ile 18.000 arasında çeşitli rakamlar ortaya atılsa da asıl sayının bilinmediği unutulmamalıdır.¹²⁵ "Soğuk Savaşın sonunda, Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını yeni kazanan on beş ülkenin on dördünde, orada konuşlandırılmış askeri birliklerin ayrılmaz bir parçası olarak toplam 22.000 taktik nükleer silah bulunuyordu. Bu ekipmanlar arasında, Sovyet sınırında, hava savunma üslerindeki uçaksavar füzelerinde kullanılan nükleer savaş başlıkları ve depolarda saklı savaş uçaklarına yerleştirilebilen nükleer bombalar da yer alıyordu."¹²⁶

Rusya, NPT' ye taraf olan ülkelerden biridir ve uluslararası ilişkilerde silahsızlanma adına yükümlülüklerini yerine getireceğine dair taahhütte bulunmuştur. Ayrıca Rusya Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının denetimlerine tabidir ve bu anlamda uluslararası alanda çalışmalar yürüten devletlerarasında yerini almıştır.¹²⁷

c. İngiltere

İngiltere, 1945 yılında ABD'nin Japonya'ya atığı atom bombasının ardından nükleer silah yapmaya karar vermiştir. ABD'nin kullandığı atom bombası nükleer silahların ne kadar etkili bir güç olduğunu ortaya çıkarmış ve İngiltere de bu silaha sahip olmak istemiştir.¹²⁸

1952 yılında İngiltere, Avustralya'da ilk nükleer denemesini gerçekleştirmiş ve nükleer silah sahibi olma konusunda kararlı olduğunu resmen kanıtlamıştır. "Sahip olduğu coğrafyanın kendisine verdiği doğal savunma kolaylıklarına rağmen İngiltere bugüne kadar nükleer silaha sahip önemli bir güç olarak hayatına devam

¹²⁵ Orhan Gazigil, Rusya'nın Güvenlik Garantisi: Nükleer Üstünlük, <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?makaleid=323>, (04,06.2015)

¹²⁶ Graham Alison, **Nükleer Terörizm, Önlenebilir Nihai Felaket**, çev. O. Güneş Ayas, Salyangoz Yayınları, İstanbul, 2006, s.83.

¹²⁷ Reshetnikova s.14.

¹²⁸ Suat Bilge, "Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme" Ankara Üniversitesi ,Siyasal Bilgiler Fakültesi ,Cilt 20,sayı 4,1945,s.47.

etmektedir." Fakat İngiltere'nin sahip olduğu nükleer gücü, hem iç hem de dış çevrelerce tartışmaya neden olmuştur.¹²⁹

İngiltere'nin nükleer silah elde etmesinin ana sebebi, geçmişten gelen güçlü devlet yapısını koruyarak her zaman uluslararası platformda sözü geçen bir ülke olarak hayatını devam ettirme isteğinden kaynaklanmaktadır. "İngiliz politika kuramcılarına göre nükleer silaha sahip olmak, statü ile ilgili bir konudur. Bir zamanların üzerinde güneş batmayan imparatorluğu, sömürgecilik anlayışının şekil değiştirmesi ve bulunduğu coğrafya nedeniyle, artık bölgesel, sıradan bir devlet olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır." Bu durum İngilizlerin alışık olmadıkları ve pek de istemedikleri bir durumdur.¹³⁰

İngiltere, Soğuk Savaş sonrası gelişen silahsızlanma çalışmalarında geri durmamış ve nükleer silahsızlanma adına atılan adımlarda da etkisini göstermiştir. Silahsızlanma, İngiltere için sahip olunan tüm nükleer silah stokunun yok etmek anlamına gelmemektedir. Bunun içindir ki İngiltere, 1998'de savunma sistemini yeni baştan belirlemiştir ve tek bir deniz altının içerisinde kırk sekizden fazla nükleer savaş başlığı olmayacak şekilde işlevsel hale getirmiştir. "Stratejik savaş başlıklarının ve taktik savaş başlıklarının" büyük çoğunluğu sökülüştür.¹³¹ Ayrıca İngiltere'nin nükleer silah stokunun ise 200'ü geçemediği düşünülmektedir.¹³²

d. Fransa

Fransa için nükleer silahların varlığı, güç ve saygınlık anlamına geldiği düşünülmektedir. Kendilerini her alanda gelişmiş olarak sayan Fransa da bu yarışa dahil olmuştur.¹³³ Fransızlar, diğer ülkelerin gerisinde kalmamak için nükleer silahlarını geliştirmiştir.¹³⁴

¹²⁹ Durmuş,s.68.

¹³⁰ Doğan,s.16-17.

¹³¹ Özgür,s.92.

¹³² İşte Nükleer Ülkeler , 04.07.2009,<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11983726.asp>,(04.06.2015)

¹³³ Durmuş,s.71.

¹³⁴ Doğan,s.18.

Fransa, ilk nükleer denemesini 1960 yılında gerçekleştirmiş ve ilk atom bombasını da Sahara Çölü'nde patlatmıştır. Bu bomba'nın gücü 60 – 70 kiloton olarak hesaplanmıştır ve Fransa, daha sonra nükleer denemelerini Güney Pasifik'te gerçekleştirmiş ve Bu durum 1992 yılına kadar devam etmiştir.¹³⁵ 1992 yılına gelindiğinde Fransız Cumhurbaşkanı François Mitterand, nükleer denemelerin askıya alınmasını istemiştir ve bu askıya alma sürecini cumhurbaşkanlığı bitene kadar sürdürmüştür. Fakat Mitterand'dan sonra, 1995 yılında gelen cumhurbaşkanı Jacques Chirac, nükleer silah denemelerinin askıya alınmasına son vermiş ve sınırlı da olsa denemelerin yapılmasına izin vermiştir.

1996 yılına gelindiğinde ise durum hayli değişmiş ve Fransa nükleer silahsızlanma adına çalışmalarını hızlandırmış ve bu anlamda kararlı bir süreç içerisine girmiştir. Fransa'nın açıklamalarına göre; "Fransa'nın silahsızlanma konusunda bir şampiyon olacağını vurgulamakla kalmamış ve nükleer denemelerin yasaklanmasına ilişkin sıfır opsiyonunu kabul eden il devlet olmuştur."¹³⁶

e. Çin

Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne göre resmi olarak nükleer silaha sahip diğer bir devlettir. Çin, nükleer programına Kore Savaşı'ndan sonra başlamıştır.¹³⁷ Çin yöneticileri yerli bir nükleer silaha sahip olma gereğine inanmışlardır.¹³⁸ Ayrıca milli hissiyat, ülkesinin bulunduğu kıtada prestij sahibi olmak istemesi, güvenliğinin sağlamasına yönelik inancı, kendi siyasi politikalarına yön verebilmek amacıyla nükleer silah sahibi olmak istemişlerdir.¹³⁹

¹³⁵ Arif Köse, Nükleer Silahlar Zaman Çizelgesi, 19.11.2013., <http://icanturkiye.org/nukleer-gercekler/nukleer-silahlar-zaman-cizelgesi/>, (04.06.2015)

¹³⁶ Pascal Boniface, Fransız Caydırıcılık Politikası, 2009, <http://www.ambafrance-cy.org/Fransiz-Caydiricilik-Politikasi>, (04.06.2015)

¹³⁷ http://tr.wikipedia.org/wiki/I._Tayvan_Bo%C4%9Faz%C4%B1_Krizi, (05.06.2015)

¹³⁸ İşbilen, s.69.

¹³⁹ Ziya Şefik Atun, "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Nükleer Silâh Gücü Hâline Gelmesi Ve Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Karşısında İzlediği Politikalar ", Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2007, s.89.

Çin,1945 yılında ilk başarılı nükleer testini gerçekleştirmiştir ve bu başarılı testin ardından 45'e yakın deneme yapmış ve 400'e yakın nükleer savaş başlığına sahip olmuştur. Çin, günümüz itibariyle nükleer silah stoku açısından dünyanın üçüncü ülkesi konumundadır.¹⁴⁰ Ayrıca Çin, sayısı altmışı bulan orta menzili füzeye ve 150 adet bombardıman uçağına sahiptir.¹⁴¹

Çin, politikalarını gerçekleştirirken ülkesinin gelişmesi için gerekli enerjiyi temin edebilmek adına her türlü çabayı sarf etmiştir. "İşte bu noktada, ABD'nin dünya enerji kaynaklarını çeşitli müdahaleler ile elde etmesi, Hindistan gibi ülkeleri yanına çekme girişimleri ve Tayvan meselesi gibi nedenlerle ABD ile karşı karşıya gelebilecekleri değerlendirilmektedir. İşte bu güç mücadelesinin nükleer silahların maddi ve manevi etkilerini de içermesi beklenmektedir."¹⁴²

2.Nükleer Güç Olma Yolunda İlerleyen Devletler

a.Hindistan

Hindistan nükleer çalışmalarına, nükleer enerjinin barışçıl kullanımı doğrultusunda ülkenin enerji problemine çözüm bulmak ve ekonomisini canlandırmak amacıyla 1938'de başlamıştır.¹⁴³ Ve Hindistan, 2005 yılında tam olarak nükleer bir güç olmuştur.

Hindistan'ı nükleer silahlanmaya yönlendiren bir çok neden bulunmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'yle komşu olması, Çin ile aralarında sınır anlaşmazlıkları bulunması sebebiyle savaşmış olmaları ayrıca komşusu Pakistan'la Keşmir sorunu yüzünden bir kaç defa savaşmış olması durumu Hint yetkililerini nükleer silahların

¹⁴⁰ Özgür,s.84.

¹⁴¹ Sait Köysüren, "**Nükleer Silahların Orta Doğu Barış Sürecine Etkisi** ", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2008,s.28.

¹⁴² Doğan,s.20.

¹⁴³ Elif Bali, "**Hindistan Ve Pakistanın Dış Politika Tercihlerinin Soğuk Savaş Ve Soğuk Savaş Sonrasına Yansımaları**", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006 , s.105.

gerekliliği konusunda ikna etmiştir.¹⁴⁴ Ayrıca Hindistan'ın güçlü ve prestijli bir devlet yapısına sahip olmak istemesi, güvenlik kaygısı, toplum içi baskıda ülkeyi nükleer silah elde etmeye yöneltmiştir. Dahası 1962'de Çin ile yaşadığı savaş ve sonrasında Çin'in başarılı nükleer denemesi adeta bu ülkeyi silahlanma konusunda tetiklemiştir.¹⁴⁵

Hindistan'ın nükleer silahlarla ilgili politikası, ülkesinin güvenliğini sağlayarak gelebilecek tehditlere karşı bir önlem niteliğindedir. "Özellikle daha sonraları 1970'lerde ABD ve Çin yakınlaşmasının gerçekleşmesi ve Pakistan ve Çin arasındaki işbirliği Hindistan'ın yalnız kalma korkusunu güçlendirmektedir." Hindistan'ın bulunduğu bölgede duyduğu rahatsızlığı ve güvensizliği azaltabilmesi nükleer politikasına yön vermiştir. Çünkü, Hindistan için Pakistan ve Çin büyük bir tehdittir.

Hindistan'a göre nükleer silaha sahip olmanın önemli bir yönü, kendisini büyük bir güç en azından bölgesel bir güç olarak görmek ve dış politikasına bu güç doğrultusunda yön verebilmektir. "Hindistan'ın nükleer silah politikasını etkileyen diğer bir faktörde Çin'in sürekli olarak Pakistan'a nükleer silahları geliştirme konusunda yardım yapması olmuştur." Hindistan nükleer silahlar konusundaki çabasını 1964'den beri bu silahları geliştirmekte olan Çin'e karşı bir denge oluşturarak bölgedeki Çin'in saldırgan davranışına engel olmaya ve dolayısıyla istikrarı sağlamaya yönelik olduğunu söylemektedir.¹⁴⁶

b.Pakistan

Pakistan, nükleer silah sahibi olma yolunda ilerleyen ilk Müslüman ülkedir. Pakistan'ın nükleer silah sahibi olma yollunda ilerlemesinde ki en büyük sebebin nükleer gücün ülkenin hayatta kalmasını garantileyen en emin yol olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak prestij kaygıları da ülkeni nükleerleşmesinde önemli rol oynamıştır.¹⁴⁷

¹⁴⁴ İşbilen,s.74.

¹⁴⁵ Mustafin ,s.106.

¹⁴⁶ Tayyar Arı, **Global Politika Ve Güney Asya** , Alfa basım yayım dağıtım ,2000 ,s. 184.

¹⁴⁷ İşbilen,76-77.

Pakistan'ın nükleer gücünün başlangıcı, Hindistan'ın 1974 yılında ilk nükleer denemesini gerçekleştirmesi ile olmuştur. Pakistan için tek güvenli yol ülkesinin bir an önce nükleer silahlara sahip olmasından geçmektedir. Çünkü Pakistan için Hindistan olası bir tehdit oluşturmakta ve tek güvenli yolun nükleerleşmeden geçtiği varsayılmaktadır.

Pakistan için ezeli düşman olarak gördüğü komşusu Hindistan, güç dengesini kendi lehine çevirmiştir. Pakistan bu durum karşısında bir ülkü belirlemiş ve rotasını nükleerleşmeye doğru çevirmiştir. Amaç nükleer güce sahip ilk Müslüman ülke olarak belirlenmiştir.

1972 yılına gelindiğinde Pakistan Devlet Başkanı Zulfikar Ali Butto: "Kuru ot yiyeceğiz, aç kalacağız ama nükleer bomba yapacağız." şeklinde bir beyanda bulunarak Pakistan'ın nükleer silahları üretme konusundaki kararlılığını açıklamıştır. Pakistan ilk olarak 1976'da nükleer araştırma laboratuvarlarını kurmuş ve bu yönde ayrıntılı bir çalışma başlamıştır ve altı yıllık süre içerisinde uranyum geliştirme tekniğini elde etmiştir.¹⁴⁸

Pakistan, 1990 yılına gelindiğinde "birinci nesil nükleer silahları üretebilme kapasitesine ulaşmıştır. Pakistan Hindistan'ın nükleer stratejisi ile aynı doğrultuda hareket etmiştir ve 1998 yılı Hint nükleer denemelerinin hemen ardından kendi denemelerini başarıyla gerçekleştirmiş, bu denemelerinin ardından da nükleer devlet olduğunu dünyaya açıklamıştır."¹⁴⁹

c. İsrail

İsrail, jeopolitik konumu, tarihsel geçmişi, küçük yüz ölçümünden dolayı daima güvensizlik içinde varlığını sürdüren bir ülkedir ve bu güvensizlik Arap devletleri sebebiyle daha çok artmaktadır.¹⁵⁰ Dahası, bölgedeki bir çok devletle anlaşmazlık yaşayan İsrail, bu anlaşmazlığın silahlı bir çatışmaya dönüşebilme

¹⁴⁸ Harun Çelik, Pakistan Aç Kaldı Bombayı Yaptı, 10 .06.2002

,http://www.aksiyon.com.tr/dunya/pakistan-ac-kaldi-bombayi-yapti_509081,(5.5.2015)

¹⁴⁹ Özgür, s.94.

¹⁵⁰ İşbilen, s.78.

ihtimaline karşılık, bölgedeki istikrarını korumak amacıyla silahlanma yarışına dahil olmuştur.

İsrail'in silahlanmaya karşı yaklaşımı, silahlanmanın etkili ve caydırıcı bir güç olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. İsrail'in, kitle imha silahlarının üretimine 1950'li yıllarda başladığı varsayılmaktadır. İsrail, Dimona 169 isimli bir nükleer araştırma tesisi kurmuş ve bu tesis günümüz de varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Fransa, İsrail'e nükleer silah yardımıyla bulunmuş ve İsrail'in nükleer kuruluşu için gereken yardımı yapmıştır. Fransız Hükümeti'nin kararı doğrultusunda 1957 yılında gerekli belgeler imzalanmış ve İsrail, nükleer silahlanma yolunda önemli bir adım atmıştır.¹⁵¹

"Yahudi devleti" bu dönemde bir nükleer doktrin oluşturdu. Buna göre İsrail açısından nükleer silah kullanmasını gerektirecek durumlar şunlardır: Olası bir Arap İsrail savaşında Arap ordularının yoğun nüfusu kentlere ulaşması, İsrail hava kuvvetlerinin yok edilmesi, kentlere yönelik kimyasal, biyolojik nükleer saldırı durumu.¹⁵²

İsrail, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşmasını imzalamayan devletlerarasındadır. Silahsızlanma için yapılan tüm çabalar İsrail'in nükleer silah üretimine başlaması ile nükleer bir darbe niteliği taşımıştır. Çünkü İsrail IAEA'nın denetimini kabul etmemektedir. Bu tür antlaşmaları ancak "uluslararası işbirliği ve Orta Doğu'da kalıcı bir barış sağlanması" halinde kabul edeceğini bildirmiştir. İsrail'in güçlü bir silah programı olduğu düşünülmektedir.¹⁵³

İsrail'in nükleer silah elde etmek istemesindeki en büyük etken, bulunduğu coğrafyadan duyduğu güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Ve bu nedenden ötürü askeri harcamalarının 15 milyar doları geçtiği düşünülmektedir. İsrail'in, nükleer programına dair aslında tam olarak kanıtlanmış bir belgenin olmaması ve bu yönde son derece gizli çalışılması silah stoku sayısının tam olarak saptanamamasına neden olmaktadır. Tahmini olarak yürütülen çalışmalara göre ise İsrail'in 100-200 arasında nükleer silaha sahip olduğu düşünülmektedir.

¹⁵¹ Özgür, s.96-97.

¹⁵² İşbilen, s.80.

¹⁵³ Özgür, s.96-98.

"Greenpeace Nükleer Faaliyetler raporundan derlenen bilgilere göre, İsrail ordusunun savaş başlıklarını savaş uçakları ve sahip olduğu üç denizaltıdan biri aracılığıyla ateşleyebileceği sanılıyor. Arap dünyasının olası tepkisine ilişkin kaygılar, İsrail toplumunun çeşitli katmanlarından gelebilecek olası eleştiriler ve ABD'nin nükleer silahsızlanmaya yönelik taahhütleri, İsrail'in nükleer kapasitesini kamuoyu önünde kabul etmemesinin nedenleri arasında gösteriliyor."¹⁵⁴

İsrail'in büyük bir bölgeyi vurabilecek nitelikte nükleer kapasiteye sahip olduğuna inanılmaktadır. İsrail ülkesinin "F-15, F-16, F-4E ve Fantom 2000 uçaklarının nükleer ve kimyasal silah taşıma ve fırlatma kapasitesine sahip olduğu belirtilmektedir. İsrail'in 1960'larda Fransız MD-600 füzelerinden geliştirilerek yapılan Jeriko I ve Jeriko II balistik füze sistemleri yanında, havadan havaya fırlatılabilen Popeye ve Lance füzelerine sahip olduğu düşünülmektedir."¹⁵⁵

İsrail, "dünyanın altıncı büyük nükleer silah stokuna sahip olduğu düşünülmektedir. İsrail'in sahip olduğu nükleer silah stokunun, taktik nükleer silahlar ve orta menzilli karadan, havadan ve denizden fırlatılabilir nükleer füzelerden oluştuğu düşünülmektedir."¹⁵⁶

d. Kuzey Kore

Kuzey Kore, SSCB'den 1965 yılında nükleer reaktör satın alarak, nükleer enerji üretebilen ülke konumuna gelmiştir. Kuzey Kore'nin nükleer silah üretim süreci aslında Güney Kore ile olan anlaşmazlığından ve ABD'nin de düşmanca yaklaşımından kaynaklandığı varsayılmaktadır.¹⁵⁷

¹⁵⁴İsrail'in Savunma Politikaları, <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/501491--İsraillin-savunma-politikalari-gundemde> (5.5.2015)

¹⁵⁵ Murat Yorulmaz, "Nükleer Güç Ve Güvenlik Sorunu Bağlamında ABD Ve İran", Trakya Üniversitesi, Yalova Sosyal **Bilimler Dergisi**, 2011-2012, Sayı:3, s. 210-211.

¹⁵⁶ Güner Özkan, "ABD-İran Arasında Nükleer Güç ve Güvenlik Sorunu", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 2007, Cilt: 44, Sayı:509, s.22.

¹⁵⁷ Özgür, s.69.

Kuzey Kore, ilk nükleer denemesini 2006 yılında gerçekleştirmiş olup daha sonra 2009 yılında da bir nükleer deneme gerçekleştirmiştir.¹⁵⁸ Kuzey Kore, nükleer silaha sahip olduğunu ve bunun kendisi için muhtemel bir Amerikan saldırısına karşı gerekli ve legal olduğunu iddia etmektedir. Kuzey Koreliler, ABD ile aralarındaki görüş ayrılığı ve çıkar çatışmasının sadece nükleer silahlardan kaynaklanmadığını düşünmektedir. Başka ülkelerin dış politikadaki kaderlerini belirlemesine karşı olan bir ülkedir.¹⁵⁹

Kuzey Kore Nükleer Silahlanmanın Önlenmesi Antlaşmasından çekilmiştir. Kuzey Kore'nin Nükleer Silahlanmanın Önlenmesi Antlaşmasından ayrılmasının nedeni olarak ABD Başkanı George W. Bush görülmüştür. Bunun nedeni ise ABD başkanının 2002 yılında yaptığı açıklama olmuştur. ABD başkanına göre bu ülke "şer eksen" olarak görülmüştür. Bununla birlikte Kuzey Kore ise ısrarla "nükleer silah geliştirmek gibi bir niyete sahip olmadığını" ve "nükleer" alandaki bilimsel ve teknolojik birikimin sadece barışçıl amaçlar için kullanılacağını" belirtmiştir. "Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının Kuzey Kore'deki nükleer tesislerde sürekli olarak bulunan denetçilerinin ülkeden çıkarılması üzerine, Ajans Yönetim Kurulu 6 Ocak 2003 günü yaptığı toplantıda aldığı karar ile Kuzey Kore'den denetçileri ülkeye yeniden kabul etmesini, aksi taktirde NPT hükümlerini ihlal eden bir konumda olacağını ifade etmiştir."¹⁶⁰

3.Nükleer Güç Olma Amacındaki Ülkeler

a. İran

İran Soğuk Savaş döneminde ABD ile yakın ilişki içerisine girmiş ve bu durum İran'ın nükleer çalışmalara başlamasındaki en büyük etken olmuştur. İran'ın nükleer bir program geliştirmesi yönündeki eleştiriler 1955'li yıllara kadar devam

¹⁵⁸ Mehmet Askeri Canpolat, Kuzey Kore'nin Nükleer Programı Ve Dış Politikası, www.academia.edu/.../Kuzey_Korenin_Nukleer_Programi_ve_Dis_Politikasi, (05.06.2015)

¹⁵⁹ Şenay Doğan, s.20-21.

¹⁶⁰ Mustafa Kibaroglu, " Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar ", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1 , s.166.

etmiştir. ¹⁶¹ İran'ın nükleer reaktörlere ilgisi 1957'de Eisenhower'ın önerisiyle başlamış ve ABD, 1967'de İran'a araştırma amaçlı 5 megavatlık bir nükleer reaktör kurmuştur.¹⁶²

ABD ve İran arasındaki ilişkiler İslam Devrimi ile bozulmuş ve iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler kesintiye uğramıştır. Ayrıca ABD'nin İran'ın nükleer çalışmasına olan olumlu tutumu değişmiştir. ABD, İran'ın petrol ve doğalgaza fazlasıyla sahip bir ülke olduğunu ortaya atmış ve bu ülkenin nükleer enerjiye ihtiyacı olmadığını da belirtmiştir. İran'ın asıl amacının nükleer silah sahibi olmak istediği varsayımını da dile getirmiştir. ABD'nin İran'a karşı "Çifte Çevreleme" politikası ile birlikte ambargo uygulamaya başlamış ve bu durum iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da kötü bir hale dönüşmesine neden olmuştur. ¹⁶³

İran'a uygulanan ambargoların devrim sonrası süreci, ilk olarak rehine kriziyle başlamıştır. 1980 yılında İranlı bazı üniversite öğrencilerinin Tahran'daki ABD Büyükelçiliğini işgal etmesi ve 66 diplomatı rehin alması üzerine bu ülkeye uzun süre ambargo uygulanmasının bir nevi başlangıcı olmuştur.¹⁶⁴

1990'ların başındaki dönemde ABD için, nükleer güce sahip bir İran kabul edilemez hale gelmiştir. İran'ın nükleer teknolojisini geliştirmesi, hem ABD hem de ABD'nin müttefikleri için bir tehdit unsuru oluşturmuştur ve oluşturmaya devam etmektedir. ABD her ne kadar İran'ın uranyum zenginleştirme çalışmalarını dünya için bir tehlike olarak görse de unutmamak gerekir ki geçmiş yıllarda bu durumu yaratan da yine kendisi olmuştur. İran ise ABD'nin yaydığı tehditleri savuşturmanın en etkili yolunun nükleer teknolojiyi geliştirmekle ve nükleer silahlanmayı sağlamakla olacağını varsaymıştır. "ABD, Clinton döneminde, geçmişe ilişkin İran konusunda büyük hatalar yaptıklarını itiraf etmiş ve bu ülkeyi uluslararası alanda

¹⁶¹ Ercan Yavuz, "**İran'ın Nükleer Politikaları Ve Çevre Ülkelerine Muhtemel Etkileri**", Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007, s.20.

¹⁶² Ural Akbulut, Uranyum Zenginleştirme Ve İran Sorunu,1895
www.uralakbulut.com.tr/.../Uranyum_Zenginleştirme_Ve_Iran_Sorunu....(05.06.2015)

¹⁶³ Rüştü Eryılmaz, "**ABD-İran Nükleer Gerilimi ve Türkiye'nin Güvenliğe Etkileri**", yüksek lisans tezi, Ankara, 2010, s.113.

¹⁶⁴ İran'a Uygulanan Ambargonun Tarihçesi ,2015, [http://www.timeturk.com/iran-a-uygulan-ambargonun-tarihcesi/haber-28499,\(27.09.2015\).](http://www.timeturk.com/iran-a-uygulan-ambargonun-tarihcesi/haber-28499,(27.09.2015).)

yalnız bırakma politikasından da vazgeçmemiştir." Amerika için ise İran'ın nükleer teknoloji çalışmaları kabul edilemez görülmekle birlikte bunun aksine İran'ı düşmanı olarak algılayan İsrail'in nükleer çalışmaları normal karşılanmaktadır. Bu durum uluslararası bir endişe yaratmaktadır.¹⁶⁵

İran'ın uranyum çalışmaları, ABD için kabul edilemez bir hal almıştır. Aynı zamanda da İran'ın uranyum çalışmalarının kontrol altına alınıp nükleer silaha sahip olmasının engellenmesi gerekliliğini vurgulamıştır. "ABD'de 11 Eylül 2001'de Arap ve Müslüman kökenli insanlar tarafından yapılan terör saldırılarının ortaya çıkardığı dehşet, ABD'ye global gücünü daha da pekiştirme fırsatı ve İran'ın nükleer teknolojiye ve dolayısıyla da nükleer silahlara sahip olmasının engellenmesi yönünde önemli bir moral ve siyasal gerekçe sağlamış gözükmektedir. Her şeyden önce ABD, terörizm sorununu nükleer silahların yayılması sorunuyla birleştirerek ve teröristlerin bu tür silahları kullanarak verebilecekleri zararın şiddeti üzerinden bir korku yayarak, başta Batı olmak üzere, dünya kamuoylarını ve siyasal otoriteleri de yürüttüğü uluslararası terörizm mücadelesinde kendi tarafında tutmaya çalışmaktadır."

Amerika, "İslam'ın radikal yorumunu kendisinin de içinde bulunduğu Batı dünyasının özgürlük, insan hakları ve demokrasi gibi değerlerine karşı büyük bir tehlike olarak algılamaktadır. ABD uluslararası terörizme karşı sürdürdüğü aktif mücadelesinde de, İslam'ı radikal bir şekilde yorumlayarak bunu uygulamaya koyan kişi, örgüt ve devletleri sonuç alınana kadar savaşılmaması gereken en önemli tehditler olarak görmektedir."¹⁶⁶

Nükleer silahlar hakkında tartışmalar geçmişten beri devam etmektedir. Ancak bu tartışmaların sonucunda genel bir yasaklama ortaya çıkmamıştır. Bununla birlikte nükleer silahların sınırlandırılmasına yönelik birkaç antlaşma yapılabilmektedir. Özellikle nükleer silahların kazanılması, üretilmesi, denenmesi gibi konuları kapsayan bu anlaşmalar devletlerin ya da uluslararası toplumun nükleer silahlardan kaynaklanan tehditler konusunda bilinç artışına işaret etmektedir. Bu antlaşmalardan

¹⁶⁵ Murat Yorulmaz, Nükleer Güç Ve Güvenlik Sorunu Bağlamında ABD ve İran, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011-2012, Sayı :3, s.212-213.

¹⁶⁶ Güner Özkan, " ABD-İran Arasında Nükleer Güç ve Güvenlik Sorunu", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi** , 2007, Cilt: 44, Sayı:509, sayfa 22.

bir tanesi ve konumuz açısından önemli olanı da Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (NSYÖA)'dır.

1 Haziran 1968 tarihinde, imzaya açıldığı gün NSYÖA'yı imzalayan İran, 2 Şubat 1970 tarihinde bu antlaşmayı onaylamıştır. Böylece İran, antlaşmanın taraf ülkelere tanıdığı, barışçıl amaçlarla nükleer faaliyetlerini devam ettirme, üretim ve araştırma yapma ve bu faaliyetler için gerekli olan malzeme ve teknolojiyi elde etme hakkına sahip olmuştur.¹⁶⁷ Son gelişmelere göre ise "BM'nin Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu(IAEA) İran'ın nükleer silah üretmeye yakın görülen tüm zenginleştirilmiş uranyumlarının seviyesini 'daha az zararlı bir seviyeye' indirdiğini açıkladı."¹⁶⁸Bu gelişme silahsızlanma adına atılan önemli bir gelişmedir. Yukarda da değinildiği gibi İran, önemli uluslararası silahsızlanma antlaşmalarını da imzalamış bir ülkedir. Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasını imzalamayan devletlerin aksine İran bu antlaşmaları onaylamıştır.¹⁶⁹

2015 yılının Temmuz ayında İran ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri ve Almanya arasında bir müzakere gerçekleştirdi.¹⁷⁰İran gerçekleştirilen bu görüşmeyle birlikte "Uluslararası Atom Enerjisi Kurumuna askeri üslere kontrollü giriş izni vermiş oldu. Fakat denetim izni verirken İran'ın giriş izni taleplerine de itiraz hakkı bulunmaktadır. İran'a uygulanan silah ambargosunun beş yıl daha devam etmesi bekleniyor ancak Rusya'ya göre BM Güvenlik Konseyi'nin özel izniyle silah teslimatları mümkün olabilir. Tahran uranyum zenginleştirmede kullanılacak santrifüj sayısını anlaşmayla üçte iki oranında azaltmayı da kabul etti. Ancak önümüzdeki ilk 10 yıl içinde zenginleştirilmiş uranyum biriktirmeme şartıyla, uranyum konusunda geliştirme ve araştırma yapmasına izin verildi."¹⁷¹

¹⁶⁷ Ramazan Özdamar, " **İran'ın Nükleer Programı: Küresel Ve Bölgesel Yaklaşımlar** ", Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s.21.

¹⁶⁸ BBC Turkish (2014)" İran zenginleştirilmiş uranyum seviyesini indirdi."
[http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/07/140721_iran_uranyum\(24.08.2015\)](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/07/140721_iran_uranyum(24.08.2015))

¹⁶⁹ Yavuz, s.92.

¹⁷⁰ İran'la Nükleer Anlaşma Sağlandı , 2015, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1102822-iranla-nukleer-anlasma> (27.09.2015)

¹⁷¹ Beş Soruda İran'la Nükleer Antlaşma,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150714_bes_soruda_iran_nukleer

b.Libya

Libya, bölgesel olarak daha güvende olmak ve İsrail karşısında en azından belli bir güce ulaşabilmek için nükleer biyolojik ve kimyasal silahlara sahip olmak istemiştir. Ancak Libya'nın 1970'lerde başlayan çalışmaları çok kısa süre sonra sekteye uğramıştır. Çünkü "uluslararası kamuoyu, Libya'nın cüretkâr açıklamalarından rahatsız olmuş, art arda Libya'ya baskı ve yaptırımlar uygulamaya başlamıştır." Bununla birlikte, Libya 80'li yıllarda istediği silahları üretme kapasitesine yaklaşmıştır. Ancak Libya bu aşamada, hem uluslararası yaptırımların kendisine çok pahalıya mal olacağını hem de nükleer silah üretmek için yeterli teknik ve ekonomik güce sahip olmadığını görmüştür.¹⁷²

Libya, nükleer silah üretiminden 2003 yılında vazgeçmiş ve 1975 yılında onayladıkları Nükleer Silahların Yayılması Antlaşmasının daha öncesinde uygulamadıkları tüm şartlarını da yerine getireceklerini bildirmiştir. Ayrıca Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nı da denetim yapması amacıyla ülkesine davet etmiştir.¹⁷³

¹⁷² Doğan,s.24.

¹⁷³ Özgür,s.103.

II. Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (Nuclear Nonproliferation Treaty-NPT) ve İçeriği

Nükleer silahların hızlı bir şekilde yayılması barış ve güvenlik için bir tehdittir. Nükleer silahların yayılmasını önlemenin bu kadar önemli olmasının ise bazı nedenleri vardır. Genel bir silahsızlanma uzun zaman gerektirmekte ve ayrıntılı bir çalışma sonunda gerçekleşebilecektir. Böyle bir çalışmada esas olan bunun gerçekleşmesini zorlaştıracak engelleri ortadan kaldırmaktır. Bu yolda yapılabilecek en mühim şey hiç değilse mevcut silahları sınırlamaktan geçer. Diğer bir neden ise, nükleer enerji üzerinde yapılan çalışmaların büyük devletler dışında diğer bazı devletlerin de isterlerse nükleer silah üretmelerini mümkün hale getirebilecek bir noktaya ulaşması idi. Nükleer silahların yayılmasının bir tehlike olarak ortaya çıkmasından dolayı bu durum Birleşmiş Milletleri önlem almaya yöneltmiştir.¹⁷⁴

Dünya da gerçekleşen nükleer silahlanma yarışı, devletlerin ülkeleri adına sonuçlanabilecek toplu ve büyük bir yıkım ihtimalini göz önünde bulundurmalarına sebep olmuştur.¹⁷⁵ Japonya'ya atılan atom bombasının ardından tüm dünya nükleer silahların etkisini ve gücünü görmüştür. Bu nükleer silahların yayılmasının dünya'ya bir tehdit olduğunun anlaşılmasına sebep olmuştur ve nükleer silahların dehşet verici yıkım gücünü göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir çok devlet nükleer silah üretmeyi başarmış ve birçok devletin aynı amaç için program başlatması ya da başlatma ihtimali uluslararası toplumda endişeleri arttırmıştır. Özellikle "iki süper güç kendi etki alanlarındaki ülkelerde, kendilerinin aracılığıyla nükleer silahların yayılmasının yaratacağı tehlikeyi farkına varmışlar ve bunu önlemek için girişimlerde bulunmuşlardır".¹⁷⁶

Nükleer silahlar konusunda günümüzde uluslararası ilişkiler sistematığının temel taşı niteliğindeki NPT imzalanmıştır. NPT bu konuda imzalanmış en etkin ve en kapsamlı antlaşmadır. Geniş katılımın yanında, nükleer silah ve nükleer enerji

¹⁷⁴ Bilge,s.45.

¹⁷⁵ Kılıçkaya,s.9.

¹⁷⁶ Olcay Denizer, " Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Devlet Dışı Aktörlerin Kitle İmha Silahları İle Terör Eylemleri Yapma Eğilim Ve Yeteneklerinin Değerlendirilmesi ", Doktora Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2014, s.119.

konusunda getirdiği ayrıntılı standartlar ile uluslararası kamuoyunun, bütün ülkelerin NPT'ye uygun hareket etmesi konusunda yaptığı baskılar sonucu NPT bu konuda adından en çok bahsedilen konu olmuştur. Geniş katılımına rağmen Hindistan, Pakistan ve İsrail NPT'yi imzalamamıştır. Kuzey Kore ise imzaladıktan belli bir süre sonra çekilmiştir.¹⁷⁷Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması 1 Temmuz 1968'de imzalanmıştır. ABD Senatosu tarafından 1969 yılında onaylanmıştır ve bu antlaşma 1970'de yürürlüğe girmiştir.¹⁷⁸

Nükleer Silahların Yayılması antlaşmasının birinci maddesine göre; "NPT antlaşmasına taraf nükleer silah sahibi her devlet, nükleer silahların ve nükleer araçların kontrolünü devretmemeyi ve nükleer silah sahibi olmayan herhangi bir devlete, nükleer silahları veya diğer nükleer patlayıcı araçların kontrolünü elde etmesi için herhangi bir şekilde yardım, özendirme veya isteklendirmede bulunmamayı üstlenir."¹⁷⁹

Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nın ikinci maddesine göre nükleer silah sahibi olmayan devletler, her ne olursa olsun bu silahlara sahip olmayı veya bu silahları elde etmek için kullanılacak bir malzemeyi "devralamayacakları" konusu belirtilmiştir. NPT antlaşmasının 3.maddesine göre ise Uluslararası Atom Enerji Ajansına, "nükleer enerji tesislerinin silah yapımında kullanılmaması için, denetim yetkisi verilmiştir." Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasına taraf olan her devlet, Uluslararası Atom Enerji Ajansı ile "güvenlik denetim protokolü" imzalanmış ve denetimlerin ne şekilde yürütüleceği konusu da antlaşmada yer almıştır.¹⁸⁰

Nükleer Silahların Yayılması Antlaşmasına taraf devletlerin, nükleer enerjinin barışçıl kullanımını sağlayacak cihaz, madde ve bilimsel ve teknolojik bilgi alışverişini kolaylaştırmayı üstlendiklerini ve bu alışverişe katılma hakkına sahip olduklarını belirten 4. maddeye göre, Antlaşma tarafları, nükleer olmayan devletlerin

¹⁷⁷ Durmuş, s.148-149.

¹⁷⁸ Arı, Global, s.227.

¹⁷⁹ İşbilen, s.169.

¹⁸⁰ Özgür, s.187.

topraklarında, nükleer enerjinin barışçıl kullanımı için diğer devletler ve uluslararası örgütlerle işbirliği yapacaklardır.¹⁸¹

Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşmasının bir diğer maddesi de 6.maddedir. "Antlaşmaya taraf devletlerin her biri, nükleer silah yarışının yakın tarihte durdurulması ve nükleer silahsızlanmaya ilişkin etkili önlemler ile sıkı ve etkili uluslararası denetim altında genel ve tam silahsızlanmaya ilişkin bir antlaşma akdi için görüşmeleri iyi niyetle yürütmeyi üstlenir." Bu bağlamda, antlaşmaya göre bu silahlara sahip olanlar ; ABD, Sovyetler Birliği, Fransa, İngiltere, ve Çin gibi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi olan devletler, nükleer silah yarışının bitirilmesi ve tam nükleer silahsızlanma konusunda iyi niyetle çalışmayı taahhüt etmektedirler. Fakat bu ifadenin muğlak bir ifade olduğunu ve devletleri bağlayıcı herhangi bir yaptırım içermediğini belirtmek gerekir. Bu şekilde bir taahhüt sadece, tarafların inisiyatifiyle silahsızlanma sürecine girmeyi öngörmektedir ki nükleer silah sahibi devletlerin bu konuda mutlak bir silahsızlanmayı gerçekleştirebileceği şüphelidir.¹⁸²

Antlaşmanın 10. maddesine göre NPT'nin yürürlüğe girmesinden itibaren , yirmi beş yıl sonra bir konferans yapılmasına ve bu konferansta antlaşmanın yürürlükte kalıp kalmayacağına veya süresinin uzatılıp uzatılmayacağına karar vermek adına konferans yapılacağı kararlaştırılmıştır. belirtilmiştir. ¹⁸³ Ve 1995'te süresi yeniden uzatılmış bir antlaşmadır. Günümüz itibariyle bu antlaşmaya taraf devlet sayısı yüz seksen dokuzdur ve Hindistan, Pakistan ve İsrail dışında taraf olmayan devlet kalmamıştır. Nükleer Silahları Önleme Antlaşması silahsızlanma adına yapılan en önemli antlaşmadı ve NPT antlaşmasına taraf olan devletlerin istedikleri zaman antlaşmadan çekilme hakları da bulunmaktadır.Bu duruma verilebilecek en iyi ve tek örnek Kuzey Kore olmuştur.¹⁸⁴

Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması, uluslararası alanda yapılan silahsızlanma adına en önemli antlaşma olmasına rağmen bazı eksiklikleri de gözden kaçırılmamalıdır. NPT'nin en büyük eksikliği ve sorunu yakıt olarak

¹⁸¹ Gamze Alper, s.98

¹⁸² Fındık, s.31-32.

¹⁸³ Özgür, s.187.

¹⁸⁴ Reshetnikova, s.70.

uranyum zenginleştirmesine izin vermesi olmuştur. Buda bir nevi nükleer silah sahibi olmaya çok yakın eylemdir, ve ülkeler bunu gizlice ya da NPT'den çekilerek yapılabilir.¹⁸⁵

NPT, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile daha çok gündeme gelmiştir. Ve bu da devlet dışı aktörlerin nükleer silah elde edebileceği durumunu doğurmuştur. NPT, devlet dışı aktörlerin nükleer ve radyolojik madde kaçakçılığı, nükleer silahlar konusundaki uzman kişilerin kötü amaçlar için satın alınması gibi konularla ilgili doğrudan tedbirler getirmemiştir. Bu durum yeni bir güvenlik sorununu ortaya çıkarmakta olan nükleer terörizm konusu, NPT'nin bugün eksik kaldığı en önemli alanlardan biridir. Nükleer terörizm tehdidine karşı alınabilecek tedbirlerin başında, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi rejimlerinin güçlendirilmesi ve nükleer silah sahibi devletlerin NPT'deki silahlardan tamamen arınma yükümlülüklerini yerine getirmesi gelir . NPT, devlet dışı aktörleri de içine alacak şekilde yeniden değerlendirilmeli ve güçlendirilmelidir.¹⁸⁶

Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nın uluslararası alanda eşitsizlik unsurunu ortaya çıkarmış, her şeyden önce bazı devletlere karşı kısıtlama getirmemiştir. "Her ne kadar, Antlaşma koşullarına uymayan devletler BM Güvenlik Konseyi'nin, BM Şartı'nın VII. Bölümü'nde ifade edilen kuvvet kullanma da dahil yaptırımlarına tabi olabilecekse de, yakın zamana kadar bu olasılık her devlet tarafından caydırıcı bir unsur olarak algılanmamıştır." Bir çok ülke için nükleer silahların yayılmasının yaratacağı kaygıdan çok devletlerin ticari çıkarlarını ön planda tutması, denetimlerin yeterli şekilde yapılamamasına neden olmuştur.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Nükleer Siahsızlanma, <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/campaigns/di-er-kampanyalar/nuekleer-silahs-zlanma/npt-anla-mas/>, (7.5.2015)

¹⁸⁶ Denizler, s.121.

¹⁸⁷ Mustafa Kibaroglu, "Yeniden Yapılanan Orta Doğu ve Kitle İmha Silahları", **Avrasya Dosyası**, Orta Doğu Özel Sayısı , 2003- 2004 ,s.11.

A. Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşmasına İmza Atmayan Ülkeler

Nükleer Silahlanmanın Önlenmesi Antlaşması, nükleer enerji konusunda adeta bir dönüm noktası ve yol gösterici niteliğindedir. Her zaman kamu oyunda NPT'nin öneminden ve dünya barışına olan katkısından bahsedilmekle beraber NPT'yi halen imzalamamış olan ülkeler vardır. Bu ülkeler: Hindistan, Pakistan ve İsrail'dir. Kuzey Kore ise başlangıçta antlaşmayı imzalamış fakat daha sonra çekilmiştir.

1.İsrail

Gerek kuruluş süreci gerekse kurulduğu günden itibaren bulunduğu coğrafyada yaşanan istikrarsızlıkla birlikte bugün İsrail bir çok anlamda öne çıkan bir ülkedir. Kuruluşundan bu yana henüz çok kısa süre geçmesine rağmen İsrail dünya kamu oyunda adından en çok söz edilen ülkelerden biri olmuştur.¹⁸⁸

İsrail, tam olarak kanıtlanan bir durum olmasa dahi nükleer silah sahibi olduğuna inanılan bir ülkedir. İsrail, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasına da taraf olmayan ülkeler arasındadır. Bölgesel konumu sebebiyle güvenlik endişeleri bulunan İsrail, bölgesel çıkarlarını korumak adına nükleer silahlara sahip ülke olarak görülmektedir. 1960 sonrası İsrail, nükleer silahların üretimini başarıyla tamamlamış bir ülke olarak gözükmemektedir. Fakat İsrail'in NPT'ye taraf olmayışı ve Ortadoğu bölgesinde yapılması planlanan "Kitle İmha Silahlarından Arındırılmış Bölge" projesine dahil olmak istememesi bu antlaşmanın denetimini eksik bulmasından kaynaklanmıştır.İsrail için antlaşmaya taraf olan bazı devletlerin nükleer silahlanma yolundaki girişimlerinin önlenememesi antlaşmanın eksikliklerden biri olarak görülmektedir.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Durmuş, s.100-101.

¹⁸⁹ Mustafa Kibaroglu, "Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu Ve Türkiye ", **Doğu Batı Dergisi** ,Bilkent Üniversitesi , Ağustos 2003, s. 6-7 .

İsrail,gerek ABD gerekse diğer Batı ülkeleri ile çok sıcak ilişkilerinin bulunduğu ,gelişmiş teknolojiye sahip,bulunduğu coğrafyada oldukça farklılıklar arz eden bir ülkedir.Çevresindeki bir çok ülkenin İsrail'in varlığını kabul etmediği bir ortamda ,nükleer silahlar oldukça önemli roller yüklenmektedir.Bu bağlamda İsrail ,nükleer silahları kendi milli güvenliği için bir çeşit sigorta olarak görmektedir.İsrail ile Arap Dünyası arasında yaşanan ve günümüzde İran-İsrail tehdit algılamaları ile ön plana çıkan gelişmeler uluslararası ilişkilerin en hassas noktalarından birini oluşturmaktadır.¹⁹⁰

2.Hindistan ve Pakistan

Uluslararası alanda süregelen bir çok sorun ve antlaşmazlık içerisinde Hindistan ile Pakistan arasında yaşananlar ayrı bir önem arz etmektedir.Aralarında geçen Keşmir, suların kontrolü, azınlıklar ve sınır problemleri gibi meselelerden dolayı iki devlet arasında sıcak çatışmalara neden olmuştur.İki devlet arasında yaşanan sorunların bu ölçüde önem taşıması, ilk olarak bu sorunlara uluslararası kamu oyunun ve büyük güçlerin gösterdiği ilgi yüzünden,ikinci olarak da bu ülkelerin sahip oldukları nükleer silahlar dolayısıyla muhtemel bir sıcak çatışmanın nükleer bir harbe dönüşmenin yüksek olması yüzünden ileri gelmektedir.¹⁹¹

Hindistan, 1974 yılında "barışçıl" olarak tanımlandığı bir çok nükleer denemeyi başarıyla gerçekleştirmiştir.Hindistan ile Pakistan arasında yaşanan problemlerden dolayı ortaya çıkan güvenlik sorunları , Hindistan'ın ardından Pakistan'ın da nükleer yarışta yerini almasına neden olmuştur. Nükleer denemeleri gerçekleştiren her iki ülkenin de nükleer silaha sahip olduğuna kesin olarak inanılmaktadır.¹⁹²

Birleşmiş Milletlere göre bir yanda kesin olarak nükleer silaha sahip ülkeler (ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin) varken diğer yanda da nükleer silaha sahip olmayan ülkeler bulunmaktadır. Hindistan gibi ülkelerin var olan nükleer silahları

¹⁹⁰ Durmuş, s.103.

¹⁹¹ Durmuş, s.106.

¹⁹² Kibaroglu, Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu ve Türkiye, s.6

Birleşmiş Milletler tarafından kabul görmemektedir. Böylece nükleer silaha sahip olarak sayılan beş ülkenin silahlarının "meşru" sayılması durumu ortaya çıkmakta ve buda anlaşmaya yönelik eleştirilerin artmasına neden olmaktadır. Hindistan, NPT'nin ülkeler arasında ayrımcılığa yol açtığını vurgulamış ve bazı devletlerin çıkarlarına uygun olarak düzenlendiğini belirtmekle birlikte bu anlaşmaya taraf olmayacağını açıklamıştır.

Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması, her ne kadar silahsızlanma adına yapılan önemli bir girişim olsa da, Birleşmiş Milletler tarafından nükleer silaha sahip olarak sayılan ülkelerin korunduğunu ve bu devletlere karşı nükleer bir rakibin çıkmasının da engellenmek istediğini varsayabiliriz.¹⁹³

B. Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması (CTBT)

Nükleer silahsızlanmayı teşvik etmek ve uluslararası güvenliği sağlamak amacıyla Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklama antlaşması oluşturulmuştur.¹⁹⁴ Oluşturulan antlaşmadan çıkan metin ise Birleşmiş Milletler tarafından 1996 yılında 4462 sayılı karar ile kabul edilmiş ve onaylanmış ve yine bu tarihte imzaya açılmıştır. Bazı ülkelerin antlaşmayı onaylamadıkları için halen yürürlüğe girememiştir. Antlaşmayı imzalamaları beklenen ülkeler arasında Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore, Çin, ABD, İran, Mısır ve İsrail bulunmaktadır. Ayrıca ABD antlaşmayı imzalamış fakat Senato onaylamadığı için antlaşma halen yürürlüğe girememiştir.¹⁹⁵

Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması patlatma yöntemiyle nükleer deneme yapılmasını yasaklamıştır. Yer altında olanlarda dahil tüm denemeler yasaklanmıştır. Fakat, daha önce 1963 yılında Nükleer Denemelerin Kısmi Yasaklanmasında yer altı dışındaki nükleer denemeler yasaklanmıştı. Nükleer Denemeleri Kapsamlı Yasaklama Antlaşmasında amaç nükleer silahların

¹⁹³ Özgür, s.188.

¹⁹⁴ Özgür, s.188-189.

¹⁹⁵ Ismakhanbetova, s.36-37.

geliştirilmesini, çoğaltılmasını, silahlanmayı önlemek ve uluslararası güvenliğe katkıda bulunmaktır. "Antlaşmanın tesis ettiği nükleer patlama yapma yasağı, esas itibarıyla, yine Antlaşma hükümleri uyarınca kurulmakta olan geniş bir şebeke aracılığıyla sismik, radyonüklid, hidroakustik ve infrasound yöntemlerle izlenmektedir." Bunun haricinde denetimlerle nükleer patlamalar kontrol altına alınabilmektedir.¹⁹⁶

Nükleer Denemeleri Kapsamlı Yasaklama Antlaşması nükleer denemeleri yasaklamaktadır.¹⁹⁷ Nükleer Denemeleri Kapsamlı Yasaklama Antlaşmasının kapsamı çerçevesinin 1.maddesinde her bir taraf devlet nükleer silah deneme veya başka nükleer patlama gerçekleştirmemeyi üstlenir ve herhangi bir yerde gerçekleştirilecek bu tür patlamaların Antlaşma çerçevesinde sınırlandırılması ve önlenmesini benimser. Antlaşmanın 2.maddesinde ise her bir taraf devlet herhangi bir nükleer silah deneme patlamasına veya başka türlü nükleer patlamaya sebep olmamayı, teşvik etmemeyi ve hiç bir şekilde katkıda bulunmamayı üstlenir.¹⁹⁸

Nükleer Denemeleri Kapsamlı Yasaklanması Antlaşmasına taraf olan devletlerin denetim yetkisine sahip olduğu alanlarda her türlü nükleer silah denemesini veya diğer nükleer patlamaları yapmamayı, yasaklamayı ve önlemeyi üstlenirler. Ve her türlü nükleer silah denemeye ve bu tür silahları patlatmaya neden olmaktan kaçınmakla birlikte her türlü nükleer silahları teşvik etmekten veya bunların uygulanmasına herhangi biçimde bizzat katılmaktan kaçınmayı da taahhüt eder.¹⁹⁹

Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşmanın uygulanabilmesi için her devlet üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmelidir. Ulusal alanı içerisinde ülke vatandaşlığındaki kişileri, gerçek ve tüzel kişilerin bu tür eylemleri

¹⁹⁶ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss171m.htm> ,(13.05.2015)

¹⁹⁷ Bülent Karaaltı, "**Globalleşme Sürecinde Uluslararası Güvenlik Antlaşmalarının Yönü Ve Türkiye'nin Geleceği**" ,Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Isparta, 2002, s.70.

¹⁹⁸ Arı, Global, s.218.

¹⁹⁹ Uluslararası Antlaşmalar,

http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararası_Antlaşmalar/Silahli_Catisma_Hukuku/SCH19.html (13.05.2015)

gerçekleştirip gerçekleştirmediğini denetlemelidir. Her bir taraf devlet diğer taraf devletlerle işbirliği içinde olacak ve yükümlülüklerin uygulanmasında birbirlerine yasal yardımlaşmayı yapacaklar.

Antlaşmanın genel kararları ile ahenkli bir durumu sağlamak için "Uluslararası izleme sistemi, danışma ve açıklama, yerinde denetimler, güvenlik artırıcı önlemlerden oluşan bir doğrulama rejimi kurulması yer almaktadır." Ayrıca kaçak nükleer faaliyetleri gözlemlemek için 100'ü aşkın istasyon faaliyete geçmiş durumdadır. Fakat bu programın tam olarak gerçekleşmesi için ekonomik, siyasi ve teknolojik zorluklar hala aşılamamıştır.²⁰⁰

ABD'nin antlaşmaya onay vermemesi silahsızlanmayı geciktirmektedir. Bu adımların atılmaması diğer ülkelere de örnek teşkil etmekte ve durumu giderek olumsuz hale getirecektir.²⁰¹

C. Atmosferde, Dış Uzayda ve Su Altında Nükleer Silah Denemelerini Yasaklayan Antlaşma

Antlaşma, ABD, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği tarafından 5 Ağustos 1963'te Moskova'da imzalanmış ve aynı yıl yürürlüğe girmiştir.²⁰² "Çin, Fransa, Arnavutluk, Kamboçya, Kongo, Küba, Gine, Kuzey Vietnam, Kuzey Kore ve Suudi Arabistan" antlaşmaya taraf olmayan ülkeler arasındadır. Çin, bu Antlaşmanın İngiltere, ABD ve SSCB'nin nükleer tekeli devam ettirebilmek amacıyla yaptıkları bir girişim olduğunu ileri sürmüştür.²⁰³

Antlaşmanın içeriğine göre yer altında yürütülen denemelere herhangi bir yasaklama getirmemiştir. Bu antlaşmanın 1. maddesine göre taraf ülkeler "su altında, atmosferde ve dış uzayda nükleer deneme yapmamayı ve bu tür denemelerin yapılmasına yardım etmemeyi üstlenmişlerdir." Ayrıca yeraltında gerçekleştirilen

²⁰⁰ Reshetnikova, s.76-78.

²⁰¹ Özgür, s.190.

²⁰² Reshetnikova, s.64.

²⁰³ Ismakhanbetova, s. 26-27.

denemelerde ortaya çıkan radyoaktif kalıntılar, patlamanın gerçekleştiği ülkenin sınırları dışına çıkarsa, bu tür denemeler de yasaklanmıştır. Söz konusu maddede “herhangi başka nükleer patlama” ifadesi kullanılarak, barışçıl olsa bile, karadaki tüm denemeler yasaklanmaktadır.

Nükleer devletler denemelere sınırlar getirmekle insan çevresinin radyoaktif maddelerle kirlenmesine bir son verme ortak hedefine de birleşmiş sayılmaktadırlar. Moskova Antlaşması, bir çok devlet tarafından olumlu bir şekilde karşılanmış ve devletler antlaşma ile bağlı olmayı kabul etmişlerdir. Antlaşmanın 3. maddesine göre antlaşma tüm ülkelere açık tutmuştur. Ayrıca Antlaşmanın 4. maddesine göre ise her devlet, ülkelerinin çıkarlarının zedelenmesi halinde antlaşmadan çekilme hakkına sahip olmuştur. Antlaşmayı bugüne kadar ise 108 ülke imzalamıştır.²⁰⁴

Belli bölgelerde nükleer silah denemesine sınırlama getiren bu antlaşma tam bir başarı sağlayamamıştır. Fakat SSCB ve ABD arasındaki ilişkilerin "yumuşamasına" neden olmuştur. Bu antlaşmayla yer altı denemeleri devam etmekle beraber bu antlaşmaya üye olmayan devletlerin denizlerde, atmosferde ya da herhangi başka bir çevrede nükleer silah denemeleri devam etmiştir. Çevreye olumsuz etkisi olan bu durumun engellenememesi radyoaktif serpentinin yayılmasına neden olmuştur.²⁰⁵

D. Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (Strategic Arms Limitation Talks)

1.SALT -I

Gelişen teknoloji ile silahlanma yarışının ve füze sistemlerinin sürekli artması beraberinde yüksek maliyetler getirmekteydi. NPT ile ivme kazanan silahsızlanma

²⁰⁴ Reshetnikova, s. 64.

²⁰⁵ Evren Tanrıverdi, "**Silahlanma Ve Çevresel Güvenlik**", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2010, s.93-94.

yarışı sonunda SALT antlaşmalarının imzalanacağı uzun bir maratonun başlamasına vesile olmuştur.²⁰⁶

1970'li yılların en kapsamlı silahsızlanma antlaşması SALT-I ve yürürlüğe giremeyen SALT-II antlaşmalarıdır. SALT-I görüşmeleri 1969 Kasımında Helsinki'de başlamış, Helsinki ve Viyana'da gerçekleştirilen yüzlerce toplantıdan sonra iki süper devlet tarafından 26 Mayıs 1972'de Moskova'da imzalanmıştır. Bu antlaşmalar; "Anti Balistik Füze Antlaşması" ve "Stratejik Saldırı Silahlarının Sınırlandırılması Antlaşması"dır."²⁰⁷

SALT-I görüşmeleri ABD'nin Sovyetler Birliği'nin stratejik nükleer silahlar konusunda eşitliği sağlamaya yaklaştığını ve rekabeti tırmandırmanın iki tarafa da herhangi bir yarar sağlamayacağını kabul ettiğini ortaya koymuştur.²⁰⁸ İki ülke arasındaki antlaşma üçe ayrılarak şekillenmiştir. Bunlar; "Füzesavar Füze Sistemlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Anlaşma", "Stratejik Saldırı Silahlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Bazı Tedbirler Hakkında Geçici Anlaşma" ve son olarak "Geçici Anlaşmadır." Ayrıca geçici antlaşma, nükleer denizaltılardaki füzelerin sayılarını belirlemiştir. SALT I içerisinde bir de "Kaza Tedbirleri Anlaşması", bir de "Kırmızı Telefon Anlaşması" imzalanmıştır.

SALT-I görüşmesinde her iki tarafta Kıtalararası Balistik Füzelelerin miktarında indirim yapmak şartıyla Denizaltılardan Atılan Balistik Füzele ve Nükleer Denizaltı Miktarlarında artış yapılabileceğini belirtmiştir. "Ancak bunun ABD için 44 nükleer denizaltı ile 170 SLBM'yi, SSCB için ise 62 nükleer denizaltı ile 950 SLBM'yi geçmeyeceği kabul edilmiştir. İki tarafında yalnızca füzesavar tesisleri başkentler ve ICBM füze üsleri merkez olmak üzere 150 km. çapında bir bölge içinde olacak, en fazla 100 füze ile 100 füze rampası bulunacaktır." İki ülkede Kıtalararası Balistik Füzelelerinin var olanlarının dışında kurulmayacaktır.²⁰⁹

SALT-I görüşmeleri ile eş zamanlı olarak ABM görüşmeleri yürütülmüştür. 1972 ABM sözleşmesinin diğerlerinden daha farklı bir özelliği bulunmaktadır. Hem savunma sistemlerine yönelik silahlanma yarışından kaçınmak hem de caydırıcılığı

²⁰⁶ Kılıçkaya, s.10.

²⁰⁷ Arı, Uluslararası, s.600.

²⁰⁸ Oğuz, s.142.

²⁰⁹ Özgür, s.201-202.

muhafaza etmek amacı taşıyan ABM Sözleşmesi büyük devletler kadar diğer devletler için de büyük bir önem arz etmektedir.²¹⁰

Nükleer silahsızlanma adına başka antlaşmaların imzalanmasında büyük etken olan ve gerçekleşebilecek nükleer bir çatışmada tehdit olarak algılanan yeni nesil stratejik silah yarışına bir son vermek amacıyla oluşturulmuş SALT antlaşmasının içerisinde yer alan Anti Balistik Füze antlaşması imzalanmıştır. Anti Balistik Füze Antlaşması ile taraflar, nükleer silahları birbirlerine yönelik olarak kullanması durumunda silahların daha hedefine ulaşmadan havada patlatılması sistemidir. Antlaşma, devletleri nükleer silahları kullanmadan önce iyi bir şekilde düşünmeye sevk ederken aynı zamanda da bu durum antlaşmaya taraf olan ülkelerin nükleer silahlarını kullanabilme ihtimalini azaltmaktadır.

Anti Balistik Füze Antlaşması ile iki tarafta "karşılıklı olarak biri başkentlerin savunmasında, diğeri de bir taarruz stratejik silah kompleksinin savunmasında olmak üzere ikişer anti-balistik füze savunma sistemi kurabilecekleri, bundan fazlasını yapmayacakları, her kompleksin 100 füze ve 100 atma aracından fazla olmayacağı, fazla olanların mümkün olan en kısa sürede imha edileceği veya sökülecekleri belirtilmiştir."

Kurulması planlanan ABM sisteminin karada, havada ve denizde denemesinin yapılmaması ve geliştirilmemesi gerekliliği antlaşmada yer almıştır. Ayrıca bu füzelerin ülke dışına çıkarılmaması ve başka ülkelere de verilmemesi konusunda anlaşma sağlanmıştır. Antlaşmaya taraf olan ülkeler antlaşmayı süresiz olarak imzalamıştır. Antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren beş yılda bir gözden geçirilmesi ve olağanüstü bir durumda da taraflar antlaşmadan çekilebilme hakkına sahip olmuştur.²¹¹

Stratejik Silahların Görüşülmesi Antlaşmasının, nükleer silah yarışını belirli bir ölçüde durdurabildiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede ise nükleer bir savaş çıkma olasılığını da azaltması bakımından bu antlaşmanın ,yararlı olduğunu varsayabiliriz. SSCB ve ABD gibi güçlü devletlerin bu antlaşmayı imzalamasının

²¹⁰ Oğuz, s.142.

²¹¹ Sibel Kavuncu, "Nükleer Silahsızlanma Yolunda Start Süreci" , **Bilge Strateji** , Cilt 5, Sayı 8, Bahar 2013, s.121-122.

nedeni ise bu antlaşmanın iki ülkenin de güvenliklerini arttıracığına dair olan inançlarıydı.²¹²

2. SALT-II Anlaşması

Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri Antlaşması, nükleer silahların üretimini azaltmaya yönelik olarak yapılan ikinci antlaşmadır. SALT - I 'in devamı niteliğinde olan antlaşma, SSCB ve ABD temsilcileri tarafından yürütülmüştür. Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmelerinin ikincisine göre tarafların kıtalararası nükleer füze sayısı 2250'ye indiren ilk nükleer silah antlaşmasıdır.²¹³

SALT-I'de ABD ve SSCB'nin ellerindeki kıtalara arası nükleer füzelerin sayısı 2.400 olarak belirlenmiştir. Fakat SALT-II de, iki ülkenin sahip olduğu kıtalararası nükleer füzelerin sayısı 2250'ye indirilirmiş ayrıca Balistik Füze Sayısının sınırı ise 1200 olmuştur. Antlaşmaya sonradan eklenen metinde ise "Hareketli Füzeler ve Cruise Füzelerinin" üretimleri de yasaklanmıştır. Antlaşmada havadan yere balistik füzelere izin verilmemekle beraber, antlaşmanın yürürlükte kalacağı tarihe kadar yalnızca bir tane yeni ICBM geliştirebileceklerdir.

SALT-II'ye göre SSCB'nin sahip olduğu "Tu-22M(Backfire)" olarak adlandırılan uzun menzili konvansiyonel uçağı, antlaşma maddelerinin kapsamına girmemiştir. Ayrıca ABD ve SSCB arasındaki nükleer silah yarışını sınırlayacak tek yol SALT-II olarak görülmüş ve "stratejik nükleer fırlatma sistemlerinin sayısı azami 2.250 adet, tüm MIRV türlerinin azami sayısı 1.320, MIRV'lı SLBM ve ICBM'lerin azami sayısı 1.200, MIRV'lı ICBM'lerin azami sayısı 820 olarak belirlenmiştir."²¹⁴

²¹² Ismakhanbetova, S.40.

²¹³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Stratejik_Silahlar (14.05.2015)

²¹⁴ Kavuncu, s.125.

Antlaşmaya taraf olan her iki ülkenin de 1978 yılından itibaren ellerinde bulundurdıkları "stratejik füzeler ile uzun menzili bombardıman uçaklarının" sayısal oranları açıklanmış ve antlaşmada yer alan füzelerin tanımları yapılmış ve nitelikleri ile ilgili gerekli bilgiler verilmiştir.²¹⁵

Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması, SSCB ve ABD'nin nükleer teknolojisini denetleyerek iki tarafında birbirlerine yönelik verebilecekleri zararları en az seviyeye indirebilmeyi amaçlamıştır. İki ülkenin de nükleer silah teknolojisi sınırlandırılmış ve ilk kez yaşlı olan bazı silahlar imha edilmiştir. Aynı zamanda nükleer başlık sayısını tespit etmenin güç olması, iki ülkenin de nükleer bombalarını hedeflerine ulaştırabilmek için elde etikleri "gönderme araçlarına" da sınırlama getirilmesine neden olmuştur.²¹⁶

Kapsamlı bir antlaşma olarak nitelenebilecek olan SALT-II, taraflara özellikle denizlerdeki caydırıcı kuvvetlerini sınırlamalar çerçevesinde hareket ettirebilme fırsatı tanıdı ve denizaltılardan atılan gönderme araçlarında (balistik füze sayılarında) bir sınırlamaya gitmedi. İmzalandıktan hemen sonra senatonun onayına sunuldu ve bununla beraber kamuoyunda Antlaşmanın Amerikan aleyhine olduğu tartışılmaya başlamıştı.²¹⁷

Antlaşmanın en önemli özelliği, ilk kez stratejik nükleer silahlara sınırlama getirilmiştir. Fakat antlaşma Amerika'nın çıkarlarına aykırı olması ve SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi üzerine Amerikan kongresi, antlaşmayı onaylamamıştır.²¹⁸

²¹⁵ Salt I-Salt II Antlaşmaları, <http://tarihdersnotlari.blogcu.com/salt-1-ve-salt-2-antlasmalari/7583993>
Erişim tarihi,(13.05.2015)

²¹⁶ Kavuncu, s.126.

²¹⁷ Arı, Uluslararası, s.602.

²¹⁸ <http://arsiv.ntv.com.tr/news/1562.asp>, 2 ,06,2000 , (13.05.2015)

E. Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Görüşmeleri (Strategic Arms Reduction -START I, START II ve Yeni START Süreci).

1.START I

Kısa ve orta menzilli silahların imha edilmesinden sonra 1991 ve 1993 arasında ABD ve SSCB arasında START I ve START II imzalanmış ve antlaşmaya göre iki devlet silah sayılarını azaltmıştır.²¹⁹ SSCB'nin Afganistan'ı işgali üzerine ABD kongresinden geçmeyen SALT II'nin yerini Stratejik Silahların Azaltılması görüşmeleri almıştır. START görüşmelerinde ABD başkanı, iki ülkenin de "uzun menzilli nükleer füzelerini üçte bir oranında azaltmasını önermiş, Sovyet başkanı ise nükleer silahların tamamının üretimini ve kullanımını dondurmak amacıyla bir öneride bulunmuştur."²²⁰

START görüşmeleri devam ederken "NATO'nun Avrupa'ya orta menzilli Cruise ve Pershing II gibi füzeleri yerleştirmesi üzerine ve ABD'nin uzayda füze savunması temeline dayanan Stratejik Savunma Girişimi çalışmalarını başlatması üzerine Sovyet tarafı görüşmelerden çekildi."²²¹ START görüşmeleri 1985 yılında yeniden başladı. Nükleer silahlar, orta menzilli füzeler ve uzay silahları olmak üzere görüşmeler üç bölüm halinde oluşturuldu.²²²

1985 yılında yeniden başlayan görüşmelerden bir sonuç alınamadı. Nitekim 31 Temmuz 1991'de START-I isimli antlaşma imzalandı. START-I dakikada 8,000-9,000 mil gibi korkunç bir hıza sahip olan ICBM'ler konusunda tarafların en ciddi indirimlerde bulunduğu ilk antlaşma olmuştur.

1992 yılında ABD ve SSCB ülkelerinin her biri 10,000 savaş başlığına sahip bulunuyordu. Antlaşmaya göre 1999'a kadar ABD bu sayıyı 8,500'e SSCB ise

²¹⁹ Start Öncesi ve Sonrası Nükleer Durum, tuicakademi.org/index.../150-start-oncesi-ve-sonrasi-nukleer-durum-1,(15.05.2015)

²²⁰ Kavuncu, s.128.

²²¹ Stratejik Silahların İndirimi

Antlaşması,bilgiyelpazesi.com/.../stratejik_silahlarin_indirimi_antlasmasi_start.asp ,(14.05.2015)

²²²Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması,

www.turkcebilgi.com/stratejik_silahlarin_indirimi_antlasmasi,(15.05.2015)

6,500'e indirecekti. Bunun dışında taraflar en fazla 6,000 savaş başlığı bulunduran 1,600 adet ICBM'ye sahip olabileceklerdi. Taraflar geri kalan savaş başlıklarını uçaklara yerleştirilen Cruise'lerde kullanılabileceklerdir. Denizaltılardan atılan balistik füzelerin (SLBM) sayısı 880'i geçmeyecekti. Bunların dışında Sovyetler, MIRV'li olan SS-18 stokunun yarısını imha edecekti.

Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Görüşmesi'nde kontrol sitemi getirilmiş ve devletler karşılıklı olarak birbirlerini denetleme hakkına sahip olmuşlardır. Fakat bunu gerçekleştirebilmek için denetlenecek ülkeye daha önceden bunu bildirme şartı getirilmiştir. Antlaşma SSCB'ye göre Amerika'nın çıkarlarına daha uygun bir antlaşma olmuştur. Bunun sebebi olarak Amerikan nükleer silah başlığının nicelik olarak fazla olması ve bombardıman uçaklarının ve denizaltıların teknolojisinin daha gelişmiş olmasından kaynaklanmıştır.²²³

START-I Antlaşması'ndan sonra iki süper güçte nükleer silahlarda köklü bir indirim gerçekleştirebilmek adına çalışmalar yürütmüştür. ABD Başkanın 28 Eylül 1991 tarihinde bir öneri sunmuş ve bu önerinin maddelerinde ise ülke dışında olan ve "karadan fırlatılan kısa menzili füzelerin" başlıklarının yok edilmesini kararlaştırmıştır. Antlaşma, "savaş gemileri ve denizaltıların içerisinde yer alan kısa menzili nükleer silahların tümünün yok edilmesini düzenlemiştir. Stratejik bombardıman uçaklarının günlük alarm durumundan çıkartılmasını, on adet savaş başlığı taşıyan MX füzesinin raylı arabalara yerleştirilmesi planından vazgeçilmesi, kısa menzilli nükleer saldırı füzelerinin yok edilmesi" yer almaktadır.

Antlaşmada her iki ülkenin de sahip oldukları, ICBM için ortak bir noktada buluşmaları gerektiği de maddeler arasında yer alırken Amerika'nın sahip olduğu tüm nükleer silahların denetimini gerçekleştirebilmek için yeni bir kumanda sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır. Yalnızca bir tane savaş başlığı taşıyabilen "Midgetman" füzesi için gezici bir fırlatıcı geliştirilmesine yönelik önerilen düşünceden de vazgeçilmiştir.

SSCB lideri Gorbaçov ise ABD planının açıklanmasında sonra 5 Ekim 1991 tarihinde kendi planını açıklamıştır. "Plana göre; tüm kısa menzilli nükleer füzeler ve nükleer top mermilerinin yok edilmesi, nükleer bombardıman uçakları ile beş yüz

²²³ Arı, Uluslararası, 606.

kadar uzun menzilli füzenin alarm durumundan çıkarılması yer almaktadır." SSCB'ye göre Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Görüşmelerinde istenilenden daha fazla nükleer silah indirimi yapılması gerektiği vurgulanmış ve SSCB'ye ait füzelerde ve ordudaki sayıda azalmaya gidilebileceği vurgulanmıştır.²²⁴

SSCB'nin Stratejik Savunma Girişimli, Amerika tarafından tasarlanan bir projeye dahil olma isteği de maddeler arasında yer almaktadır. Stratejik Savunma Girişimi, diğer adıyla "Yıldız Savaşları" balistik füzelerin atılması üzerine daha ABD'ye ulaşmadan uzaydan kontrol edilerek lazer sistemi yardımıyla yok edilmesi sistemine dayanmaktadır.

SSCB ve ABD'nin yaptığı bu açıklamalar uluslararası arenada olumlu bir şekilde karşılanmış ve Stratejik Savunma Girişimi projesinin de önem kazanmasına neden olmuştur. Bu görüşmeler, SSCB'nin dağılmasından sonra ABD ve Rusya arasında gerçekleşmeye başlamıştır.²²⁵

2.START II

Stratejik Silahların İndirimi Antlaşmasının birincisinin yerini alacak olan START II, ABD ve Rusya arasında 1991 yılında imzalanmıştır. Antlaşmaya göre iki süper güç sahip oldukları nükleer silah başlıklarını ve nükleer bomba sayılarını 7 yıl içerisinde 1550'ye kadar indireceklerdir. İki ülkede "kıtalararası balistik füze, denizaltı ve ağır bombardıman uçaklarının sayılarını" yedi yüze kadar düşürecekler ve verilen bu süre içerisinde mevcut silahlardan %30 oranında indirim gerçekleşmiş olacaktır.

START II, ABD'nin gerçekleştirmek istediği silahsızlanma çalışmaları için önemli adımlardan biri olarak görülmektedir. Antlaşma, İki ülke arasındaki "güven bağı" da kuvvetlendirmeyi amaçlamıştır. Fakat Rusya'nın antlaşmaya taraf olmasının en büyük nedeni olarak Amerika'nın "Füze Kalkanı Projesi" görülmektedir. ABD'nin balistik füze saldırılarına karşı korunma projesi, Rusya için

²²⁴ Özgür,s.205-206.

²²⁵ Özgür,s.206.

bir tehdittir. Rusya, "ABD'nin sahip olduğu füze savunma sistemlerinin artması halinde START II anlaşmasından çekileceğini belirtmektedir." Rusya antlaşmayı şartlı olarak kabul etmiş ve antlaşmadan çekilebilme hakkına da sahip olmuştur.

ABD, öncekilerden farklı olarak oluşturmak istediği güvenli bir yapı için nükleer silah sayısını azaltmayı hedeflemiş ve aynı zamanda konvansiyonel silahların üretim miktarını da artırmayı amaçlamıştır. "Anında Küresel Vuruş" isimli bir proje ile bunu gerçekleştirmeyi hedeflemiş ve nükleer silahsız bir alan yaratma fikrini ortaya çıkarmıştır.²²⁶

Rusya 2002 yılında STRAT II' den çekilmiş ve bu nedenle antlaşma yürürlüğe girememiştir. Ayrıca aynı yıl Rusya ve ABD, 2002 Stratejik Silahların İndirimi Antlaşmasının ikincisini "bypass" etmişlerdir.²²⁷

3. Yeni START (Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması)

Rusya ve Amerika arasında stratejik silahlarda indirimi öngören (START) antlaşması 2010'da imzalanmış ve aynı yıl iki ülkenin de kongrelerinde onaylanmıştır. Böylece önemli bir antlaşma olan START ,2010 yılında yürürlüğe girmiştir. 2009 yılında süresi dolan START I'in yerine yeni bir antlaşma imzalanmıştır. Şöyle ki START I'in yerine START-II'nin geçmesi planlanırken SSCB'nin Afganistan'ı işgali ve ABD'nin ABM'den çekilmesi üzerine START-II, yürürlüğe girememiştir.

Yeni anlaşmaya göre "Soğuk Savaş yıllarında 40 bini bulan nükleer başlık sayısı 1550'nin altına düşürülecek ve fırlatma sistemleri de 800'e indirilecek."

²²⁶ Nükleer Silahlar İçin Yeni Dönem Ve Türkiye, stratejik araştırmalar enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 4.
www.turksae.com/sql_file/378.pdf (19.06.2015)

²²⁷ <http://www.tarihsinifi.com/4612/k%C3%BCresel-sorunlar-g%C3%BCvenlik-silahlanma-silahlar%C4%B1n-denetimi-ve-silahs%C4%B1zlanma.html>, (6.6.2015)

Ayrıca Bu antlaşmaya taraf olan iki ülkede sahip oldukları silah stoklarını karşılıklı denetleme yetkisine sahip olmuştur.²²⁸

Yeni antlaşma da Rusya ve ABD ülkelerinde bulunan stratejik saldırı silahlarının sınırlandırılmasıyla ilgili karar alınmış ve gelecek yıllarda yeni hukuki antlaşma imzalamayı kabul etmişlerdir. İki ülke de stratejik saldırı silahlarına sınırlama getirirken, bu antlaşmanın imzalanmasından sonraki yedi yılda "taşıyıcı füzelerin sayısını 500-1000 arası, nükleer başlıkların da 1500-1675 arasında olmasını sağlayacak."²²⁹ Yeni antlaşmanın 2021 yılına kadar yürürlükte kalması öngörülmüştür.²³⁰

F. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA) ve Uluslararası Atom Enerji Kurumu Denetlemelerinde Yaşanan Sorunlar

Günümüz dünyasında uluslararası sistemde karşılaşılan en önemli problemlerden biri nükleer silahların yayılmasının önüne geçilememesidir. Bu sorunu çözenin en etkili yollarından bir tanesi de silahsızlanmaya yönelik gerçekleştirilen çalışmalardır. Bu çalışmalardan biri BM nezdinde oluşturulan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansıdır. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, nükleer silahların yayılmasını önlemede sorumlu evrensel bir örgüttür.²³¹

1953 yılında, ABD başkanı Eisenhower Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada atomun barışçıl amaçlarla kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca Eisenhower, nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılmasına değinirken bu enerjinin "askeri amaçlarla" kullanılmasını engellemek amacıyla bir sistemin

²²⁸ <http://haberrus.com/politics/2011/02/05/tarihi-nukleer-silahsizlanma-anlasmasi-start-yururluge-girdi.html#sthash.T7XSJyaM.dpuf>

²²⁹ www.cumhuriyet.com.tr/.../Nukleer_silahlarin_azaltilmasi_konusunda_a... erişim tarihi (14.05.2015)

²³⁰ <http://www.tarihsinifi.com/4612/k%C3%BCresel-sorunlar-g%C3%BCvenlik-silahlanma-silahlar%C4%B1n-denetimi-ve-silahs%C4%B1zlanma.html>, (14.05.2015)

²³¹ Ismakhanbetova, s.18-19.

kurulmasını önermiştir.²³² Nükleer teknolojinin barışçıl amaçlarla kullanılmasının yanı sıra aynı zamanda üye devletlerin nükleer güvenlik standartlarına da yardımcı olmaktadır.²³³

Uluslararası Atom Enerji Ajansının kuruluşu 1957 yılına dayanmaktadır.²³⁴ Bu kurumda İki yüz elliye yakın denetçi çalışmaktadır ve dünyada bir çok yerde tesisi bulunmaktadır. Ayrıca ülkelerin bu teknolojiyi askeri amaçlarla kullanmaması için yaptıkları anlaşmalar doğrultusunda silahsızlanma çalışmalarına uyulup uyulmadığını izler ve kontrol eder.²³⁵

Uluslararası Atom Enerji Ajansının görevleri arasında bu alanda çalışmak üzere eleman yetiştirilmesi ve bu kuruma taraf devletlerin nükleer enerji merkezlerinin kontrol edilmesine yardımcı olmak yer almaktadır. Üye devletler, bu alanda meydana gelen kaza ve acil durumlarda işbirliğini sağlamak, yapılan denemeleri iletmek ve nükleer terörizmi önlemek gibi faaliyetler yürütürler. Ayrıca "Nükleer Kazaların Erken Haber Verilmesi Sözleşmesi" ile "Nükleer Kaza veya Radyoaktif Tehlikeli Durumlarda Yardımlaşma Sözleşmesinin" düzenlenmesinde de önemli roller üstlenmiştir. Aynı zamanda "Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşmasının" uygulanıp uygulanmadığını takip ederler. Ajansın nükleer çalışmalarla ilgili her konuyu kontrol etme hakkına sahip olması pozitif olarak karşılanırken, direkt olarak bir yaptırımın olmayışı eleştirilmektedir. Denetim yaparken üye devletlerden izin alınması zorunluluğu büyük bir eksiklik meydana getirmektedir ve bu eksikliği ve sorunu yok etmek için Uluslararası Atom Enerji Ajansının bu yönde adım atması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.²³⁶

Çernobil kazasından sonra Uluslararası Atom Enerji Ajansının getirmiş olduğu maddeler daha da önemli hale gelmiştir. Çernobil, Uluslararası Atom Enerji Ajansına üye ülkeleri nükleer güvenliğe karşı daha çok tedbir almaya

²³² Necmi Dayday, "Stratejik Öngörü", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 10, 2007, s.33.

²³³ http://bilgi-bilgi.com/uluslararasi_atom_enerjisi_kurumu_bm, (15.05.2015)

²³⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararası_C4%B1_Atom_Enerjisi_Kurumu,(05.18.2015)

²³⁵ <http://www.unicankara.org.tr/today/1.html> ,(15.05.2015)

²³⁶ Özgür, s.172-173.

yönlendirmiştir. ²³⁷ Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın "II.Maddesi'ne göre;Atom enerjisinin dünya barışına, sağlığa ve refaha katkısını arttırmak ve hızlandırmaktadır. Bu görevi yerine getirirken, mümkün olduğu kadar, Ajans tarafından veya isteği üzerine veya kendi idaresi veya denetimi altında yapılan yardımların askeri amaçlara dönük olarak kullanılmamasını sağlayacaktır."

Uluslararası Atom Enerji Ajansı'na tanınan haklar çok geniştir. Özetle, nükleer enerjinin barışçıl kullanımına yönelik yapılan çalışmaları artırmak için her türlü eylemde bulunmak "(Madde III.A.1), Dünyanın az gelişmiş ülkelerinin ihtiyaçlarını göz önünde tutarak, bu gibi araştırma ve geliştirme çalışmaları ile atom enerjisinin günlük uygulamaları için gereken her türlü maddeyi, teçhizatı, hizmeti ve tesisi sağlamak (Madde III.A.2), değişebilecek teknik bilgiyi geliştirmek (Madde III.A.3) Uluslararası Atom Enerji Ajansı'na gerçekleştirilecek nükleer yardımın askeri amaç için kullanılmasını önlemeye yönelik "Nükleer Güvenlik Denetleme Sistemi" oluşturmak ve bunu gerçekleştirirken de herhangi bir ikili veya çok taraflı antlaşma durumunda, taraflarca istendiği takdirde bunu uygulamak (Madde III.A.5), Ayrıca nükleer güvenlik uygulamalarını belirli ölçülere uygun olarak gerçekleştirmek (Madde III.A.6). " ²³⁸

Teknik bir konuda ayrıntılı bir madde olmamasına rağmen az gelişmiş ülkelerin de nükleer enerjiyi kullanabilmeleri için yardım edilebileceğini vurgulamıştır. ²³⁹ Nükleer enerjinin askeri olarak yayılmasını önlemek istese de ,doğrudan yaptırım gücü olmadığından tam bir başarıya ulaşamamıştır. ²⁴⁰

²³⁷ [https://medium.com/@furkanozkan/uluslararası-atom-enerjisi-kurumunun-kuruluşu-ve-i-ki-buyuk-kaza-three-mill-island-ve-ernobil-ff280b46fe30,\(20.05.2015\)](https://medium.com/@furkanozkan/uluslararası-atom-enerjisi-kurumunun-kuruluşu-ve-i-ki-buyuk-kaza-three-mill-island-ve-ernobil-ff280b46fe30,(20.05.2015))

²³⁸ Dayday, s.34.

²³⁹ Dayday, s.35.

²⁴⁰ Rüştü Eryılmaz, "ABD-İran Nükleer Gerilimi ve Türkiye'nin Güvenliğe Etkileri",yüksek lisans tezi, Ankara, 2010 , s.39.

G. Uluslararası Hukuk Açısından Nükleer Silahların Kullanımı

Uluslararası hukuka göre nükleer silahların kullanımını herhangi bir kısıtlayıcı veya tam olarak yok edici bir kural bulunmamaktadır. Birleşmiş Milletlerin tavsiye niteliğindeki kararına göre; bu durum silahsızlanmanın gerçekleşmemesinin temel sebebi olarak görülmektedir. 1996 yılındaki divan görüşünde ise devletlerin etkili bir nükleer silahsızlanmayı gerçekleştirebilmeleri, "müzakereleri iyi niyetle yürütmelerine" ve uluslararası hukuki sorumluluklarını da yerine getirmelerine bağlanmıştır.²⁴¹

Nükleer silahların kullanılma tehdidine karşı uluslararası hukukta bir boşluk olduğu yönündeki düşüncelerin ortadan kalması için, uluslararası antlaşmalarla silahsızlanmanın tam olarak gerçekleştirebilmesi gerekmektedir. "Böyle bir antlaşma var olmadığı sürece, nükleer silâh sahibi olmanın, kullanıma dair açık ve tam bir yasaklama bulunmadığının delili sayıldığı düşünülebilir. Çoğunluğun görüşüne göre, nükleer silâh tehdidi veya kullanımına uygulanan ve teamül olduğu kabul edilen milletlerarası insancıl hukuk genel ilkeleri bile, bu boşluğu ortadan kaldırmamaktadır."²⁴²

Uluslararası Adalet Divanı, nükleer silahlara dayanarak 1996 yılında gerçekleştirdiği danışma görüşüne göre nükleer silah tehdidine ya da kullanımına ilişkin aşağıdaki soruya yanıt vermiştir.

"Uluslararası hukuk nükleer silah tehdidine ya da nükleer silah kullanımına her koşulda izin vermekte midir?"

"A. Ne yapıla geliş, ne de sözleşme kökenli uluslararası hukukta nükleer silah tehdidine ya da kullanımına ilişkin herhangi bir özgül yetkilendirme vardır (oybirliği);

B. Uluslararası hukukta nükleer silah tehdidine ya da kullanımına ilişkin kapsamlı ve evrensel yasak bulunmamaktadır.

²⁴¹ Tütüncü, s.14.

²⁴² Tütüncü, s.14.

C. Nükleer silahlar aracılığıyla, BM Antlaşması'nın 2. madde 4. paragrafına aykırı olan ve 51. maddenin bütün gereklerini yerine getiremeyen bir kuvvet kullanma tehdidi ya da kuvvet kullanımı hukuka aykırıdır (oybirliği);

D. Nükleer silah tehdidi ya da kullanımının, silahlı çatışmalarda uygulanabilir uluslararası hukukun, özellikle uluslararası insani hukukun ilke ve kurallarının gerekleriyle, bunun gibi açıkça nükleer silahlarla ilgili olan antlaşma ve diğer üstlenimlerden kaynaklanan özgül yükümlülüklerle bağdaşır olması gerekir (oybirliği);

E. Yukarıda değinilen gereklerden, nükleer silah tehdidi ya da kullanımının silahlı çatışmalara uygulanabilir uluslararası hukuk kurallarına ve özellikle insani hukukun ilke ve kurallarına genel olarak aykırı olduğu sonucu çıkmaktadır.

Divan, uluslararası hukukun bugünkü durumunu ve elindeki olgusal verileri göz önüne aldığında, doğrudan doğruya bir devletin varlığını sürdürmesinin tehlikede olduğu meşru savunmanın olağanüstü koşullarında, nükleer silah tehdidi ya da kullanımının hukuka uygun ya da hukuka aykırı olup olmadığı konusunda keskin bir sonuca varamamaktadır(yedi karşı yedi ve Başkan'ın ağırlıklı oyuyla);

F. Nükleer silahsızlanmayı bütün boyutlarıyla sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altına almaya yönelik görüşmeleri iyi niyetle sürdürme ve bir sonuca ulaştırma yükümlülüğü vardır (oybirliği)" ²⁴³

Uluslararası silahlı çatışmalar hukukuna göre; nükleer silahların sivil ve asker ayrımı yapılmaksızın kullanılması ve çevreye zarar verilmesi yasaktır. Bu duruma göre "bu silahların kullanımının halka ve çevreye zarar vermeyecek şekilde olması durumunda kullanılabileceği ortaya çıkmaktadır." Fakat nükleer silahların kullanımının sivillerin ölümüne yol açmaması ya da çevreye zarar vermemesi durumu imkansız olarak görülmektedir. ²⁴⁴

Nükleer silahların biyolojik ve kimyasal silahlara göre genel bir yasak getiren antlaşma henüz yapılmamıştır. Ancak silahsızlanma adına yapılan bir çok antlaşmanın nükleer silahları da içerdiği gerçeği yadsınamaz bir hal almıştır.Bu

²⁴³ Gökçen Alpaya "Nükleer Silahlar ve Uluslararası Adalet Divanı ", Ankara Üniversitesi **Siyasal Bilgiler Dergisi**, cilt 52, sayı 1, 1997,s. 105-106.

²⁴⁴ Doğan ,s.71.

antlaşmalar genellikle belli bölgelerde deneme yasağı getiren antlaşmalar olmuştur. Coğunlukla nükleer silahsızlanma ile ilgili yapılan çalışmalarda nükleer silahı bulunmayan bir ülkenin, bu silahlara sahip olmasını önlemeye yönelik antlaşmalar yapılmıştır. Fakat " bu antlaşmaların hiçbirisi, nükleer silahlara sahip olan devletlerin onları bir silahlı çatışmada kullanmasını yasaklayacak hükümler içermemektedir."²⁴⁵

Günümüze gelindiğinde nükleer silahların kullanımını yasaklayıcı bir uluslararası antlaşma,mevcut değildir.Nükleer silahların kullanımından ziyade bu tür silahların sayısının azaltılmasına ,sınırlandırılmasına veya nükleer silahların yayılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır.²⁴⁶

H. Nükleer Silahsızlanma ve Birleşmiş Milletler

Nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasının uluslararası barış ve güvenlik için tehdit oluşturduğu açıktır. Ancak bu tehditle nasıl mücadele edileceği konusunda evrensel bir görüş birliği yoktur. İşin içine söz konusu silahların devlet dışı aktörler tarafından kullanılması girdiğinde durum daha da karmaşık hâle gelmektedir. BM Güvenlik Konseyi ilk defa 7’nci bölüm kapsamında kitle imha silahlarının, bunları atma vasıtalarının ve ilgili her türlü materyalin yayılmasının önlenmesi için zorlayıcı tedbirler içeren bir karar kabul etmiştir. Bu önemli bir gelişmedir. Karar, ulusal, bölgesel ve uluslararası işbirliğinin ve koordinasyonun arttırılmasının önemine vurgu yapmaktadır. 1540 sayılı karar tam olarak uygulanırsa hiçbir devlet veya devlet dışı aktör kitle imha silahlarının yayılmasına katkı sağlayan bir kaynak olamaz, hiçbir devlet ya da devlet dışı aktör KİS elde edemez.²⁴⁷

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından 2004 yılında 1540 sayılı karar kabul edilmiştir. 1540 sayılı karara göre devletler, “nükleer silahların yayılmasını suç olarak addetmelerini, ihraç edilen maddeler üzerinde sıkı kontroller uygulamalarını ve sınırları içindeki tüm hassas maddeleri güvenlik altına almalarını”

²⁴⁵ Keskin Funda, "Silahlı Çatışmalar Hukukunun BM Kuvvetlerine Uygulanması", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 52, No: 1-4, 1997, s. 461.

²⁴⁶ Doğan, s.70.

²⁴⁷ Denizler, s.137.

şart koşmaktadır. “Devlet dışı aktörlerin nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar ve bunları atma vasıtalarını üretme, sahip olma, satın alma, geliştirme, nakletme veya kullanımını yasaklayan etkili yasaların çıkartılması ve bunların uygulanması”; “etkili fiziki önlemler” geliştirilmesi ve uygulanmasından bahsetmiş.²⁴⁸ 1540 sayılı karar, kitle imha silahlarının terör örgütlerinin eline geçmesi halinde bu durumun yaratacağı tehlikeyi yok edebilmek için yapılabilecek önlemlere değinmiştir.²⁴⁹

²⁴⁸ Silahların Yayılması ve Kalkınma –Bağlantılar Açığa Çıkıyor,2007

<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/turkish/art3.html> (17.09.2015)

²⁴⁹ Nilgün Gerçek, " Küresel Felaket: Nükleer Terörizm, Uluslararası Hukuk Çerçevesine İlişkin Bir Değerlendirme", **Savunma Bilimleri Dergisi**, cilt 12, Sayı 1, 2013, s.107-108.

SONUÇ

Manhattan Projesi ile başlayan ve savaşın devam ettiği dönemde başarıyla sonuçlanan atomun parçalanması süreci, dünyayı olağanüstü bir güçle tanıştırmış ve insanlığı da önemli bir problemle karşı karşıya bırakmıştır. Nükleer enerjinin askeri amaçlarla üretilmesinin adeta yarış haline gelmesi, özellikle ABD'nin bu tür bir silahı Japonya'ya karşı kullanılmasından sonraki süreçte belirginleşmiştir. Her ne kadar ABD tarafından bu durum bir başarı olarak görülse de nükleer silahlanmanın bu kadar yayılması, ABD'yi de rahatsız etmeye başlamıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte dünyanın en tehlikeli silahları unvanını alan ve günümüzde de bunu devam ettiren nükleer silahlar, var olduğu günden itibaren dehşet verici yanıyla insanlığı olumsuz etkilemiştir. Ancak böylesine büyük bir güce erişmek için devletler adeta bende buradayım diyerek bu yarışta yerlerini almıştır. Bunun sebebi belki dış politikada düşman saydıkları ülkelerden duydukları rahatsızlığı engellemek, belki nükleer silahların varsayılan caydırıcı etkisi belki de güçlü olma isteği olabileceği aşikardır.

Son yıllarda nükleer silahlanma daha çok artmış ve süper güç sayılan devletlerin yanı sıra daha küçük diyebileceğimiz devletlerde nükleer silah elde etme çabasına içerisine girmişlerdir. Nükleer silah elde etmek isteyen bu devletler düşman saydıkları ülkeye karşı bu silahları kullanabilecek güce erişmişlerdir. Ve böyle bir durumun yaşanmaması için her devlet, elini taşın altına koymak zorundadır. Bu silahlar küçük çaplı veya büyük güçte terör örgütlerinin eline geçtiği takdirde veya terörist gruplar bu silahları kullandığı takdirde karşı misilleme kime karşı kullanılacaktır. Teröristlere karşı mı, yoksa teröristlerin içinde yaşadığı devlete karşı mı kullanılacak?

BM Güvenlik Konseyi'ni oluşturan beş daimi üye olan ABD, Çin Rusya, İngiltere, ve Fransa nükleer silaha sahip ülke olarak kabul edilmekte ve bu ülkelerin nükleer silahlara sahip olması meşru sayılmaktadır. Bu durum silahsızlanma adına atılan adımları yavaşlatmaktadır. Çünkü bu durumda diğer nükleer silaha sahip olan ülkelerin nükleer silahlarını azaltması tek başına yeterli olmamaktadır ve bu durumda bir tür çelişki oluşturmaktadır.

İran gibi bölgesel güç niteliğinde olan bir devletin uranyum zenginleştirilmesi yaparak nükleer silahları elde ettiği varsayılmaktadır ki NPT, uranyum zenginleştirmesini yasaklamamaktadır. İran'ın nükleer bir güç haline gelmesi dünyadaki gücünü artıracak bir durumdur. Ayrıca İran'ın nükleer enerji çalışmaları ABD desteğiyle yürütülürken bu durum, İslam Devriminden sonra tam tersi bir hale dönüşmüştür. ABD'nin nükleer silah ürettiğini varsayarak İran'a ambargo koymasına rağmen İran NPT'ye üye olmuş bir ülkedir. Üstelik Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşmasına göre üye olan her devlet bu antlaşmadan çekilme hakkına sahiptir. ABD'nin İran'a takındığı bu durumun aynısını İsrail'e göstermemesi ve ABD'nin dünyada var olan en fazla nükleer silaha sahip olması, bu yönde gerçek bir adım atılıp atılmadığı konusunda kuşkuları artırmıştır. Bu durumda ABD'nin nükleer silahsızlanmaya tam olarak katkı da bulduğuna dair inançları köreltmeye başlamıştır. Her ne kadar ABD, katıldığı toplantıların çoğunda nükleer başlıklarının sayısını azaldığına dair bir bilgi verse de bu durum hiç bir şekilde somut olarak ortaya çıkarılamamıştır.

Nükleer silahlanmanın artan bir şekilde devam etmesi ve silah sayılarında net bir verinin olmaması Nükleer Silahların Yayılmasını Önlenmesi Antlaşmasının tam olarak etkili olmadığını göstermektedir. NPT, doğrudan nükleer silahların kullanımını yasaklamamaktadır. Ayrıca bu silahların kullanılmasının yasal olması ile ilgili öneri niteliğinde bir karar veren Uluslararası Adalet Divanına göre; nükleer silahların kullanılmasının uluslararası hukuk açısından ihlal anlamına gelmeyebileceği yönünde karar vermiştir.

Nükleer silahların yasak olan tarafı ise bu silahların yayılmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü nükleer silahların kullanılmasını yasaklayan çok taraflı bir antlaşma henüz oluşturulamamıştır. Nükleer silahlar ile ilgili varılması gereken nokta ise bu tür silahların üretiminin, kullanılmasının yasaklanmasından ziyade, bu tür silahların sayılarının azaltılmasına ve nükleer silah yayılımına yönelik olmuştur. Ayrıca nükleer silahların kullanımının dışında bu silahları üretenlere yönelik, uluslararası hukuka aykırı olduğunu gösterir bir uluslararası hukuk belgesi oluşmamıştır.

Nükleer silahların sayılarının sınırlandırması amacıyla birçok antlaşma

imzalanmıştır. Özellikle nükleer silâhların üretimi, elde edilmesi, silahların ülkeye yerleştirilmesi ve denenmesine vurgu yapan bu antlaşmalar, uluslararası örgütlerin ,basının ve toplumun bu silahların yarattığı tehlikenin farkına varmasına neden olmuştur. Ayrıca bu durum toplumun giderek artan bir bilinçlenme süreci içerisine girdiğine de işaret etmektedir. Var olan silahların gelecekte tam olarak yasaklanması varsayımına karşı bir istek olarak görülen toplumdaki bu bilinçlenme, ne yazık ki henüz gerçekleşmemiştir. Bunu gerçekleştirebilmenin en iyi yolu, nükleer silâhların kullanılmasının kapsamlı olarak yasaklanması olacaktır. Ve evrensel olarak yapılması istenen antlaşmaların zemini ise ancak hukuki bir metinle mümkün olacaktır. Gerek silahsızlanma konferansları gerekse diplomatik konferanslar gerçekleştirilmeli ve nükleer silahların kullanımı, uluslararası hukukta suç olarak kabul edilmelidir. Uluslararası barış ve uluslararası güvenliğin sağlanması için silahsızlanmanın tam olarak gerçekleşmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Aczel Amir D,**Uranyum Savaşları**, Alfa yayıncılık, 2012.

Gökçen Alpkaya "Nükleer Silahlar ve Uluslararası Adalet Divanı ",Ankara Üniversitesi **Siyasal Bilgiler Dergisi**, cilt 52, sayı 1,1997.

Altın Vural, "Nükleer Silahlar Ve Etkileri", **Bilim Ve Teknik Dergisi** , 1-23,2004.

Altın, Sümeyra,**Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı** ,Yüksek Lisans Tezi ,Çankaya Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü,2009.

Arı Tayyar ,**Global Politika Ve Güney Asya ;Keşmir Sorunu**,İstanbul,Alfa Yayınları,2000.

Arı Tayyar, **Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2008.

Atasay Özdemir, "Uluslararası Sistemdeki Etkin Akktörlerin İran'ın Nükleer Programına Yaklaşımları", Doktora Tezi, İstanbul Harp Akademileri Strateji ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalı, 2013.

Ateşoğlu Nurşin, "Güney Nükleer Silahsızlanma : Engeller Ve Yeni Nükleer Pazarlık Üzerine Kısa Bir Analiz", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 39-68, 2010.

Atun Ziya Şefik, "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Nükleer Silâh Gücü Hâline Gelmesi Ve Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Karşısında İzlediği Politikalar", Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Bali Elif, "Hindistan Ve Pakistanın Dış Politika Tercihlerinin Soğuk Savaş Ve Soğuk Savaş Sonrasına Yansımaları", Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Bilg Suat , "Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme", Ankara Üniversitesi ,Siyasal Bilgiler Fakültesi , 20 (4), 45,1945.

Bıyıklı Mustafa, "Türkiye'nin İttifak Politikası Ve Katıldığı Uluslararası Güvenlik İttifakları(1928-1938)", **Yeni Fikir Dergisi** (9), 154,2012.

Hüseyinoğlu Pınar, "İran'ın Nükleer Programı ve Bölge Dengelerine Yansıması" Dağcı, Kenan ve Sandıklı Atilla, **Satranç Tahtasında İran Nükleer Programı**, İstanbul,Tasam Yayınları,2007.

Dayday Necmi, "Stratejik Öngörü",**Stratejik Araştırmalar Dergisi**, (10), 33,2007.

Denizer Olcay, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Devlet Dışı Aktörlerin Kitle İmha Silahları İle Terör Eylemleri Yapma Eğilim Ve Yeteneklerinin Değerlendirilmesi ", Doktora Tezi , Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2014.

Denk Erdem, "Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar", Ankara Üniversitesi, **SBF Dergisi** , 66 (3), 93-136,2011.

Doğan Naci, "Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Uluslararası Sistem NATO'nun Rolü Ve Türkiye'nin Stratejik Konumu" **Sosyal Bilimler Dergisi**, 30-40,2010.

Elik Süleyman, "Nükleer Teknoloji Ve Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu Ekseninde Türkiye-İran İlişkilerine Sistematik Bir Yaklaşım 1945-2013", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, 1-24, 2013.

Erdoğan İbrahim, "Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı", **Akademik Bakış Dergisi**, 6 (12), 265-292, 2003.

Eryılmaz Rüştü, ABD-İran Nükleer Gerilimi ve Türkiye'nin Güvenliğe Etkileri", Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, 2010.

Fındık İdris, "Kitle İmha Silahları Terörizmi ve Caydırıcılık Stratejisinin Kitle İmha Silahları Terörizmine Uygulanabilirliği", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2012.

Gerçeker Nilgün, "Küresel Felaket: Nükleer Terörizm, Uluslararası Hukuk Çerçevesine İlişkin Bir Değerlendirme", **Savunma Bilimleri Dergisi**, 12 (1), 91-121, 2013.

Hakkı Mesut, "Çağdaş Dünya Uluslararası Güvenlik Stratejileri ve Silahsızlanma", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.

İpek, Enes , "Nükleer Gücün Tarihsel Süreçteki Gelişimi", **Deniz Harp Okulu Pusula Dergisi** (74), 2, 2013.

Ismakhanbetova Assel , "Orta Asya Bölgesinde Nükleer Silahsızlanma: Kazakistan Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

İşbilen Evren (2009), **Nükleer Satranç**, İstanbul ,Ozan Yayıncılık.

Karaaltı Bülent, "Globalleşme Sürecinde Uluslararası Güvenlik Antlaşmalarının Yönü Ve Türkiye'nin Geleceği", Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

Karabulut Nilüfer, "İki Genel Savaş Arası Dönemde Silahsızlanma Konferansları Ve Türkiye (1923-1939) ", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2007.

Karaosmanoğlu Ali , "Nükleer Stratejinin İlk On Yıllı", Ankara Üniversitesi **SBF Dergisi**, 51 (1), 322-346, 1996.

Kavuncu Sibel, "Nükleer Silasızlanma Yolunda Start Süreci", **Bilge Strateji**, 5 (8), 119-148,2013

Kaya, Hulusi Ekber (2012), "Kitle İmha Silahları Bağlamında Ortadoğu: Sorunlar Ve Beklentiler", Yüksek Lisans Tezi , Trakya Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keskin Funda, "Silahlı Çatışmalar Hukukunun BM Kuvvetlerine Uygulanması" **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 52, No: 1-4, 1997, s. 447-466.

Kıbaroğlu, Mustafa(2003), "Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu Ve Türkiye", **Bilkent Üniversitesi Doğu Batı Dergisi** , 1-30.

Kıbaroğlu Mustafa, "Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar", **Uluslararası İlişkiler Dergisi** , 1 (1), 166.

Kıbaroğlu Mustafa (2003-2004), "Yeniden Yapılanan Orta Doğu ve Kitle İmha Silahları", **Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 1-18, 2003-2004.

Kılıçkaya Alper , "Silahsızlanmanın Uzaya Etkisi Ve Uzay Güvenliği" Yüksek Lisans Tezi , İstanbul Havacılık Ve Uzay Teknolojileri Enstitüsü, 2010.

Köysüren Sait , "Nükleer Silahların Orta Doğu Barış Sürecine Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniveristesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Levent Sinan, " Cumhuriyet Gazetesine Göre II.Dünya Savaşı Öncesi Türk Basınında Japonya (1933-1939)", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Meriç İlkey, " Nükleer Silahsızlanma mı?" ,**Marksist Tutum Dergisi** (62), 2010.

Mustafin Ramil, "Hindistan'ın Nükleer Politikası", Yüksek Lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Oğuz Şafak, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO'nun Nükleer Silah Politikasının Uluslararası Güvenliğe Etkileri Ve Türkiye", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Oran Baskın, **Türk Dış Politikası,Kurtuluş Savaşından Bugüne Bulgular ,Belgeler(1919-1980)**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.

Özdamar, Ramazan, "İran'ın Nükleer Programı: Küresel Ve Bölgesel Yaklaşımlar" , Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Özgür, Salih (2006),**Geleceğe Yönelen Tehdit?Kitle İmha Silahları**,İstanbul: IQ Kültür Sanat.

Özkan, Güner (2007), "ABD-İran Arasında Nükleer Güç ve Güvenlik Sorunu", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi** , 44 (509), 21-34.

Reshetnikova, Valentina (2008),"1960'lardan Bu Yana Nükleer Silahsızlanma Alanında Yaşanan Gelişmeler",Yüksek Lisans Tezi , Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sancak, Kadir(2013),"Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü", Karadeniz Teknik Üniversitesi **Sosyal Bilimler Dergisi** , 6 (6), 123-134.

Tanrıverdi, Enver(2010),"Silahlanma Ve Çevresel Güvenlik" ,Doktora Tezi , Ankara Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tekin Bayram, "Radyoaktiviteden Atom Bombasına", **ODTÜ Bilim ve Teknik Dergisi**, 38-43,2013.

Tütüncü Ayşe Nur," Nükleer Silahların Kullanımının Yasaklanması Sorunu", **Sosyal Bilimler Dergisi** , 9-26, 2004.

Udum Şebnem , "Ortadoğu'da Kitle İmha Silahlarından Arındırılmış Bölge Üzerine", **Orta Doğu Analiz Dergisi** , 5 (54), 45-53, 2013.

Yavuz Ercan , "İran'ın Nükleer Politikaları Ve Çevre Ülkelere Muhtemel Etkileri", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2007.

Yorulmaz Murat, "Nükleer Güç Ve Güvenlik Bağlamında ABD ve İran", **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 201-218, 2011-2012.

İNTERNET ADRESLERİ

Anadolu Ajansı (2015),İsrail'in Nükleer Gücü "Sır",
http://www.aa.com.tr/tr/dunya/501491--israilin-savunma-politikalari_gundemde,(05 Mayıs 2015).

Bal,Çetin(2005),ManhattaProjesi
<http://u2.lege.net/cetinbal/manhattanprojesi.htm>,(29 Mayıs 2015)

Beş Soruda İran'la Nükleer Antlaşma
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150714_bes_soruda_iran_nukleer

BBC Turkish (2014)" İran Zenginleştirilmiş Uranyum Seviyesini İndirdi"
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/07/140721_iran_uranyum(24.08.2015)

bilgiyelpazesi.com/.../stratejik_silahlarin_indirimi_antlasmasi_start.asp (05 14,2015)

Boniface, Pascal(2009),Fransız Caydırıcılık Politikası, <http://www.ambafrance-cy.org/Fransiz-Caydiricilik-Politikasi>,(4 Haziran2015)

Canpolat, Mehmet Askeri, Kuzey Kore'nin Nükleer Programı Ve Dış Politikası,
www.academia.edu/.../Kuzey_Korenin_Nukleer_Programi_ve_Dis_Politik,(5 Haziran 2015)

Cevizliler, Erkan ve Öncü, Ali Servet, Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa Barışı İçin Önemli Bir Adım: Locarno Konferansı,
sbe.giresun.edu.tr/fileadmin/user...7.../Birinci_Dunya_Savasi.pdf,(9 Haziran2015)

Çelik Harun,(2002)Pakistan Aç Kaldı Bombayı Yaptı,

http://www.aksiyon.com.tr/dunya/pakistan-ac-kaldi-bombayi-yapti_509081, (5 Mayıs 2015)

Demirci, Beytullah (2006) , Kimde Ne Var? Nükleer Silah Gerçeği ,<http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d249s057m1>, (25 Mayıs 2015)

Gazigil Orhan, Rusya'nın Güvenlik Garantisi: Nükleer Üstünlük, <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?makaleid=323>, (4 Haziran 2015)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Stratejik_Silahlar, (14 Mayıs 2015)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_Protokol%C3%BC, (18 Mayıs 2015).

<http://www.greenpeace.org/turkey/tr/campaigns/di-er-kampanyalar/nuekleer-silahs-zlanma/npt-anla-mas/>, (7 Mayıs 2015).

http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararası_Antlaşmalar/Silahlı_Catışma_Hukuku/SCH19.html , (13 Mayıs 2015)

<http://www.tarihsinifi.com/4612/k%C3%BCresel-sorunlar-g%C3%BCvenlik-silahlanma-silahlar%C4%B1n-denetimi-ve-silahs%C4%B1zlanma.html>, (14 Mayıs 2015)

<http://www.tarihsinifi.com/4612/k%C3%BCresel-sorunlar-g%C3%BCvenlik-silahlanma-silahlar%C4%B1n-denetimi-ve-silahs%C4%B1zlanma.html>, (06 Haziran 2015)

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss171m.htm>, (13 Mayıs 2015).

http://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_Protokol%C3%BC, (18 Mayıs 2015).

<http://tarihdersnotlari.blogcu.com/salt-1-ve-salt-2-antlaşmaları/7583993> (13 Mayıs 2015).

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss171m.htm> (13 Mayıs 2015)

İlke Ercan,"Nükleer Silah Yapımı",Ankara,2005,s.3,www.kimyaokulu.com
İran'la Nükleer Antlaşma Sağlandı(2015),

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1102822-iranla-nukleer-anlasma>
(27.09.2015)

İşte Nükleer Ülkeler(2009),
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11983726.asp>,(4Haziran 2015)

Juldiz, Kanapiyanova, (2014), Güvenlik Anlayışları Ve Ülkelerin Nükleer Silahlara Başvurma Nedenleri, <http://eurasianri.org/main/turkce-guvenlik-anlayisi-ve-ulkelerin-nukleer-silaha-basvurma-nedenleri>,(28 Mayıs 2015).

Keskinsoy, Ertan,Nükleer Santralden Nükleer Silaha,
<http://www.birikimdergisi.com/guncel/nukleer-santralden-nukleer-silaha>,(5 Haziran 2015)

Köse, Arif(2013),Nükleer Silahlar Zaman Çizelgesi. <http://icanturkiye.org/nukleer-gercekler/nukleer-silahlar-zaman-cizelgesi>(4 Haziran 2015)

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Üyelerinin Savunması ve Güvenliği için Stratejik Kavram (2010),www.nato.int/nato_static/.../20120207_strategic-concept-2010-tur(4 Haziran 2015)

mebk12.meb.gov.tr/meb.../24082047_uluslararasılikilerdersnotu.pdf (15 Mayıs 2015)

NTV (2000),Rusya-ABD Silah İndirimi
Kronolojisi,<http://arsiv.ntv.com.tr/news/1562.asp>,(13 mayıs 2015).

Nükleer Silahlar İçin Yeni Dönem Ve Türkiye,
www.turksae.com/sql_file/378.pdf,2010,stratejik araştırmalar enstitüsü (19.06.2015)

SALT I ve SALT II <http://tarihdersnotlari.blogcu.com/salt-1-ve-salt-2> antlaşmaları (13.05.2015)

Silahların Yayılması ve Kalkınma –Bağlantılar Açığa Çıkıyor,
<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/turkish/art3.html>(17.09.2015)

Start Öncesi ve Sonrası Nükleer Durum, tuicakademi.org/index.../150-start-oncesi-ve-sonrasi-nukleer-durum-1,(15.05.2015)

Usta, Emrah Yavuz (2010), Start Öncesi Ve Sonrası Nükleer Durum-1,<http://tr.caspianweekly.org/genc-dusunce/86-genc-dusunce/1728-start-oncesi-ve-sonras-nuekleer-durum-1.html>(20 Mayıs 2015)

www.turkcebilgi.com/stratejik_silahların_indirimi_antlaşması. (2015, 05 15).

